BILAGA 2
Datum
2026-10-29

Bilaga 2

Åtgärdsbeskrivningar av projekt- och investeringsstöd

Detta är ett brett underlag för Regeringens fortsatta prioriteringar. Regeringen beslutar vilka stöd som slutligen ska ingå i den nationella och regionala partnerskapsplanen 2028–2034 utifrån tillgänglig budget och de slutliga EU-reglerna.

Innehållsförteckning

Åtgärdsbeskrivning för stöd till Leader 4
Kommentarer till stöd för Leader 11
Åtgärdsbeskrivning för stöd till samarbete för de gröna näringarna 12
Kommentarer till stöd för samarbete inom de gröna näringarna 21
Åtgärdsbeskrivning för stöd för innovation genom EIP-AGRI 27
Kommentarer till stöd för EIP-AGRI 33
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till förädling av jordbruksprodukter 38
Kommentarer till Investeringsstöd till förädling 43
Åtgärdsbeskrivning för stöd till kompetensutveckling inom de gröna näringarna . 45
Kommentarer till stöd för kompetensutveckling 60
Åtgärdsbeskrivning för etableringsstöd 69
Kommentarer till etableringsstödet 73
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för stallar och andra byggnader för djurhållning 78
Kommentarer till investeringsstöd för stallar och andra byggnader för djurhållning 81
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till utrustning utomhus för att underlätta hållandet av betande djur 87
Kommentarer till investeringsstöd för utrustning utomhus för att underlätta hållandet av betande djur 90
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder 93
Kommentarer till investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder 96
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för bevattningsdammar 98
Kommentarer till bevattningsdammar 101
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för ny-, och ombyggnation för torkning och lagring efter skörd 106
Kommentarer till investeringsstöd för ny-, och ombyggnation för torkning och lagring efter skörd 109
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för täckdikning 113
Kommentarer till investeringsstöd för täckdikning 117
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till trädgårdsnäringen 127
Kommentarer till stöd till trädgårdsnäringen 130
Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till rennäringen 137

Kommentarer till investeringsstöd till rennäringen....140
Åtgärdsbeskrivning för stöd till biodlingssektorn....142
Kommentarer till stöd till biodlingssektorn....145
Åtgärdsbeskrivning för skolprogrammet....148
Kommentarer till skolprogrammet....150
Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt- och grönsakssektorn för rådgivning för utbildning och certifiering....153
Kommentarer till Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för rådgivning, utbildning och certifiering....157
Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för forskning och utveckling....160
Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, forskning och utveckling....163
Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för gemensamma investeringar....166
Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för gemensamma investeringar....169
Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för marknadsföring, marknadsundersökningar och information....174
Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, marknadsföring, marknadsundersökningar och information....177

Åtgärdsbeskrivning för stöd till Leader

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt/Transnationellt
Typ av område som berörs	
Interventionsområde	335 - Community-led local development/LEADER and other integrated territorial tools
Outputindikator	Number of local action groups supported;
Resultatindikatorer	• Population covered by projects in the framework of strategies for integrated territorial development; • Share of rural population covered by LEADER strategies;
Särskilda villkor/incitament/prioriteringar för (ange om relevant för åtgärden och i så fall vilka) 1. unga jordbrukare 2. kvinnor 3. digitalisering 4. datadelning 5. kunskapsutbyte/utbildning	1. Nej 2. Nej 3. Nej 4. Nej 5. Nej

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRPP-förordningen

Primärt mål

Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, artikel 3 1 d (iii) förslag till NRP-förordning.[1]

Sekundärt mål

Främja territoriernas attraktionskraft för att stödja rätten att stanna kvar, bland annat genom att stödja **territoriella** strategier för integrerad utveckling av stads- och landsbygdsområden, inbegripet stöd till territoriella tjänster och territoriell infrastruktur**, samt hållbar mobilitet**, artikel 3 1 a(i) förslag till NRP-förordning.[2]

[1] Europeiska kommissionen, *Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om nationella och regionala partnerskapsplaner*, COM(2025) 565 final.

[2] Europeiska kommissionen, *Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om nationella och regionala partnerskapsplaner*, COM(2025) 565 final.

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Sveriges landsbygder kännetecknas av stora variationer när det gäller utvecklingsmöjligheter, befolkningsstruktur och tillgång till service. Samtidigt som vissa landsbygdsområden växer eller stabiliseras, står andra inför betydande strukturella utmaningar. Den pågående urbaniseringen och den demografiska obalansen innebär att många landsbygdsområden får svårare att upprätthålla grundläggande funktioner såsom arbetsmarknad, service och social sammanhållning.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen samt analyser från Tillväxtanalys, Landsbygdsnätverket, Statistiska centralbyrån och Statens jordbruksverk visar att:

- Fortsatt urbanisering och demografisk obalans. Sveriges befolkning är starkt koncentrerad till urbana områden, medan många landsbygdsområden har svag eller negativ befolkningsutveckling och en högre andel äldre invånare.
- Kompetensförsörjning och arbetsmarknadsutmaningar. Unga flyttar ofta från landsbygden till städer för studier och arbete, vilket påverkar tillgången på arbetskraft och kompetens i landsbygder.
- Starka lokala resurser och engagemang. Det finns en hög grad av lokalt engagemang, entreprenörskap och vilja att bidra till utveckling, vilket är en viktig styrka för landsbygdernas framtid.
- Landsbygder har ofta viktiga resurser för samhällets beredskap (t.ex. livsmedelsproduktion, energi och naturresurser), men samtidigt utmaningar i form av långa avstånd, brist på service och svag infrastruktur som kan påverka krisberedskap och robusthet.

Behovsformulering

Sammanfattningsvis möter lokalt ledd utveckling genom Leader behovet av att:

- stärka landsbygdernas utvecklingskapacitet utifrån lokala förutsättningar
- öka delaktighet, samverkan och socialt kapital
- komplettera service och skapa lokalt anpassade lösningar
- främja innovation och hållbar omställning och
- stärka lokal beredskap, resiliens och robusthet i samhällssystemen.

Sveriges landsbygder står inför ett komplext nuläge präglat av både strukturella utmaningar och betydande utvecklingspotential. Urbanisering, demografiska förändringar och skillnader i tillgång till service och infrastruktur innebär att förutsättningarna för utveckling skiljer sig mellan olika delar av landet. Samtidigt

fyller landsbygderna en central funktion för hela samhället, inte minst när det gäller livsmedelsförsörjning, naturresurser och energiproduktion.

Mot denna bakgrund finns ett tydligt behov av insatser som kan stärka utvecklingskapaciteten i landsbygderna utifrån lokala förutsättningar. Traditionella, top-down-styrda utvecklingsinsatser riskerar att missa lokala behov och potentialer, eftersom landsbygder inte är homogena utan präglas av olika strukturer, resurser och utmaningar.

Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden svarar mot detta behov genom att mobilisera lokala aktörer – ideella, privata och offentliga – i gemensamma utvecklingsstrategier. Metoden möjliggör att resurser riktas mot insatser som är förankrade i lokalsamhällets egna prioriteringar, vilket ökar träffsäkerheten och legitimiteten i utvecklingsarbetet.

Det finns även ett behov av att stärka landsbygdernas kapacitet att hantera både långsiktig utveckling och samhällskriser. Beredskapsperspektivet har blivit allt viktigare i ljuset av exempelvis pandemier, klimatförändringar och ett försämrat omvärldsläge. Landsbygderna har här en dubbel roll – dels som bärare av viktiga resurser, dels som områden med sårbarheter kopplat till tillgänglighet, infrastruktur och service. Detta skapar ett behov av att stärka lokal resiliens, robusthet och självförsörjningsförmåga.

Lokalt ledd utveckling genom Leader kan möta detta behov genom att mobilisera lokala aktörer och resurser i gemensamma utvecklingsstrategier. Genom att kombinera offentliga, privata och ideella perspektiv skapas förutsättningar för mer träffsäkra och förankrade insatser. Detta är särskilt viktigt i landsbygder där standardiserade lösningar ofta har begränsad effekt.

Det finns även ett tydligt behov av att stärka samverkan och socialt kapital. Utvärderingar visar att Leader bidrar till ökad tillit, fler nätverk och ökad delaktighet, vilket i sin tur stärker både lokal utvecklingskraft och krisberedskap.

Vidare behövs stöd som kan komplettera offentlig service och bidra till att utveckla nya lösningar i områden där marknaden eller det offentliga inte fullt ut kan möta behoven. Leaderprojekt har visat sig kunna skapa lokala lösningar för service, företagande och mötesplatser, vilket stärker både attraktivitet och funktionalitet i landsbygder. Denna typ av insatser kan också bidra till ökad robusthet genom att minska beroendet av externa system.

Det finns dessutom ett behov av att stärka innovationsförmågan i landsbygder, särskilt kopplat till hållbar omställning och digitalisering. Här fungerar Leader som en plattform för att testa nya arbetssätt och lösningar i mindre skala, vilket kan bidra till lärande och spridning av fungerande modeller.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med Leader är att befolkningen i ett område tillsammans ska kunna utveckla området utifrån en lokal utvecklingsstrategi. Leader möjliggör landsbygdsutveckling utifrån de lokala behoven genom ett sektorsövergripande arbetssätt.

Stöd inom Leader ska stötta insatser som bidrar med mervärden för landsbygdsområden och jordbrukare. Insatserna inom Leader kan omfattas av till exempel etablering av nya landsbygdsföretag, livsmedelsförädling, diversifiering för jordbrukare, innovation och digitalisering.

Stöd inom Leader ska ha ett fokus på landsbygdsområden med specifika begränsningar och särskilt de glesare landsbygderna, vilket kommer vara en faktor vid budgetfördelningen.

Villkor för stödberättigande

Stödberättigad mottagare

Myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag som är verksamma inom ett lokalt utvecklingsområde.

Villkor för stödberättigande

Insatsen ska bidra till att uppfylla ett eller flera mål i den lokala utvecklingsstrategin (undantaget insatstyp Förberedande stödet).

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Insatstyp 1: Kapacitetsbyggande och förberedande åtgärder som stöder utformningen av strategin.

Syftet med insatstypen är att ta fram eller revidera en befintlig lokal utvecklingsstrategi genom:

- mobilisering och nätverksskapande
- kapacitetsbyggande
- analyser

Målet är att de förberedande åtgärderna resulterar i förslag till lokala utvecklingsstrategier.

Det förberedande stödet söks via separat ansökan och betalas ut som en fastställd klumpsumma.

Insatstyp 2: Förberedande och genomförande av de insatser som valts ut inom ramen för strategin, däribland samarbetsverksamheter.

Projekt kan beviljas för insatser som bidrar till målen i den lokala utvecklingsstrategin och den Nationella- och regionala partnerskapsplanen. Genomförande av samarbeten omfattar projekt där stödmottagare i ett Leaderområde samarbetar med aktörer i andra Leaderområden eller liknande lokala offentliga-privata partnerskap som genomför en utvecklingsstrategi inom Sverige eller i andra länder (transnationellt samarbete). Paraplyprojekt är projekt ägda av LAG med ett tydligt mål och syfte och som omfattar ett antal delaktiviteter som inte är kända i samband med ansökan och beslut om stöd. Olika aktörer genomför delaktiviteter som ska bidra till att uppfylla målet inom paraplyprojektet.

Insatstyp 3: Förvaltning, övervakning och utvärdering av strategin och dess genomförande, inbegripet främjande av utbyte mellan berörda parter och information om strategin och unionen.

Stöd till drift och mobilisering beviljas och betalas ut till LAG som ett projektstöd som LAG själva söker. Projektet löper över hela planperioden. Stöd ges för att genomföra den lokala utvecklingsstrategin. Stödet baseras på personalkostnader och en schablon för övriga driftskostnader. Stöd ges också för att underlätta utbyte mellan intressenter och sprida information om den lokala utvecklingsstrategin samt att stödja potentiella stödmottagare att utveckla projekt och förbereda ansökningar. LAG avgör hur stort projektet för drift och mobilisering behöver vara för att säkerställa en tillräcklig kapacitet i förhållande till LAG:s totalbudget. Stöd ges även för uppföljning och utvärdering. Samarbeten kan ske med andra Leaderområden.

Förenklade kostnadsalternativ

Stöd till projekt som inte överstiger 250 000 kr och som genomförs inom insatstyp 2 ska ges i form av klumpsumma.

Stödnivåer

Stöd ges med mellan 40 och 100 procent av stödberättigande utgifter när den huvudsakliga nyttan av projektet tillfaller en bredare allmänhet eller är förutsättningsskapande för exempelvis etablering av nya landsbygdsföretag, livsmedelsförädling, diversifiering för jordbrukare, innovation och digitalisering. Detta innefattar även paraplyprojekt.

Stöd ges för 40 procent av stödberättigande utgifter för insatser som huvudsakligen gynnar ingående kommersiella verksamheter.

LAG sätter stödnivån för insatser genom bedömning enligt följande principer:

• En högre stödnivå upp till 100 procent kan motiveras om projektet eller insatsen är till stor nytta för allmänheten, är ett förutsättningsskapande projekt där resultaten kommer fler till del eller har hög innovationsgrad på lokal nivå och om LAG har tillgänglig budget.

Omfattning och budget

För att säkerställa att Leadermetoden fortsatt används över hela Sverige förespråkar vi att ha en liknande budgetomfattning som i nuvarande period. Metoden möjliggör att resurser riktas mot insatser som är förankrade i lokalsamhällets vilket ökar träffsäkerheten och legitimiteten i utvecklingsarbetet. Det finns ett värde att bevara befintliga strukturer och organisationer för att stärka landsbygdernas kapacitet att bidra till långsiktig utveckling. Att kraftigt reducera nuvarande omfattning för Leader kan innebära att den upparbetade strukturen försvinner, vilket i sin tur kan få konsekvenser för det lokala utvecklingsperspektivet för flera av Sveriges landsbygdsområden. För att effektivare administrera LAGs arbete bör vi se över hur flera LAG skulle kunna administreras av ett mindre antal LAG-kontor.

Vid en mindre budgettilldelning förespråkar vi ändå att bibehålla den geografiska täckningen så långt det är möjligt men med en reducerad budget per Leaderområden. För att behålla den lokala förankringen, som är en central del i Leadermetoden, är det viktigt att bibehålla en stor del av de uppbyggda strukturer som finns idag.

En mindre budgettilldelning kommer dessutom att ställa krav på att se över områdenas geografiska indelning, och eventuellt slå samman flera områden, utan att samtidigt inte låta områden bli för stora och tappa det lokala perspektivet. Eftersom vi har krav på att premiera landsbygder med specifika begränsningar kan en mindre budgettilldelning innebära att Leader avgränsas till en liten del av Sverige.

Nedan följer tre skalbara förslag:

Förslag 1

Förslag 1 utgår från att Leader i kommande programperiod kommer att ha en täckningsgrad likt den som föreligger idag.

Idag är den totala budgeten för Leader 1,715 miljarder kronor. Totalt finns det 40 godkända Leaderområden. Budgeten är fördelad på en femårsperiod. Det innebär 8 575 000 kronor per område och år. En motsvarande omfattning till kommande period skulle innebära en total budget på 2,4 miljarder kronor. I vårt skalbara förslag för Leader är detta förslag 1. Målet är fortsatt att Leader ska täcka hela Sveriges landsbygd och att vi ska ha cirka 40 Leaderområden som idag. Det ställer inte heller krav på att Leaderområden behöver slå sig samman utan det kan se ut ungefär som idag.

Förslag 2

Förslag 2 utgår från förslag 1, men med en halverad budget. Det innebär 1,2 miljarder kronor totalt. I detta förslag kommer vi att behöva se över områdenas geografiska indelning och öka antalet kommuner som ingår i respektive Leaderområden. Samtidigt öppnar vi upp för att flera LAG ska kunna administreras av ett mindre antal Leaderområden, vilket skulle effektivisera administrationen. Trots dessa justeringar kommer det, vid ett sådant budgetscenario, vara svårt att ha en geografisk täckning över hela landet.

Förslag 3

Förslag 3 utgår från förslag 2, men är en ännu mer komprimerad version. Förslaget är en budget på 600 miljoner kronor fördelat på hela programperioden, alltså en fjärdedel av nuvarande budget. Eftersom vi har krav på att premiera landsbygder med specifika begränsningar skulle detta förslag innebära att Leader avgränsas till en liten del av Sverige.

Beräkningarna ovan utgår från nuvarande strategisk plan och har inte inflationsjusterats.

Kommentarer till stöd för Leader

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

1. Justerade stödnivåer för projekt är till nytta för en eller ett fåtal kommersiella verksamheter
2. Förenkling i införandeprocessen
3. Ändrade krav gällande medfinansiering
4. Tillämpning av förenklade kostnadsalternativ
5. Hantering av LAG-ägda samt paraplyprojekt
6. Minskat antal Leaderområden
7. Definition av särskilt utsatta landsbygdsområden

Motivering till ändringar

De ändringar som föreslås grundas i huvudsak i två aspekter; 1. Ett förväntat minskat budgetutrymme i nästa programperiod och 2. Att föreslagna förändringar också bör förenkla handläggningsprocessen. I arbetet med åtgärdsutformningen har tidigare utvärderingar för Leader samt den framtagna nulägesbeskrivningen av svenskt Jordbruk för 2027 och framåt granskats. Även den CAP-strategi som regeringen beslutade om i februari 2026 har agerat kompass i arbetet.

Statsstöd

I den mån stöd till Leader utgör statligt stöd när det faller i huvudsak utanför tillämpningsområdet för artikel 42 FEUF krävs en alternativ statstödsgrund. Jordbruksverket föreslår artikel 19 i förslaget till GBER.

Förenklat kostnadsalternativ

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projekt- och investeringsstöd. Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas för stöd till Leader kommer inte vara fastlagt vid inlämning av förslag på åtgärder i oktober. Det vi arbetat med fram tills nu är att säkerställa att det vi går fram och föreslår i åtgärdsutformningen också kommer att kunna ersättas genom förenklade kostnadsalternativ. För att kunna hantera stödmöjligheten på ändamålsenligt sätt kan stödmöjligheter behöva avgränsa.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till samarbete för de gröna näringarna

Artikel 74 i NRP-förordningen[3]

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt *(regionalt, yttre randområden…)*
Typ av område som berörs	
Interventionsområde	25 - Agricultural advisory services and knowledge sharing
Outputindikator	• Number of cooperation projects;
Resultatindikatorer	• Number of people advised or trained – by gender; • Number of farm advisors trained – by gender;
Särskilda villkor/incitament/prioriteringar för (ange om relevant för åtgärden och i så fall vilka) • unga jordbrukare • kvinnor • digitalisering • datadelning • kunskapsutbyte/utbildning	 Nej Nej Nej Nej Nej

Relaterade särskilda mål

Stödet är grundat på artikel 74.1 h i NRP-förordningen.

Artikel 3 d i NRPP-förordningen

Primärt mål

Primärt mål för åtgärden är att förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 1 d (iii)

Sekundärt mål

Sekundärt mål för åtgärden är att förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder,

[3] **EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING**

om inrättande av Europeiska fonden för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning, jordbruk och landsbygd, fiske och sjöfart, välstånd och säkerhet för perioden 2028–2034 och om ändring av förordning (EU) 2023/955 och förordning (EU, Euratom) 2024/2509, Bryssel den 16.7.2025, COM(2025) 565 final, 2025/0240(COD)

tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 1 d (v)

Artikel 2 i CAP-förordningen

Samtliga av de teman för nationella rekommendationer som nämns i artikel 2 i CAP-förordningen är relevanta för åtgärden:

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Förbättra yrkets attraktionskraft och främja generationsskifte (art 2.1 b)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)
- Öka tillgången till kunskap och påskynda innovation och den digitala omställningen för en blomstrande jordbruks- och livsmedelssektor (art 2.1 e)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Det inte är tillgången till kunskap i sig som är avgörande för företagens utveckling, utan hur samverkan organiseras och upprätthålls över tid. Gemensamma arenor för lärande och samordning kan ge ny kunskap större genomslag i den dagliga verksamheten.
- Att delta i mer komplexa samarbetsinsatser förutsätter ofta tid, administrativ kapacitet och tidigare erfarenhet av projektarbete. Detta innebär att vissa grupper i praktiken har bättre förutsättningar att delta i och dra nytta av dessa satsningar än andra.
- Lantbrukare med större ekonomiskt handlingsutrymme har i högre grad möjlighet att skapa egna sammanhang för kunskapsutbyte.
- För lantbrukare med begränsade ekonomiska resurser minskar däremot möjligheterna att kompensera för försvagade rådgivningssystem, vilket ökar

risken att de saknar stöd för att anpassa verksamheten till förändrade produktions- och marknadsförhållanden.

- Liknande begränsningar återfinns även inom delar av livsmedelsindustrin. Små företag är ofta mål för stöd, medan mellanstora företag – för stora för små-aktör-insatser men utan den administrativa styrkan hos stora livsmedelsföretag – kan saknas i utvecklingsprogrammen.

Behovsformulering

De flesta stöd inom GJP riktas till enskilda aktörer och företag. Men många av de utmaningar och möjligheter som livsmedelssektorn och landsbygderna står inför är sådana som inte kan hanteras ensamt av en enskild aktör, utan kräver att många aktörer går samman, exempelvis genom klustersamverkan, nätverkande och branschsamverkan i operativa grupper. Stöd till samarbete är därför ett viktigt verktyg för att nå de mål som NRP-planen ska bidra till att uppfylla. Stöd till samarbete förstärker övriga insatser och genererar synergieffekter.

Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid i näringar och landsbygder som påverkas och präglas av glesa strukturer. Landsbygder kan inte erbjuda samma stödjande förutsättningar till företag och befolkning som i mer tätbefolkade områden. I kombination med längre avstånd mellan aktörer blir därför stöd till samarbeten nödvändiga.

Stödet till samarbete kan användas för att stödja praktiknära försök, tester och utvärderingar samt stimulera till ökad samverkan om utvecklingsfrågor inom besöks-, jordbruks-, livsmedels-, ren- och trädgårdsnäringen (inklusive akvaponi). I synnerhet inom animalieproduktionen finns behov av sådan verksamhet. Här kan samarbetsåtgärden fylla en lucka mellan det kunskapsframtagande som finansieras via forskningspengar och det kunskapsframtagande som de enskilda företagen finansierar själva. Stödet till samarbete är en del av AKIS tillsammans med EIP och Kompetensutveckling.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Stödet bidrar till hanteringen av följande utmaningar:

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens

Stödet bidrar till följande prioriterade områden:

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel
- Utveckling av ekologiskt jordbruk
- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stödja samarbeten inom de gröna näringarna där den gemensamma nyttan för samhället är stor men där enskilda aktörer saknar tillräckliga incitament eller resurser för att själva driva utvecklingsarbetet.

Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid i näringar och landsbygder.

Stödet till samarbete kan användas för att stödja praktiknära försök, tester och utvärderingar samt stimulera till ökad samverkan om utvecklingsfrågor inom besöks-, jordbruks-, livsmedels-, ren- och trädgårdsnäringen (inklusive akvaponi). I synnerhet inom animalieproduktionen finns behov av sådan verksamhet. Här kan samarbetsåtgärden fylla en lucka mellan det kunskapsframtagande som finansieras via forskningspengar och det kunskapsframtagande som de enskilda företagen finansierar själva.

Åtgärden kan uppmuntra nya idéer och nya samarbeten som kan presentera nya resultat. Projektens syfte kan baseras på ny kunskap eller nya metoder, men även vara baserat på känd kunskap i ett nytt sammanhang

Alla projekt ska genomföras utifrån ett regionalt eller nationellt perspektiv eller kan också vara transnationellt samarbete för att utbyta erfarenheter och kunskap.

Vid projekturval är projektinnehållets långsiktighet och projektresultatens relevans och fortlevnad efter projektets slut av särskild betydelse. Vid utlysningar får stödmyndigheten ställa upp villkor som innebär att utlysningen riktar sig till vissa angivna stödmottagare eller målgrupper.

Områdesindelning

Åtgärden för samarbete delas in i tre övergripande områden:

- Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd (Område 1)
- Miljö och klimat (Område 2)
- Livsmedel, matkultur och måltidsturism (Område 3)

Område 1 Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd

Området omfattar samarbetsinsatser som stöder ökad konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd.

Samarbetsprojekt inom området ska syfta till att med olika kompetenser tillsammans utveckla, testa och utvärdera kunskap, produkter, metoder, processer och tekniker.

Samarbeten ska bidra till att öka konkurrenskraften inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäring och förbättra djurvälfärden.

Område 2 Miljö och klimat

Området omfattar samarbetsinsatser som stöder miljövård och klimatåtgärder samt bidrar till de nationella miljömålen, den nationella klimatanpassningsstrategin och EU:s miljö- och klimatmål.

Samarbetsprojekt inom miljö och klimat ska syfta till att utveckla, pröva och utvärdera produkter, metoder, processer och tekniker. Samarbetsprojekt kan också bidra till en förbättrad miljö på landskapsnivå.

Särskilda samarbetsinsatser kommer att göras för projekt som syftar till att förstärka förutsättningar för biologisk mångfald genom att anlägga småbiotoper.

Område 3 Livsmedel, matkultur och måltidsturism

Samarbeten ska bidra till att företag på landsbygderna med verksamhet inom livsmedel, matkultur och måltidsturism kan utvecklas, marknadsorienteras, finna nya marknader, öka exporten, öka antalet arbetstillfällen och ta tillvara landsbygdens resurser. Även destinationer och besöksnäringsorganisationer kan samarbeta för att utveckla måltidsturism.

Samarbeten ska även bidra till att främja och bevara ett levande och dynamiskt kulturarv kopplat till mat- och livsmedelsframställning. Verksamma inom livsmedelsförsörjning, -förädling, matkultur, måltidsturism och skyddade EU-beteckning kan utbyta erfarenheter, utveckla processer, produkter, lokala marknader, öka lokal livsmedelsförsörjning och direktförsäljning från producent till konsument, förädlare och restauranger.

Aktiviteter inom de olika områdena

Åtgärden omfattar olika aktiviteter som, direkt eller indirekt, bidrar till stödets övergripande syfte om att Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid i näringar och landsbygder.

Exempel på aktiviteter som ryms inom åtgärden är förstudier, kartläggningar, fältstudier, produktutveckling, arrangemang, delta i kurser, rådgivning och workshops och digitala projekt. Inom området Miljö och Klimat kan man få stöd för att anlägga småbiotoper som till exempel småvatten och blommande ytor.

Genom att åtgärden rymmer en bred variation av aktiviteter kan insatser kontinuerligt anpassas baserat på olika målgruppers behov och de behov av förstärkning som identifieras i kunskaps- och innovationssystemet.

Stödberättigande utgifter

Stöd får, i den mån det är förenligt med tillämpliga statsstödregler, lämnas för:

- lön till personal för att genomföra projektet, inklusive lönepåslag och indirekta kostnader • eget arbete för att genomföra projektet
- köp av tjänst för att genomföra projektet
- IT-kostnader som krävs för samarbetsprojektet kan få stöd
- övriga utgifter som behövs för att genomföra projektet.
- investeringar (ges bara till projekt som syftar till att förstärka förutsättningar för biologisk mångfald genom att skapa blommande ytor och andra småbiotoper)

Målgrupper som verksamheten ska riktas till

Åtgärden riktar sig tillföretag, myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, och andra organisationer.

Villkor för stödberättigande

Stödmottagaren ska ha minst en samarbetspart för att genomföra åtgärden.
Om stöd ges med stöd av artikel 59 i ABER, föreslår vi att man har max två samarbetspartners.
Stöd ska endast beviljas för nya samarbetsformer, även befintliga sådana, om en ny aktivitet inleds. Projekten får pågå i max sju år. [4]

[4] Artikel 59, punkt 11, förordning (EU) 2022/2472

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Stödnivå

Stöd ges efter utlysningar eller genom att stödmyndigheten genomför projekt i egen regi eller upphandlar tjänster. Vid utlysningar får stödmyndigheten ställa upp villkor som innebär att utlysningen riktar sig till vissa angivna stödmottagare och avser specifika teman inom ovan beskrivna områden.

Stöd ges mellan 70 och 100 procent av stödberättigande utgifter.

Förenklade kostnadsalternativ

Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas är inte färdigutrett utan återstår att redovisa senare, se avsnitt *Kommentarer till stöd för samarbete inom de gröna näringarna*.

Omfattning och budget

Max-nivå (dagens nivå)

Totalbudgeten för Samarbetsåtgärden i Strategisk plan 2023–2027 är 785 miljoner kronor.

Dessa fördelas enligt nedanstående tabeller.

Område 1, Konkurrenskraft och djurvälfärd (nuvarande period inom parentes)

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	300 (228) miljoner kronor

Argument: Det årliga budgetbehovet inom området Konkurrenskraft och djurvälfärd bedöms vara något minskat jämfört med budgetbehovet för perioden 2023–2027, med hänsyn tagen till att innevarande period omfattade satsningen om 70 miljoner kronor på dataplattformen Agronod. Det bedöms finnas fortsatt behov av att genomföra satsningar inom området digitalisering och datadelning, men inte i motsvarande omfattning som innevarande period.

Det belopp som anges i tabellen är baserat på totalbudget för programperioden 2023–2027. Justeringar har gjorts för minskade satsningar inom digitalisering och datadelning. Beloppet är också justerat utifrån att kommande period utgörs av sju år i stället för fem. Därutöver har en indexuppräkning gjorts på 2,5 procent.

Under perioden 2023–2027 har medel utlysts för att främja försöksverksamhet inom animaliesektorn. Det bedöms finnas ett fortsatt angeläget behov av att stödja försök och kunskapsutveckling inom sektorn och att skala upp den typen av verksamhet. I nuläget föreslås ingen ökning av budget, eftersom ingen närmare

utredning har gjorts av budgetbehovet. Det föreslås heller inte någon förändring av området som skulle indikera ett signifikant ökat budgetbehov.

För området Konkurrenskraft och djurvälfärd anges ingen medel- eller mininivå. Skälet till det är att det i nuläget inte finns några uppenbara ämnesområden eller insatser att skala bort. I det fall att budgeten blir lägre än uppskattat behov kommer den att kanaliseras till färre och möjligen budgetmässigt mindre projekt. Aktuella behovsanalyser blir då styrande för vilken verksamhet som medel inom området ska koncentreras till.

Område 2, Miljö och klimat

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	430 (255) miljoner kronor

Argument: Baseras på nuvarande budgetnivåer där satsningen på småbiotoper är inkluderad och fördelad ut på länsstyrelserna.

Vi har höjt beloppen genom att ta hjälp av Copilot för att indexreglera nuvarande totalbudget fram till år 2027 mot nya programperiodens sista år 2034. Rekommendationen blev att tillämpa en inflationsnivå på 2,5 % per år. Beloppet är också justerat utifrån att kommande period utgörs av sju år i stället för fem. Nuvarande budgetnivåer anges inom parentes.

Område 3, Livsmedel, matkultur och måltidsturism

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	510 (302) miljoner kronor

Argument: Detta förslag baseras på nuvarande budgetnivåer.

Vi har höjt beloppen genom att ta hjälp av Copilot för att indexreglera nuvarande totalbudget fram till år 2027 mot nya programperiodens sista år 2034. Rekommendationen blev att tillämpa en inflationsnivå på 2,5 % per år. Beloppet är också justerat utifrån att kommande period utgörs av sju år i stället för fem. Nuvarande budgetnivåer anges inom parentes.

Medel-nivå

Område 1, Konkurrenskraft och djurvälfärd

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	300 miljoner kronor miljoner kronor

Argument: Ingen ändring mot Max-nivån.

Område 2, Miljö och klimat

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	180 miljoner kronor

Argument: Nedskalad satsning på småbiotoper som troligtvis innebär att medlen behöver prioriteras hårdare till färre län. Jordbruksverkets medel bör användas till ett fåtal större strategiskt viktiga projekt.

Område 3, Livsmedel och matkultur

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	380 miljoner kronor

Argument: Delområde Måltidsturism utesluts och blir ett område som enbart hanteras av andra myndigheter, vilket bör säkerställas. Kvarstår gör insatser för livsmedel och matkultur. Rubriken för Område 3 blir Livsmedel och matkultur.

Totalbeloppet är kalkylerat genom att reducera det med en uppskattad procentsats för måltidsturism som är 25 %.

Mini-nivå

Område 1, Konkurrenskraft och djurvälfärd

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	300 miljoner kronor miljoner kronor

Argument: Ingen ändring mot Max-nivån.

Område 2, Miljö och klimat

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	70 miljoner kronor

Argument: Medlen för småbiotoper tas bort. Kvarstår gör medel som kan lysas ut till ett fåtal större strategiskt viktiga projekt.

Område 3, Livsmedel och matkultur

Stöd	Budget 2028–2034
Samarbete	310 miljoner kronor

Argument: Rubricering av Område 3 är Livsmedel och matkultur men stödåtgärder koncentreras till insatser för skyddade EU-beteckningar och matkultur.

Totalbeloppet är kalkylerat genom att reducera det med en uppskattad procentsats för måltidsturism och vissa andra delar som är 40 %.

Kommentarer till stöd för samarbete inom de gröna näringarna

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- I vissa fall, beroende av vilken statsstödsgrund vi använder, behöver vi begränsa antalet samarbetspartners.
- Vi föreslår en ny rubrik för området Livsmedel och besöksnäring till Livsmedel, matkultur och måltidsturism.
- Vi stryker listor med underområden för att kunna vara mer flexibla
- Redan i utlysningar klargöra vilken/vilka statsstödsgrunder vi tänkt använda.
- Höja OH-schablonen enligt förslag i Jordbruksverkets utredning om förenklade kostnadsalternativ för OH.
- Vi tar bort kravet på spridning av resultat

Motivering till ändringar

- De statsstödsgrunder vi ser kommer gå att använda inom stödet är artikel 42 FEUF, och artikel 59 i ABER .

För de företag som inte uppfyller kraven i artikel 42 FEUF är förslaget att vi kommer använda artikel 59 i ABER. I nuläget ser vi att artikel 59 i ABER har potential att fånga upp flera av de stödmottagare som kan falla utanför artikel 42 FEUF, men utredningen kring stödvillkoren i artikel 59 i ABER pågår fortfarande. När stöd lämnas för icke-produktiva investeringar till aktörer som producerar eller handlar med jordbruksprodukter kommer art. 42 i EUF-fördraget att användas. För det fall att stöd för icke-produktiva investeringar önskas lämnas även till andra stödmottagare finns i nuläget inget förslag på statsstödsgrund för dessa utan det behöver utredas vidare.

I de fall vi behöver ge stöd enligt ABER kommer enbart mikro, små och medelstora företag kunna få stöd, vilket även gäller samtliga samarbetspartners. Gällande stöd till stora företag som faller utanför artikel 42 i FEUF har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämplig statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan.

Att bedöma storleken på ett företag är komplext och kan ta tid. I de ärenden vi ger stöd enligt ABER ser vi därför ett behov av att begränsa antalet samarbetspartners. Vårt förslag är att i de här fallen endast tillåta två samarbetspartners.

Det hade underlättat handläggningen att begränsa antalet samarbetspartners i hela stödet, men vi har fått synpunkter på att det också kan motverka syftet.

- Vi föreslår en ny rubrik för området till måltidsturism för att det ska bli tydligt i stödet att vilken turism som helst inte kan ingå i åtgärden.

- Vi har tagit bort listorna med detaljer på teman och aktiviteter som är stödberättigande för att kunna vara flexibla och slippa göra programändringar om nya behov uppstår. Vi kan ändå styra vad vi vill ge stöd till genom att ha en plan för prioriteringar och vara skarpa i våra utlysningar.
- OH-schablonen ligger idag på 15 procent och den behöver höjas för att matcha behovet hos stödsökande. Vi riskerar att gå miste om deltagare som annars inte får täckning för sina utgifter. I Jordbruksverkets utredning ”*Rapport förenklade kostnadsalternativ (FKA) för indirekta kostnader (OH)”* från den 2026-05-22 föreslår man två olika alternativ av Förenklade kostnadsalternativ för OH-kostnader framöver. Förslaget just nu är för högskola, universitet, vetenskapligt institut och statliga myndigheter 55 procent och för övriga stödmottagare 35 procent. Vi behöver dock kontrollera att detta är förenligt med artikel 59 i ABER.
- I nuvarande strategisk plan står det att den sökande ska i ansökan garantera att resultaten från innovationsgruppernas arbete ska spridas enligt artikel 127.3 i EU-förordningen för strategisk plan[5]. Eftersom vi kommer att använda artikel 74.h i NRP-förordningen som grund för stödet finns inget krav på spridning. Vi ser heller inte att innovationshöjden inom projekten är sådan så att det finns ett behov av spridning.

Annat av betydelse för stödutformningen av område 2 Miljö och klimat

Vi föreslår inga ändringar inom miljö och klimat samt småbiotoper. Det finns fortfarande stora behov inom alla områden av utveckling i samarbete samt samarbete på landskapsnivå. Satsningen på småbiotoper är ett viktigt komplement till övriga åtgärder inom biologisk mångfald samt lyfts i myndigheternas förslag till plan för restaurering av natur. Jordbruksverkets samtliga medel inom budgetområdet utlystes redan 2025 vilket visar på de stora behov som finns av samarbetsprojekt inom de miljörelaterade samhällsmålen.

Alternativ utformning samarbete miljö och klimat

Samarbetsåtgärden skulle kunna få större effekt inom miljö och klimat genom att inkludera investeringar inom samtliga miljöområden, det vill säga inte enbart inom småbiotopssatsningen.

Det finns stora behov inom de olika miljöområden att i samarbete testa metoder eller åtgärder. Det är inte ovanligt att de stödsökanden söker investeringsstöd inom t ex Klimatklivet eller Kväveklivet samtidigt som de söker projektstödet. Utvecklingsprojekten är oftast angelägna för samhället men det är inget som beaktas i handläggningen av investeringsstödet. Det finns inte heller möjlighet till

[5] Förordning (EU) nr 2021/2115

stöd för alla relevanta investeringar. Ett säkrare utfall skulle möjliggöras genom att inkludera investeringar inom samarbetsprojekten.

Det skulle också finnas ett stort värde i att utöka möjligheterna till investering när det gäller landskapsrelaterade projekt. Kommissionen lyfter möjligheterna med att använda samarbete som ett sätt att utveckla landskapet utifrån ett miljöperspektiv.[6] Behovet av samordning på landskapsnivå beskrivs även av flera statliga utredningar samt förslag från myndigheter i miljömålssammanhang eller förslag till plan för att uppfylla förordning (EU) om restaurering av natur.[7] Det finns exempel på tillfälliga stöd för projekt på avrinningsområdesnivå och projekt på landskapsnivå. En stor del av samordningen innebär att leta medel till fysiska åtgärder eftersom detta inte ingått i projektbudgeten men skulle kunna göras möjlig inom samarbetsåtgärden.

Alternativ utformning samarbete för blommande ytor och andra småbiotoper

Det är få jordbruksföretag som är villiga att lägga administrativa resurser på att söka stödet. En framgångsfaktor har därför varit att det har funnits möjlighet för en samordnare (inkl. möjlighet för länsstyrelser med projekt i egen regi) att söka större summor och hitta intresserade jordbruksföretag efterhand. Ett alternativ som skulle kunna ge samma effekt är att göra en satsning inom kompetensutveckling med uppsökande verksamhet samt skapa ett nytt investeringsstöd för blommande ytor och andra småbiotoper som jordbruksföretag kan söka. Samma upplägg finns idag för våtmarker. Detta alternativ är framför allt intressant om reglerna från 2028 inte gör det möjligt för samordnare att identifiera intresserade jordbruksföretag under projektets gång.

Annat av betydelse för stödutformningen av område 3 Livsmedel, matkultur och måltidsturism

Vi föreslår i första hand i stort bibehållen inriktning i område 3 Livsmedel och besöksnäring, men väljer att ändra rubriceringen till Livsmedel, matkultur och måltidsturism. Det innebär att besöksnäringsinsatser som destinationsutveckling utan inslag av måltider utesluts till förmån för andra myndigheters arbete. Dock är området för måltidsturism angeläget att bibehålla för att det inte ska riskera att bli

[6] Driving sustainable farming: new guidance for CAP 2028–2034 - Agriculture and rural development

[7] Naturvårdsverket mfl Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur Redovisning av ett regeringsuppdrag NV-07136-24; SOU 2020:83 Havet och människan; SOU 2025:21 Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF)

ett område där insatser på en nationell nivå inte genomförs under kommande programperiod.

Förslaget tydliggör betydelsen av arbete med skyddade EU-beteckningar, som är ett utpekat område i Livsmedelsstrategin 2.0.

Som ett förslag på en mellannivå föreslås att måltidsturism blir ett område som enbart hanteras av andra myndigheter, vilket bör säkerställas. Kvarstår gör insatser för livsmedel och matkultur, vilket blir rubriken för Område 3.

Som ett tredje alternativ kvarstår rubriceringen Livsmedel och matkultur men stödåtgärder koncentreras till insatser för skyddade EU-beteckningar och matkultur men i mindre omfattning.

De aktörer som är berättigade stödmottagare i samarbetsåtgärden är myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag. Avsikten är att i område 3 likt tidigare kunna inkludera livsmedelsföretag med upp till 49 anställda och med högst 10 miljoner EUR i omsättning/balansomslutning enligt EU-definitionen för små företag. De utgör i antal den största andelen livsmedelsföretag i Sverige.

Behovsinspel från andra myndigheter

Synpunkter kring behov av stöd för samarbete inom livsmedel, matkultur och måltidsturism har inhämtats från Länsstyrelsen, Sametinget och Tillväxtverket. Inspel från dessa har dokumenterats.

Följande tre alternativ presenterades:

1. Att försöka bibehålla stödet med dess innehåll i så stor utsträckning som möjligt.
2. Att smalna av det vilket kan innebära att område 3 Livsmedel & besöksnäring utesluts.
3. Att samarbetsåtgärden helt slopas.

Bland behovsinspelen följer här några citat.

Länsstyrelsegrupp Livsmedel & Besöksnäring

Här presenteras några inspel från den länsstyrelsegrupp som samverkar inom nuvarande område Livsmedel och Besöksnäring i Strategisk plan, för såväl kompetensutvecklings- som samarbetsåtgärden. Representanterna i gruppen representerar samtliga länsstyrelser i Sverige.

”Vi är helt eniga om alternativ 1. Vi arbetar för en hög måluppfyllelse i våra regionala livsmedelsstrategier och då är det denna åtgärd som ger oss den enda möjligheten att arbeta med hela livsmedelskedjan, vilket är avgörande för att skapa resiliens och tillväxt i hela kedjan. En tillväxt som bygger på efterfrågan och skapar robusthet i hela försörjningskedjan.

När olika aktörer i livsmedelskedjan samarbetar kan man:

- *identifiera problem tidigt (t.ex. i produktion eller i efterfrågan)*
- *förstå hur de påverkar nästa led (lagring, förädling, logistik, handel)*
- *hitta lösningar som fungerar "hela vägen"*

Om samarbetsåtgärder tas bort riskerar utvecklingen att bromsas upp, innovationstakten att minska och möjligheterna att bygga starka och hållbara regionala livsmedelssystem kan komma att försvagas.

Det skulle vara ett steg tillbaka, där initiativ drivs var för sig, sektorns behov inte fångas upp tillräckligt och dialogen mellan aktörer blir tillfällig i stället för långsiktig och utvecklande – det vill säga avsaknad av systemperspektiv.

Samarbetsåtgärden har gett länsstyrelserna, som en kunskapsmyndighet, en bred möjlighet att skapa en kunskapsbas och kontaktvägar i hela kedjan. Detta är unikt och vilar på en neutral och icke intressestyrt arbetssätt."
Citat från Maritha Hamrin, Anna-Stina Karlsson, Kerstin Bjäresten Osmark, Stina Fernerud och Camilla Andersson, 2026.05.12.

Ytterligare inspel från Länsstyrelsen i Västmanland

*"*S*var på din fråga är alternativ 1 för CAP 2028. Åtgärden möjliggör samverkan mellan myndigheter, kommuner, företag och andra aktörer i utvecklingsinsatser som ingen enskild aktör kan bära själv. Utan samarbetsåtgärden riskerar arbetet att begränsas till enbart kompetensutveckling, utan förutsättningar för gemensam utveckling, innovation och strukturbyggande. Det saknas annan långsiktig finansiering av arbetet vilket skulle behövas. Genom samarbetsåtgärden skapas möjligheter att stärka hållbar livsmedelsproduktion, konkurrenskraft, lönsamhet och regional förankring i hela livsmedelssystemet. Kopplingen till besöksnäringen, exempelvis genom måltidsturism, bidrar till ökad efterfrågan på svenska livsmedel, stärkta platsidentiteter och bättre avsättning för lokal och regional produktion. Det ger ett konkret genomslag för livsmedelsstrategin i näringsutveckling och landsbygdsutveckling.*

Fokus för arbetet är livsmedelsstrategi och samarbete samtidigt finns en tydlig koppling till uppbyggnad av livsmedelsberedskap, ett långsiktigt arbete för hållbar livsmedelsproduktion, fungerande regionala värdekedjor och stark samverkan bidrar också till ökad robusthet i livsmedelssystemet. På så sätt stärker livsmedelsstrategiskt arbete indirekt även samhällets motståndskraft, utan att beredskapsfrågan behöver vara styrande. Här kan offentliga aktörer samtidigt stödja kommunerna och regionerna i samarbeten för upphandling av mer regionala varor vilket också stödjer producenterna.

Samarbetsåtgärden Livsmedel och besöksnäring är utan annan finansiering avgörande för att livsmedelsstrategin ska kunna omsättas i praktiken lokalt och regionalt. Den bör behållas som ett utvecklings- och samverkansverktyg med fokus på hållbar livsmedelsproduktion, där positiva effekter på robusthet och beredskap

följer som en konsekvens av ett väl fungerande livsmedelssystem."
Citat från Jennie Sohlberg, 2026.05.12.

Sametinget

"Samarbetsåtgärden har varit viktig för oss då den en av få åtgärder där man inte behöver vara knuten till renskötseln. Generellt sett har Sametinget väldigt lite projektmedel som stärker det samiska samhället."
Citat från Ingela Nilsson, 2026.05.08.

Tillväxtverkets inspel om måltidsturism

"Utan ny politisk riktning har Tillväxtverket ingen kapacitet att jobba med reseanledningar som t ex måltidsturism. Dock ser man positivt på ett tätt framtida samarbete och dialog med Jordbruksverket för fortsatta stödmöjligheter till aktörer på marknaden som arbetar med detta område."
Citat från Marie Gyllenberg, Teamledare turism och besöksnäring, 2026.05.12.

Statsstöd

Stödet ska beviljas utifrån artikel 42 FEUF. För de företag som inte uppfyller kraven för artikel 42 FEUF föreslår vi att vi använder artikel 59 i ABER. Ett visst utredningsarbete kvarstår kopplat till de stödvillkor som finns i artikel 59 i ABER, samt hanteringen av stora företag som faller utanför art. 42 FEUF vilket kan få påverkan på den framtida stödutformningen. När stöd lämnas för icke-produktiva investeringar till aktörer som producerar eller handlar med jordbruksprodukter kommer art. 42 i EUF-fördraget att användas. För det fall att stöd för icke-produktiva investeringar önskas lämnas även till andra stödmottagare finns i nuläget inget förslag på statsstödsgrund för dessa utan det behöver utredas vidare.

Ytterligare fördjupning återfinns i bilaga 14.

Förenklat kostnadsalternativ

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projekt- och investeringsstöd. Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas för stöd till samarbete inom de gröna näringarna kommer inte vara fastlagt vid inlämning av förslag på åtgärder i oktober. Det vi arbetat med fram tills nu är att säkerställa att det vi går fram och föreslår i åtgärdsutformningen också kommer att kunna ersättas genom förenklade kostnadsalternativ. För att kunna hantera stödmöjligheten på ändamålsenligt sätt kan stödmöjligheter behöva avgränsa.

Åtgärdsbeskrivning för stöd för innovation genom EIP-AGRI

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt /Transnationellt
Typ av område som berörs	
Interventionsområde	26 – Enhace access to innovation in agriculture
Outputindikator	Number of implemented projects
Resultatindikatorer	Number of participants in European Innovation Partnership (EIP-AGRI) Operational Groups.
Särskilda villkor/incitament/prioritering för *(ange om relevant för åtgärden och i så fall vilka)* • Unga jordbrukare • Kvinnor • Digitalisering • Datadelning • Kunskapsutbyte/utbildning	Nej, troligtvis inte. Men EIP-AGRI kan ha kopplingar till kunskap, utbildning och digitalisering/data.

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRPP-förordningen

Primärt mål

Det primära målet för åtgärden enligt CAP artikel 3 1 d i NRP-förordningen är att:

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra fiskares och jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruks-, fiskeri- och vattenbruksbaserad livsmedelsindustri.

Sekundärt mål

Det sekundära målet för åtgärden enligt artikel 3 1 d i NRP-förordningen är att:

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark.

Artikel 2 i CAP-förordningen

Av de nationella rekommendationer som nämns i artikel 2 i CAP-förordningen är följande relevanta för åtgärden:

1. Öka tillgången till kunskap och påskynda innovation och den digitala omställningen för en blomstrande jordbruks- och livsmedelssektor (CAP art 2.1 e).

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Innovationssystemet i svenskt jordbruk präglas av många aktörer, otydliga roller och fragmenterade strukturer mellan rådgivning, myndigheter och projekt.
- Innovationsarbete sker i stor utsträckning som gradvisa, verksamhetsnära anpassningar snarare än som avgränsade projekt eller tekniksprång.
- Projektbaserade insatser har ofta begränsad koppling till företagens löpande verksamhet och till andra initiativ i systemet.
- Ansvar för att samordna kunskap, rådgivning och utvecklingsinsatser ligger i hög grad på enskilda företag.
- Deltagande i innovations- och samarbetsinsatser varierar beroende på företagens resurser, administrativa kapacitet och tillgång till nätverk.
- Samverkan och intermediära funktioner är ojämnt utvecklade mellan olika geografiska områden och produktionsgrenar.

Behovsformulering

Innovationsförmågan är lägre i jordbruket än i andra delar av näringslivet och satsningarna på kunskap och innovation är förhållandevis låga i livsmedelskedjan jämfört med andra sektorer i Sverige. Detta har bidragit till att jordbrukets konkurrenskraft och lönsamhet har utvecklats svagt under de senaste tio åren jämfört med näringslivet som helhet. Vi behöver ha en hög innovationsgrad för att på ett konkurrenskraftigt sätt kunna producera råvaror och livsmedel med hög kvalitet och mervärden. Innovationer kan också ha betydelse för att öka produktionen och försörjningsgraden i enlighet med livsmedelsstrategins mål. Ökad produktion kan också innebära en mer resurseffektiv produktion där såväl kostnader som miljöpåverkan minskar. Flera utredningar pekar på vikten av att inkludera primärproducenter för att innovationerna ska bli användbara och skapa nytta för primärproduktionen. EU-kommissionen har också identifierat att primärproducenter behöver involveras mer i EIP-AGRI.

Kunskap och innovation i svenskt jordbruk behöver utvecklas och spridas bättre. Idag är spridningen av kunskap och innovation fragmenterad och det finns behov av bättre struktur. Det innebär att innovationsarbetet i praktiken formas av företagens egna förutsättningar att orientera sig i ett komplext system av aktörer och insatser såsom stöd och rådgivning. EIP-AGRI är en del av AKIS som samlar många aktörer och skapar förutsättningar för samarbete mellan viktiga parter som krävs för projekten. Innovationsprocesserna sker i hög grad verksamhetsnära och kontinuerligt, medan stödsystemet i stor utsträckning är organiserat i avgränsade insatser. Förutsättningarna för företag att kunna delta i innovationsprocesser varierar beroende på deras resurser och kapacitet. För att kunskap ska kunna omsättas i praktiken behövs också samordning mellan aktörer. Tillgången till samverkan och intermediära funktioner såsom rådgivning varierar och förstärker skillnader mellan olika regioner och produktionsinriktningar. Utmaningarna och behoven är långsiktiga och relaterar till hur innovationssystemet är organiserat och fungerar över tid.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Stödet bedöms bidra till följande utmaningar:

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med stöden är att bidra till innovativa lösningar på gemensamma behov och utmaningar inom olika områden genom att skapa bättre kopplingar mellan forskningsresultat, ny teknik och praktiskt arbete inom jordbruk, trädgårds- och rennäring. Stöden ska även bidra till att resultat från innovationsprojekten får spridning och kan komma fler till del.

Planerade stödåtgärder

I nästa programperiod föreslår vi att använda tre olika stöd inom EIP-AGRI. Det första stödet, stöd till förberedande innovationsgrupp, är ett begränsat stöd som ger sökande förutsättningar att förbereda inför ett innovationsprojekt. Syftet är att säkerställa att ansökningar till stödet genomföra innovationsprojekt blir väl genomarbetade.

Det andra så kallade Pröva på-stödet, möjliggör för primärproducenter att genomföra enklare innovationsprojekt med fokus på utforskande och experimentering. Stödet ger också förutsättningar för att utvärdera nya tekniker och metoder som i sin tur kan tas tillvara inför större innovationsprojekt. Det tredje och sista stödet avser genomförande av innovationsprojekt.

För vårt andra och tredje stöd avser vi att sprida resultat om stöden via både nationella och internationella databaser. Vi föreslår även att sökande av dessa stöd ska sammanställa underlag till en enklare nyhetsartikel som kan spridas via branschmedia. Slutligen så kommer resultat från de projekt som beviljas stöd inom EIP-AGRI att spridas genom AKIS nätverket.

Stödförvaltning

Vi föreslår att använda oss av både ett öppet förfarande där det är möjligt att söka stöd när som helst samt utlysningar efter behov. Gällande vårt första alternativ så avser ansvarig myndighet att annonsera datum när projektansökningar behöver vara inskickade för att granskas. Vi avser att tillämpa nationella utlysningar för både den öppna delen och för våra utlysningar.

Frekvensen för utlysningar kan skilja sig beroende på behov och år. Det öppna förfarande kommer resultera i att det finnas goda möjligheter för sökande att söka och bli tilldelade stöd inom EIP-AGRI.

Stödberättigande utgifter

Stöd får lämnas för:

8. Byggnader och anläggningar inklusive fasta inventarier
9. Eget arbete
10. Immateriella investeringar
11. Investeringar
12. Köp av tjänst
13. Lön till personal, inklusive lönekostnadspåslag och indirekta kostnader
14. Lösa inventarier
15. Material
16. Övriga utgifter

Utgifter för marknadsföring är inte tillåten. Utgifter som är marknadsförberedande och inkluderar spridning av resultat är tillåtna, till exempel kan stöd ges för att skriva en artikel men inte för att publicera den eller annonsera.

Stöd beviljas bara för utgifter som är relevanta för genomförandet av den aktuella insatsen.

Det behöver undersökas om särskilda undantag ska kunna användas för användning av egna tillgångar och material, såsom testanläggningar och maskinhallar.

Villkor för stödberättigande

Inom EIP-AGRI kan myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag, vara stödberättigade.

Villkor

Villkor för att förbereda och driva projekt inom EIP:

1. Minst två av följande aktörer ska ingå i innovationsgruppen: forskare, rådgivare eller företagare.
2. Innovationsgruppen ska ha ett samarbetsavtal mellan samarbetsparterna.
3. Stöd beviljas inte till forskning, men kan ges till viss försöksverksamhet och utvärdering där det är nödvändigt för projektet.
4. Stöd beviljas inte till pågående projekt vilket innebär att befintlig aktivitet inom redan etablerade kluster eller nätverk inte kan stödjas.
5. Innovationsgruppen ska göra en uppskattning över potentialen för en uppskalning av den innovativa lösningen.

För att tilldelas stöd inom pröva på gäller dessutom följande villkor:

- Minst en aktör i samarbetsgruppen ska vara en primärproducent.

Stöd för att genomföra innovationsprojekt inom EIP och för Pröva på

Den sökande ska i ansökan garantera att resultaten från innovationsgruppernas arbete ska spridas enligt artikel 19 i förordning (EU) nr 2025/0241 dock med förbehåll för svensk lagstiftning inom offentlighet och sekretess. Det som sprids ska ha tillräckligt substantiellt innehåll och presenteras på ett sådant sätt att det kunna vara till nytta för andra.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

I nuvarande strategisk plan är stödnivån 100 procent för Genomföra projekt. Inför nästa period är förslaget att ha 90 procent.

För att förenkla och förkorta handläggningstiderna för stödet har vi utrett olika möjligheter för förenklade kostnadsalternativ, FKA. För de delar som avser *Förberedande innovationsgrupp* och *Pröva på-stödet ”ett verksamhetsnära innovationsprojekt för primärproducenter”* föreslår vi förbestämda klumpsummor. I nuvarande strategisk plan finns det förbestämda klumpsummor för *Bilda grupp (Förberedande innovationsgrupp)* och vi föreslår att det bara ska finnas en nivå för detta stöd.

För *Genomföra projekt* som är personaltunga föreslår vi att välja förbestämda enhetskostnader och schablon för övriga utgifter. För investeringar i *Genomföra*

projekt föreslår vi klumpsumma utifrån sökandes budget då det är svårt att ta fram förbestämda FKA eftersom det är en stor variation mellan olika investeringar.

Stöd får lämnas med 90 % av de stödberättigande utgifterna för *Genomföra innovationsprojekt.* Övriga delar av stödet (Pröva på och Förberedande grupp) har 100 % stödnivå För Pröva på-stödet ska minst en av samarbetsparterna vara primärproducent. Ett villkor inom EIP-AGRI är att resultat ska spridas via nationella och internationella databaser.

Omfattning och budget

Vi har räknat fram tre förslag på budgetnivåer för programperiodens fem år. Beräkningen utgår från innovationsprojekten med ett antagande att varje innovationsprojekt kostar 6,5 miljoner vilket i dagsläget är medel för EIP-projekt. Vi har också räknat med inflation över tid.

Minsta budget föreslås vara 470 miljoner kronor. Antagandet bygger på ett minimum om 40 beviljade projekt.

Medel budget är 710 miljoner kronor som är ett medelvärde mellan minsta och högsta budget.

Högsta budget är 950 miljoner kronor vilket är dagens nivå uppräknad med inflation över tid.

Vi har resonerat om att 40 projekt behövs för att nå målen med EIP-AGRI för att öka konkurrenskraften för näringen, men detta behöver diskuteras mer. Flera projekt genomförs men alla får inte genomslagskraft. För att veta att en tillräcklig andel av projekten skapar nytta och bidrar till målen krävs att stödet kan bevilja ett visst antal projekt.

Vi rekommenderar minst medelnivån eftersom innovationer pekas ut som viktiga för att nå många av målen med politiken. EIP-AGRI-Agri är dessutom ett utpekat stöd för att främja utvecklingen i primärproduktionen. Sverige är ett land som har satsat mycket på innovationer där jordbruk och livsmedel generellt släpar efter.

Kommentarer till stöd för EIP-AGRI

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ett nytt Pröva på-stöd där primärproducenter kan utforska och pröva en lösning med möjlighet till lägre innovationsgrad och lägre stödbelopp jämfört med Genomföra innovationsprojekt.
- Vi ser att Pröva på stödet utformas med FKA i form av förbestämd klumpsumma för att förenkla handläggningen. Vi ser även att stödet bör riktas tydligt till primärproduktionen och föreslår därför ett krav om minst en primärproducent ska ingå i projektgruppen.
- Det som i nuläget heter Bilda innovationsgrupp föreslår vi ska utökas för att möjliggöra för sökande att undersöka marknadsförutsättningar för sina projektidéer. Vi föreslår därför att stödet döps om till Förberedande innovationsgrupp då stödet framgent ska omfatta mer än att sätta samman en samarbetsgrupp.
- Vi föreslår ett ökat krav på att sprida resultaten från genomförande projekten. Detta i form av att sökande ska använda en mindre del av stödet till att publicera nyhetsartiklar som kan presentera syftet med projektet samt informera vad EIP-AGRI-AGRI används till.
- Vi föreslår att förenklade kostnadsalternativ (FKA) ska användas för de tre stödmöjligheterna inom åtgärden. Utredning pågår. Detta medför att stödsatsen för Genomföra projekt, som idag är 100 %, kommer att ändras. Vad stödnivån blir i slutändan är svår att prognostisera och beror på utformningen av förenklade kostnadsalternativ.
- Overheadkostnaden, som i nuläge är 15 % av personalkostnader, bedöms vara för låg för att viktiga samarbetsparter ska kunna medverka i EIP-AGRI projekt. I samband med att förenklade kostnadsalternativ bestäms bedöms ersättningen för overhead inkluderas och det finns förslag på en högre nivå än idag.
- Frågan om hur statsstöd ska appliceras mot olika typer av aktörer som söker stöd för EIP-AGRI-projekt är under utredning.

Motivering till ändringar

Pröva på-stödet är i första hand en möjlighet för primärproducenter att testa innovativa idéer i sin verksamhet. Det kan också ses som en praktisk förstudie där det ges möjlighet att förbereda Genomföra innovationsprojekt till exempel genom att validera tekniker. Förberedande innovationsgrupp handlar i sin tur om att planera för ett större innovationsprojekt och hitta sina samarbetspartners.

Förslaget om att inkludera ett ”Pröva på” stöd grundar sig på återkoppling som Jordbruksverket har tagit emot från näringen. Innovationer är generellt svåra att lansera eftersom en entreprenör sällan kan säga med säkerhet att en ny

produkt/tjänst kommer kunna ersätta befintliga alternativ. Vi föreslår därför att en avgränsad summa kan användas till att utforska nya tekniker, metoder eller kunskap i en praktisk miljö med nära koppling till primärproduktionen. Syftet med Pröva på-projekt är att lösningarna som prövas i många fall ska kunna komma till direkt användning hos primärproducenter. Pröva på- projekten kan också ha en förberedande funktion som ger sökande svar på om det finns bärkraft för att genomföra ett större innovationsprojekt. Det kan också bidra till bättre projektansökningar hos Jordbruksverket eftersom den sökande kan använda lyckade resultat som underlag för projektet vid ansökan.

Jordbruksverket föreslår att ”Pröva på” stödet ska involvera primärproducenter, vilket grundar sig på nya CAP-regelverket[8], EU-kommissionens önskemål och utvärderingar samt efterfrågan från näringen. Tanken är att ”pröva på” stödet ska skapa förutsättningar för behovsdrivna projekt där nyttan tillfaller primärproduktionen.

Jordbruksverket föreslår att det som i nuläget kallas stöd för att ”bilda en innovationsgrupp” till stor del ska finnas kvar men att stödet även ska omfatta marknadsundersökning och planering för markandslansering. Utifrån utvärderingar som har genomförts kring EIP-AGRI-AGRI under nuvarande programperiod framgår att marknadsförberedelse är viktigt att inkludera tidigt. Baserat på detta föreslår Jordbruksverket att stödet ”bilda en innovationsgrupp” ska byta namn till ”Förberedande innovationsgrupp”. Stöd bör fortsatt vara en förbestämd klumpsumma där beloppet även ska ta höjd för att sökande ska ha möjlighet att ta fram en marknadsplan.

Förslaget om ett ökat krav på att sprida resultaten från genomförande projekten grundar sig på premissen att resultat från projekten inte ska tillfalla ett fåtal aktörer utan ska kunna få spridning till hela näringen. Här kan AKIS fylla en viktig funktion. Genom att inkludera ett krav om att sökande ska ta fram och publicera en enklare artikel om vad beviljade innovationsprojekt resulterar i så att resultaten sprids samt att det blir tydligt vad satsningar inom EIP-AGRI-AGRI används till.

Statsstöd

Sammanfattning

De föreslagna EIP-stöden är tänkta att lämnas till projekt som enbart gynnar slutmottagare inom jordbrukssektorn. Stöden är inte tänkta att ge fördelar till den eller de som deltar i eller utför projekten. Avsikten är därför att stöden i så stor

[8] EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om fastställande av villkoren för genomförandet av unionens stöd till den gemensamma jordbrukspolitiken för perioden 2028–2034. Bryssel den 16.7.2025 COM (2025) 560 final 2025/0241(COD).

utsträckning som möjligt ska hamna inom artikel 42 EUF-fördraget. Då Jordbruksverket ser risk i att projekten inte kommer innebära rena intermediära förhållanden är rekommendationen att artikel 42 kompletteras med de artiklar om EIP som finns i ABER. Se närmare överväganden och behov av utredning i följande text nedan.

Prövning av fördelar och bedömning av företag

Inom EIP är möjliga stödmottagare myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag. Typiskt sett är det inte primärproducenter som själva är sökande, utan det är ofta andra aktörer som är stödmottagare och hjälper primärproducenter att administrera och utföra innovationsprojekten. För att stödet då ska falla inom artikel 42 krävs att stödmottagarna fungerar som intermediärer, det vill säga att företagen för vidare hela nyttan av stödet till primärproducenterna. Ytterligare utredning krävs för att avgöra gränserna för när lämnat stöd kanaliseras vidare fullt ut och faller inom tillämpningsområdet för artikel 42 och när andra statsstödsgrunder ska tillämpas på grund av att de som mottar stödet eller deltar i projektet behåller fördelar som inte fullt ut kanaliseras vidare.

Stöd för driftkostnader eller indirekta kostnader är sådant som kan anses vara svårare att motivera att de kanaliseras vidare till slutmottagaren, och här krävs ytterligare utredning för att avgöra i vilken mån dessa kostnader kan ersättas. Därutöver bör erhållande av immateriella tillgångar såsom patent även anses vara en fördel som inte fullt ut kanaliseras vidare. Inom EIP förekommer det att deltagare i projekt erhåller patent för den tänkta innovativa idén.

Inom innovationsstöden förekommer att stöd lämnas till universitet, högskolor, forskningsinstitut, myndigheter, organisationer och andra typer av föreningar. Även om dessa har ett offentligt uppdrag eller inte bedrivs i vinstsyfte kan de ändå komma bedömas bedriva ekonomisk verksamhet av sådant slag att de är att betrakta som företag i statsstödsrättsligt avseende. Det innebär att en bedömning behöver göras av dessa aktörers närmare verksamheter för att veta om de omfattas av statsstödsreglerna eller inte.

Prövningen av fördelar såväl som prövningen av i vilken mån universitet, högskolor, myndigheter, organisationer och föreningar anses bedriva ekonomisk verksamhet är sådant som medför ökad komplexitet i handläggningen och som därmed riskerar att leda till längre handläggningstider. Att underlåta att göra sådana prövningar, eller på annat sätt bygga in dem i stödutformningen, innebär en överhängande risk att gå utanför ramarna för artikel 42 EUF-fördraget.

Vägar framåt

Utifrån att det i nuläget är svårt att avgöra om de tänkta projekten helt kan omfattas av artikel 42 EUF-fördraget rekommenderar Jordbruksverket att artiklarna 39 och

40 i ABER[9] används som alternativa statsstödsgrunder till artikel 42. Dessa artiklar är framtagna som komplement till EIP inom ramen för nuvarande strategisk plan, och tillåter även stödmottagare som inte är primärproducenter oavsett företagets storlek (jämför artikel 1.1 e ABER). Artikel 39 medger stöd för vissa uppräknade kostnader som uppstår för företag som deltar i projekt initierade av en operativ grupp inom EIP. Tröskelvärde för detta är 2 miljoner euro per företag och projekt. Gällande detta tröskelvärde krävs fortsatt utredning för att avgöra i vilken mån koncernstrukturer ska beaktas inom ramen för tröskelvärdet. Artikel 40 ABER medger ett begränsat stödbelopp om totalt 500 000 euro per projekt till företag som drar nytta av EIP-projekt (inklusive de som deltar i projektet). Inom ramen för denna artikel skulle till exempel immateriella rättigheter kunna omfattas.

Användning av gruppundantagsförordning innebär även att förutsättningarna och regleringen för den del av stödet som omfattas av artikel 42 EUF-fördraget bör anpassas till förutsättningarna som finns för artiklarna i gruppundantagen vad gäller vad stöd får ges till, stödmottagarkrets, möjlighet till FKA, tröskelvärden, med mera. Detta eftersom det annars kommer innebära komplex handläggning om olika stödmottagare i samma stöd hanteras utifrån olika förutsättningar.

Jordbruksverket avråder från att tillämpa de minimis-förordningarna som alternativ statsstödsgrund. Det treåriga stödtaket utgör en tydlig begränsning i nyttan som kan fås eftersom det är flera aktörer som är återkommande stödmottagare, utöver att det även medför ökad komplexitet och administration i handläggningen.

Med hänsyn till att ABER har särskilda stödgrunder för EIP bedömer Jordbruksverket att en statsstödsanmälan inte är motiverad.

Ett alternativ till att nyttja såväl artikel 42 EUF-fördraget som ABER är att enbart utgå från artikel 42. Detta innebär dock i nuläget en tydlig osäkerhet och därmed risktagande om detta är ensamt tillräckligt, då det kräver tydliga intermediärsförhållanden. För att säkerställa ett sådant upplägg kan det innebära att stöd inte lämnas för kostnader i samma utsträckning som idag. Denna variant kräver även ytterligare utredning. Ytterligare fördjupning i dessa delar återfinns i bilaga 14.

Förenklat kostnadsalternativ

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projekt- och investeringsstöd. Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas för stöd för EIP-AGRI kommer inte vara fastlagt vid inlämning av förslag på åtgärder i oktober. Det vi

[9] Kommissionens förordning (EU) 2022/2472 av den 14 december 2022 genom vilken vissa kategorier av stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

arbetat med fram tills nu är att säkerställa att det vi går fram och föreslår i åtgärdsutformningen också kommer att kunna ersättas genom förenklade kostnadsalternativ. För att kunna hantera stödmöjligheten på ändamålsenligt sätt kan stödmöjligheter behöva avgränsa.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till förädling av jordbruksprodukter

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	Investeringsstöd enligt artikel 13 CAP förordningen
Interventionsområde	16 - Investments in agriculture (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	• Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; • Number of jobs sustaine • • Number of jobs created • Installed capacity of renewable energy (MW); • GHG emissions avoided and removals in tCO_2e; • Ammonia emissions reduction in tonnes of ammonia (tNH_3); • Number of rural businesses including bio-economy businesses developed with CAP support;
Särskilda villkor/incitament/prioritering för *(ange om relevant för åtgärden och i så fall vilka)* • Unga jordbrukare • Kvinnor • Digitalisering • Datadelning • Kunskapsutbyte/utbildning	Nej.

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRPP-förordningen

Primärt mål

Primärt mål utifrån artikel 3 1 d i NRPP-förordningen:

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Artikel 3 1 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, bland annat genom att stödja produktionen av livsmedel av hög kvalitet och stärka livsmedelsvärdekedjornas resiliens. Artikel 3 1 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

Relevanta mål i fallande ordning utifrån art 2 i CAP-förordningen, varav huvudmålet är nummer 1:

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Öka tillgången till kunskap och påskynda innovation och den digitala omställningen för en blomstrande jordbruks- och livsmedelssektor (art 2.1 e)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Att stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

- En relativt begränsad andel av det totala värdeskapandet i livsmedelskedjan tillfaller primärproducenter, medan större delar av värdeskapandet sker i förädlings- och handelsleden.
- Livsmedelsförädling varierar i omfattning och ekonomisk betydelse mellan olika företagstyper och geografiska områden. Livsmedelskedjans mottagnings- och förädlingsinfrastruktur är ojämnt fördelad över landet och vissa typer av anläggningar och produktion är mer koncentrerad i vissa delar av landet såsom slakterier, mejerier, spannmålsmottaganingar, kvarnar och centrallager.
- Marknadstillgången för jordbruksföretag påverkas av tillgången till slakterier, mejerier, förädlingsanläggningar och logistiklösningar. Små och medelstora företag har begränsade avsättningskanaler, särskilt vid mindre volymer och i regionala områden med låg produktions- och marknadstäthet. Det påverkar jordbrukare då längre avstånd till förädlingsanläggningar ger högre

transportkostnader och färre köpare i en jordbrukares närhet ger ett sämre förhandlingsläge.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov kopplat till hur företagen kan skapa värde, få tillgång till marknader och hur infrastrukturen är organiserad inom livsmedelskedjan. En central faktor är den geografiska koncentrationen av förädlingskapacitet, som tillsammans med avsättningskanaler påverkar företagens möjligheter att nå marknaden och ta del av värdeskapandet.

Dessa utmaningar varierar mellan olika delar av landet. Regionala skillnader i produktions- och marknadstäthet förstärker förutsättningarna och leder till att företag har skilda möjligheter att utvecklas beroende på var de geografiskt är verksamma.

Samtidigt påverkas primärproducenternas intäkter av deras position i värdekedjan, särskilt i relation till förädlingsledet. Vissa företag väljer att diversifiera genom att exempelvis förädla sina produkter. Vilka förutsättningar företagen har beror bland annat på tillgång till kapital, infrastruktur och närhet till marknader.

Investeringar i verksamheter inom hela livsmedelskedjan är också viktiga för att nå målen i Sveriges livsmedelsstrategi. Det har betydelse utifrån perspektivet livsmedelsförsörjning att fler jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag kan producera livsmedel för direkt konsumtion i stället för att vara beroende av att det finns andra företag som förädlar råvarorna. För jordbruksföretag kan en ökad förädlingsgrad vara ett sätt att bättre utnyttja gårdens resurser och ge ett bättre ekonomiskt utfall. Samtidigt bidrar det också till en ökad robusthet när företagens verksamhet står på flera ben.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Stödet bidrar till att hantera följande utmaningar:

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens.
- Att det finns möjlighet till livsmedelsförädling på många platser i landet är viktigt ur ett beredskapsperspektiv.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka företagens konkurrenskraft och värdeskapande genom ökad förädling av jordbruks- och andra stödberättigade livsmedelsråvaror.

Territoriellt tillämpningsområde: nationellt.

Stödberättigande utgifter

Stöd får lämnas för investeringar i livsmedelsförädling. Med livsmedelsförädling avses att processa jordbruksprodukter (enligt bilaga 1 till EUF-fördraget) för humankonsumtion. De processade jordbruksprodukterna ska i vissa fall förädlas vidare. Stöd kan ges till investeringar som avser förädling och beredning men inte till försäljning.

Stöd får, i den mån det är förenligt med tillämpliga statsstödregler, lämnas för:

- Anläggningar inklusive fasta inventarier
- Byggnader och anläggningar inklusive fasta inventarier
- Eget arbete
- Immateriella investeringar
- Investeringar
- Köp av tjänst
- Lön till personal, inklusive lönekostnadspåslag och indirekta kostnader
- Lösa inventarier
- Material

Stöd beviljas bara för utgifter som är relevanta för genomförandet av den aktuella insatsen.

Villkor för stödberättigande

Stödmottagaren måste vara något av följande:

- Jordbruksföretag (som huvudsakligen driver annan verksamhet än avel med och uppfödning av hästar) inklusive trädgårdsföretag och rennäringsföretag samt skogsägare.
- Mikro- och små företag

En stödmottagare kan sammanlagt få stöd inom denna åtgärd upp till det högsta stödbeloppet inom en period av tre år. Tiden räknas från den först inkomna (beviljade) ansökan.

Stödnivå

Stödnivån är idag 40 % men vidare utredning kan krävas för att utgöra om nivån bör justeras.

Vi behöver undersöka vad som ska vara lägsta och högsta stödbelopp. I nuvarande programperiod utgör 100 000 kr lägsta belopp och högsta möjliga stödbelopp 1 200 000 kr.

Omfattning och budget

Budgeten för hela stödet är cirka 346 mnkr för hela perioden, uppdelat på sju år, och utgår från dagens budget och är justerad för inflation.

Kommentarer till Investeringsstöd till förädling

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- I dag är målgruppen för stödet jordbruksföretag, trädgårdsföretag, rennäringsföretag och andra företag (SME) som bedriver livsmedelsförädling. I det nuvarande förslaget till artikel 13 i CAP-förordningen (2025/0241 COD) omfattas samma typer av företag som i nuvarande stöd. Arbetsgruppen föreslår inga ändringar av målgruppen.
- Vi föreslår att förenklade kostnadsalternativ (FKA) utifrån sökandes budget ska tillämpas.
- Vidare ser vi behov av att förenkla ansökningsförfarandet, och i nästa period kommunicera och sprida information om stödet bättre till målgrupperna.
- Vi behöver utreda vidare vilka statsstödsgrunder som ska användas i stödet.

Motivering till ändringar

Vi har valt ett upplägg med i stort sett samma utformning som i Strategisk Plan.

Förenklade kostnadsalternativ är motiverat utifrån perspektivet att förenkla handläggningen, korta handläggningstiderna och underlätta ansökningsprocessen för sökande. Det är mycket stor variation mellan de investeringar som hittills har gjorts inom stödet och därför ser vi inte att det går att likrikta stödet genom att använda gemensamma enhetskostnader.

Idag används artikel 42 FEUF och de minimis som statstödsgrund.

Stödet syftar till att utveckla och korta livsmedelskedjan och därigenom skapa tillväxt och ökad sysselsättning hos jordbruksföretagen. Investeringar i verksamheter inom hela livsmedelskedjan är viktiga för att uppnå målen i Sveriges livsmedelsstrategi. Samtidigt behöver jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag bli mer resilienta och stå på flera ben genom att kunna förädla jordbruksprodukter eller naturprodukter. För jordbruksföretaget kan ökad förädlingsgrad vara ett sätt att bättre utnyttja gårdens resurser och ge företagen ett bättre ekonomiskt utfall.

Företag inom småskalig livsmedelsförädling har betydelse då de kan bidra till att korta livsmedelskedjor och ge jordbrukare-, trädgårds och rennäringsföretag fler avsättningsmöjligheter. Ofta kan det också leda till kortare transporter och lokala lösningar. Ökad förädlingsgrad av inhemska råvaror och en resurseffektivare produktion av livsmedel främjar också livsmedelsstrategins övergripande mål.

Utöver jordbruksprodukter finns det också behov av att kunna förädla naturprodukter såsom bär, svamp och vilt vilka är resurser som bör tas tillvara för livsmedelskonsumtion. Vilt orsakar dessutom skador hos jordbruket och

möjligheten till livsmedelsförädling av vilt kan även ha betydelse utifrån att hålla nere viltskadorna.

Småskaliga livsmedelsanläggningar kan också vara viktiga ur beredskapssynpunkt och kan användas vid störningar i samhället.

Statsstöd

För förädling av produkter som faller inom det första bearbetningsledet, jfr art. 38 i EUF-fördraget, föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För förädling av produkter som faller inom det andra eller ytterligare senare bearbetningsled föreslås art. 20 enligt det senaste utkastet till ny GBER. Ett visst utredningsarbete kvarstår dock gällande de stödvillkor som finns kopplade till artikeln vilket kan få påverkan på den framtida stödutformningen. Ytterligare fördjupning i dessa delar återfinns i bilaga 14.

Förenklat kostnadsalternativ

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projekt- och investeringsstöd. Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas för stöd för investeringsstöd till förädling kommer inte vara fastlagt vid inlämning av förslag på åtgärder i oktober. Det vi arbetat med fram tills nu är att säkerställa att det vi går fram och föreslår i åtgärdsutformningen också kommer att kunna ersättas genom förenklade kostnadsalternativ. För att kunna hantera stödmöjligheten på ändamålsenligt sätt kan stödmöjligheter behöva avgränsa.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till kompetensutveckling inom de gröna näringarna

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Interventionsområde	25 - Agricultural advisory services and knowledge sharing
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Number of people advised or trained – by gender; Number of farm advisors trained – by gender;
Särskilda villkor/incitament/prioriteringar för (ange om relevant för åtgärden och i så fall vilka) • unga jordbrukare • kvinnor • digitalisering • datadelning • kunskapsutbyte/utbildning	Markera med ja eller nej. Nej Nej Nej Nej Ja

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRPP-förordningen

Primärt mål

Primärt mål för åtgärden är att förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 1 d (iii).

Sekundärt mål

Sekundärt mål är att förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 1 d (v).

Artikel 2 i CAP-förordningen

Samtliga av de teman för nationella rekommendationer som nämns i artikel 2 i CAP-förordningen är relevanta för åtgärden, men det första målet i följande lista kan ses som huvudmål:

- Öka tillgången till kunskap och påskynda innovation och den digitala omställningen för en blomstrande jordbruks- och livsmedelssektor (art 2.1 e)
- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Förbättra yrkets attraktionskraft och främja generationsskifte (art 2.1 b)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Det svenska kunskaps- och innovationssystemet fungerar i huvudsak, men har begränsningar i genomslag och räckvidd, särskilt i norra Sverige.
- Kunskaps- och innovationsförutsättningarna formas av samspelet mellan företagens vardagliga praktik och de strukturer som omger rådgivning, stöd och samverkan. Dessa förutsättningar varierar tydligt mellan företag och olika delar av landet.
- Det finns företag som inte är resursstarka och behöver ta del av ett uppbyggt system för att få tillgång av kompetensutveckling och rådgivning.
- Skillnaderna handlar inte enbart om ekonomi och produktionsinriktning, utan också om tillgång till rådgivare, forskningsmiljöer och arenor för erfarenhetsutbyte.

Behovsformulering

Åtgärden behöver stödja en bredd av insatser för att kunna möta skilda behov hos företag i olika delar av landet inom både jordbruk, skogsbruk och rennäring och inom olika produktionsgrenar. Det handlar även om att kunna utforma insatser för att möta företag som är olika resursstarka och befinner sig på olika utvecklingsstadier. Åtgärden behöver kunna rymma både insatser som skapar förutsättningar för lärande likväl som insatser för kompetensutveckling direkt riktad till målgruppen.

Förutsättningsskapande insatser handlar bland annat om att sammanställa och tillgängliggöra kunskap samt att utveckla koncept för kompetensutveckling och

rådgivning. Förutsättningsskapande verksamhet bidrar till att kompetensutveckling som riktas direkt till målgruppen, såsom kurser och rådgivning, blir ändamålsenlig och stärker möjligheterna för spridning av kunskap och innovationer.

Fortbildning av rådgivare är en central del i den förutsättningsskapande verksamheten. Att stärka rådgivares kompetens inom rådgivningsmetodik och pedagogik lägger grunden för en effektiv kompetensutveckling. De komplexa och tvärgående utmaningar som jordbruket, skogsbruket och rennäringen står inför och behovet av omställning medför dessutom behov av fortbildning inom processledning och förändringsledning.

Åtgärden för kompetensutveckling är indelad i tre tematiska områden: Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd, Miljö och klimat samt Livsmedel, matkultur och måltidsturism. Respektive område syftar till att adressera angelägna behov, där tillgång till kompetensutveckling och rådgivning utgör viktiga verktyg för en hållbar utveckling.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Stödet bidrar till hanteringen av följande utmaningar:

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens

Stödet bidrar till följande prioriterade områden:

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel
- Utveckling av ekologiskt jordbruk
- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka relevant kunskap och kompetens hos målgrupperna inom de områden som stödet riktas mot.

Områdesindelning

Stödet till kompetensutveckling inom de gröna näringarna delas in i tre övergripande områden: Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd (Område 1), Miljö och klimat (Område 2) och Livsmedel, matkultur och måltidsturism (Område 3).

Område 1 – Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd

Aktiviteter inom området Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd ska syfta till att stärka konkurrenskraften hos verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag samt markavvattningssamfälligheter[10].

Aktiviteterna inom området kan även omfatta verksamhet som syftar till att öka kunskap om social hållbarhet inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag.

Aktiviteter ska också bidra till att verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag får ökad kompetens inom vattenhushållning och vattenförsörjning.

Aktiviteterna kan dessutom handla om att verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag ska få ökad kunskap inom djurvälfärd.

Området omfattar även fortbildning och support av rådgivare inom näringarna.

Område 2 – Miljö och klimat

Verksamhet inom området Miljö och klimat får avse aktiviteter som syftar till att öka kunskapen hos målgruppen om nationella miljökvalitetsmål och EU-gemensamma mål för miljö, klimat, förnybar energi och vattenkvalitet.

Aktiviteter inom området kan syfta till att öka kunskapen om effektiv förvaltning av naturresurser såsom mark, vatten och luft, utveckling av ekologiskt jordbruk samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi. Aktiviteter inom området kan även handla om skydd av biologisk mångfald, bevarande av livsmiljöer och landskap samt förbättring av ekosystemtjänster.

[10] Enligt den nationella vattenlagstiftning som gällde vid bildandet.

Aktiviteterna ska dessutom beakta företagens ekonomiska och sociala hållbarhet för att uppnå en ökad, konkurrenskraftig och hållbar livsmedelsproduktion.

Området omfattar även fortbildning och support av rådgivare inom näringarna.

Område 3 – Livsmedel, matkultur och måltidsturism

Verksamhet inom området Livsmedel, matkultur och måltidsturism får avse aktiviteter som bidrar till att företag på landsbygderna med verksamhet inom livsmedel, matkultur och måltidsturism kan utvecklas, marknadsorienteras, finna nya marknader, öka exporten, öka antalet arbetstillfällen och ta tillvara landsbygdernas resurser.

Verksamhet får också avse aktiviteter som bidrar till att främja och bevara ett levande och dynamiskt kulturarv inom mat- och livsmedelsframställning. Aktiviteter kan även handla om att verksamma inom livsmedelsförsörjning, livsmedelsförädling, matkultur, måltidsturism och skyddade EU-beteckningar ska få ökad kunskap om hur de kan utveckla lokala marknader, lokal livsmedelsförsörjning och direktförsäljning från producent till konsument, förädlare och restauranger.

Aktiviteter inom de olika områdena

Åtgärden omfattar olika aktiviteter som, direkt eller indirekt, bidrar till stödets syfte att stärka relevant kunskap och kompetens hos målgrupperna. Aktiviteter kan grovt kategoriseras i förutsättningsskapande verksamhet och kompetensutveckling riktad direkt till målgruppen. Inom den förutsättningsskapande verksamheten ryms aktiviteter såsom att sammanställa kunskap från forskning, försök och praktik, att utveckla koncept och verktyg för kompetensutveckling, att fortbilda rådgivare och att ta fram informationsmaterial. Kompetensutveckling riktad direkt till målgrupperna kan bland annat avse kurser, studiecirklar, rådgivning, fältvandringar, demonstrationsvisningar och mentorprogram. Aktiviteterna som genomförs inom åtgärden kan även avse att inspirera till att implementera och utveckla ny teknik och nya metoder utifrån kunskap från forskning och försök samt återföra kunskapsbehov till forskningen.

Samtliga tre områden kan omfatta aktiviteter som bidrar till att stärka rådgivares kapacitet för kunskapsöverföring och förmåga att stödja företagen i frågor kring utveckling och omställning.

Genom att åtgärden rymmer en bred variation av aktiviteter kan insatser kontinuerligt anpassas baserat på olika målgruppers behov och de behov av förstärkning som identifieras i kunskaps- och innovationssystemet. Gemensamt för de aktiviteter som genomförs med stöd av åtgärden är att de inte ska verka marknadsstörande, utan fylla en lucka där det saknas incitament för den enskilde att betala.

Åtgärden omfattar rådgivning till verksamma inom jordbruksföretag inom området Miljö och klimat. Den rådgivning som åtgärden omfattar bidrar till uppfyllandet av krav på rådgivning i enlighet med *artikel 20 (3)(a)* avseende *hållbar och motståndskraftig förvaltning av mark, jordbruksföretag och skog, anpassad efter olika typer av jordbruksföretag och produktionssystem*.

Rådgivning om företagsledning, etablering och överföring av företag, samt nystartade företag, finns delvis att tillgå på den privata marknaden. Tillgång till rådgivning kan variera över tid. I den mån som rådgivningsinsatser behövs för att säkra tillgången kan stödet till kompetensutveckling inom de gröna näringarna nyttjas för subventionerad rådgivning inom Område 1 respektive Område 3. Fortbildning av rådgivare som sker via stödet är ytterligare ett sätt att säkra tillgången på rådgivning.

De aktörer som utför rådgivning med stöd av åtgärden ska vara oberoende, ha lämpliga kvalifikationer och inte ha några intressekonflikter. Detta säkerställs genom att krav på utförarnas oberoende och kompetens ställs i de upphandlingar och utlysningar som genomförs inom åtgärden. Genom att information om de rådgivningsaktörer som finansieras genom åtgärden tillhandahålls på webben säkerställs att målgruppen får direkt tillgång till rådgivare.

Målgrupper som verksamheten ska riktas till

Område 1 – Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd

- Verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag
- Rådgivare, konsulter, företag och organisationer som i sin verksamhet riktar sig mot verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag
- Markavvattningssamfälligheter

Område 2 – Miljö och klimat

- Verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi), skogsbruks och rennäringsföretag
- Verksamma inom företag och ideella föreningar med hästverksamhet med minst det antal hästar som regleras i nationell författning
- Rådgivare, konsulter, företag och organisationer som i sin verksamhet riktar sig mot verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi), skogsbruks och rennäringsföretag

Område 3 – Livsmedel, matkultur och måltidsturism

- Verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag

- Verksamma inom små företag[11] inom livsmedelskedjan, matkultur och måltidsturism
- Rådgivare, konsulter, företag, företagarföreningar och organisationer som i sin verksamhet riktar sig mot verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi), rennäringsföretag samt små företag verksamma inom livsmedelskedjan, matkultur och måltidsturism

Stödberättigande utgifter

Stöd får lämnas för:

- lön till personal för att genomföra projektet, inklusive lönepåslag och indirekta kostnader
- eget arbete
- köp av tjänst
- immateriella investeringar i form av inköp eller utveckling av programvara
- övriga utgifter.

Stöd beviljas bara för utgifter som är relevanta för genomförandet av den aktuella insatsen.

Villkor för stödberättigande

Berättigade stödmottagare är myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag som anordnar kompetensutveckling. Ytterligare villkor får ställas i utlysningar och upphandlingar.

Stödet till kompetensutveckling kan lämnas genom utlysning eller att myndigheten[12] upphandlar tjänster eller, om det finns särskilda skäl, i egen regi.

- Den som genomför aktiviteter ska ha lämpliga resurser i form av utbildad och kvalificerad personal inom det område som de ska bedriva kompetensutveckling, fortbildning eller rådgivning. Personalen ska ha relevant akademisk utbildning eller motsvarande kompetens för det aktuella området. Den som genomför aktiviteter ska ha dokumenterad erfarenhet inom det aktuella området.
- För stöd till kompetensutveckling inom de gröna näringarna får en deltagaravgift tas ut.
- De aktörer som utför kompetensutveckling inom åtgärden ska vara oberoende och inte har några intressekonflikter. Detta säkerställs genom att krav på utförarnas oberoende ställs i de upphandlingar och utlysningar som genomförs inom åtgärden.

[11] Enligt EU-definition av små företag; företag med upp till 49 anställda och med högst 10 miljoner EUR i omsättning/balansomslutning.

Stödnivå

Stöd ges efter utlysningar eller genom att stödmyndigheten genomför projekt i egen regi eller upphandlar tjänster. Stöd kan ges utifrån faktiska kostnader, enhetskostnad, klumpsumma och schablonsats.

Stöd ges till 100 procent av stödberättigande utgifter. Om deltagaravgifter tas ut, ska stödberättigande utgifter minskas med en summa som är lika stor som uttagna avgifter. Stödnivån kan begränsas av tillämpliga statsstödsregler.

Omfattning och budget

Vårt förslag är att i NRP-planen endast ange total budget för hela åtgärden kompetensutveckling inom CAP. Detta för att öka flexibiliteten att styra om medel mellan områden vid behov. Detaljerna för budgetfördelning kan i stället fastställas genom regeringsbeslut. I Tabell 1 redovisas bedömda budgetbehov per område och till viss del även delområde och fördelning mellan de olika nationella stödmyndigheterna.

Generellt ser vi fortsatt behov av kompetensutveckling på samma nivå som i strategisk plan. I några fall finns behov av utökningar och dessa beskrivs närmare i texten efter tabellen. I budgetberäkningen är hänsyn tagen till att kommande period utgörs av sju år i stället för fem och en inflationsuppräkning är gjord med faktorn 1,3.

Tabell 1. Bedömda budgetbehov för områden och delområden inom kompetensutvecklingsåtgärden under perioden 2028-2034.

Område	Delområde	Budgetbehov
Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd, inkl. rennäring	-	680 miljoner kr, varav 120 mkr till rådgivning om markavvattningssamfälligheter och 7 mkr utgörs av ökade behov inom rennäringen
Miljö och klimat	Ett rikt odlingslandskap	670 miljoner kr, varav 320 mkr kopplat till ökade behov inom NRF
	Greppa Näringen	390 miljoner kr
	Ekologisk produktion	130 miljoner kr
	Hållbart skogsbruk/Skogsstyrelsen	170 miljoner kr
Livsmedel, matkultur och måltidsturism inkl. rennäring	-	410 miljoner kr
Summa		**2 450 miljoner kr**

Område 1 - Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd

Behov av utökning

Ett behov som tillkommit och som påverkar budgeten för område 1 är rådgivning om markavvattningssamfälligheter. Kompetensutvecklingen omfattar att aktivera samfälligheter, att uppdatera kostnadsfördelningslängder och att upprätta underhållsplaner. Behovet för denna rådgivning bedöms totalt sett till 120 miljoner kronor under perioden.

Behov av utökning finns även inom Sametingets del av åtgärden. Kompetensutveckling som kan stärka rennäringens produkter, varors och tjänsters ställning på marknaden är fortsatt viktiga för ökad lönsamhet och minskad sårbarhet i rennäringen. Dessutom behöver man lägga till långsiktiga satsningar för renskötselns klimatanpassning för att stärka den samiska kulturens framtid i ett oförutsägbart klimatläge. För detta tillkommande tema bedöms budgetbehovet vara 7 miljoner kronor. Därmed landar Sametingets behov inom Område 1 under perioden totalt på 14 miljoner kronor.

Övriga bedömningar

Budgetbehovet inom området Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd bedöms i övrigt motsvara budgetbehovet för perioden 2023–2027. I nuvarande period har omkring 50 miljoner kronor använts för genomförandet av den nationella strategin för arbetsmiljö. Bedömningen är att det finns behov av denna typ av verksamhet även framgent.

I sammanhanget kan nämnas att möjligheten för företag och ideella föreningar med hästverksamhet att ta del av kompetensutveckling inom djurvälfärd stryks. Att möjligheten tas bort sker i linje med inriktningen om ett större fokus på företag med livsmedelsproduktion, i enlighet med regeringens CAP-strategi. Eftersom insatser riktade till företag och föreningar med hästverksamhet under programperioden 2023–2027 varit få till antalet och endast tagit en liten del av stödbudgeten i anspråk, bedöms detta inte få någon nämnvärd konsekvens för budgetbehovet i stort.

Budgeten för perioden 2023–2027 kommer möjligen inte att förbrukas, men detta bedöms i så fall framför allt bero på stödtekniska utmaningar och långa handläggningstider, snarare än bristande efterfrågan. Ett exempel på kartläggning av den efterfrågan som råder är en behovsinventering som Kunskapsnav animalieproduktion genomförde inför en utlysning våren 2026. En samling av organisationer inom animalieproduktionen lämnade behovsinspel till ett värde av 86 miljoner kronor, att jämföra med de 25 miljoner kronor som utlysningen var begränsad till.

En faktor som kan påverka budgetbehovet är huruvida de två satsningarna Kunskapsnav för företagsledning och entreprenörskap samt Kunskapsnav för

jordbrukets digitalisering kan få fortsatt finansiering utanför CAP/NRP. Jordbruksverkets bedömning är att det råder fortsatt behov av den verksamhet som kunskapsnaven utför, för att stärka kunskaps- och innovationssystemet.

Den sammanlagda budgeten för de båda kunskapsnaven har under innevarande period uppgått till knappt 100 miljoner kronor, varav cirka 75 miljoner finansierats genom åtgärden för kompetensutveckling och 25 miljoner kronor från samarbetsåtgärden. Kunskapsnavens verksamhet lämpar sig bäst för genomförande inom stöd till kompetensutveckling. I bedömningen av uppskattat budgetbehov för stödet är kunskapsnavens verksamhet inkluderad.

Med hänsyn tagen till en sannolikt minskad CAP-budget och möjliga behov av prioriteringar inom stödet föreslås tre budgetalternativ för kunskapsnavens fortsatta verksamhet.

Kunskapsnav företagsledning och entreprenörskap

Alternativ 1

Budget: 57 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3.

Alternativ 2 – neddragning med 15 procent från nuvarande finansiering

Budget: 48 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3. Denna siffra har sedan reducerats med 15 procent.

Med en budget enligt alternativ 2 bedöms kunskapsnavet fortsatt kunna bedriva verksamhet, men i mindre omfattning än under innevarande period.

Alternativ 3 – neddragning med 30 procent från nuvarande finansiering

Budget: 40 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3. Denna siffra har sedan reducerats med 30 procent.

Med en budget enligt alternativ 3 bedöms kunskapsnavet fortsatt kunna bedriva verksamhet, men i betydligt mindre omfattning än under innevarande period. Denna nivå bedöms vara den lägsta för att verksamheten i någon mån ska kunna

fortsätta och utgår från en avgränsning till finansiering av navets mest basala funktioner samt en begränsad omfattning av dessa.

Kunskapsnav för jordbrukets digitalisering

Alternativ 1

Budget: 112 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3.

Alternativ 2 – neddragning med 15 procent från nuvarande finansiering

Budget: 95 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3. Denna siffra har sedan reducerats med 15 procent.

Med en budget enligt alternativ 2 bedöms kunskapsnavet fortsatt kunna bedriva verksamhet, men i mindre omfattning än under innevarande period.

Alternativ 3 – neddragning med 30 procent från nuvarande finansiering

Budget: 79 000 000 kr.

I beräkningen har utgångsläget varit nuvarande årlig budget i en fungerande löpande verksamhet, multiplicerad med sju år och en uppräkningsfaktor för inflation på 1,3. Denna siffra har sedan reducerats med 30 procent.

Med en budget enligt alternativ 3 bedöms kunskapsnavet fortsatt kunna bedriva verksamhet, men i betydligt mindre omfattning än under innevarande period. Denna nivå bedöms vara den lägsta för att verksamheten i någon mån ska kunna fortsätta och utgår från en avgränsning till finansiering av navets mest basala funktioner samt en begränsad omfattning av dessa.

Miljö och klimat

Ett rikt odlingslandskap

- Jordbruksverket har tillsammans med andra myndigheter arbetat fram ett förslag till nationell restaureringsplan enligt EU:s förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur. Åtgärdsförslagen i planen har tagits fram med utgångspunkt att de inte ska medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som bedöms nödvändigt för svenska företag. Dessutom

ska svenska företags konkurrenskraft skyddas. Därför är de föreslagna åtgärderna i möjligaste mån frivilliga för svenska lantbrukare och bygger på att lantbrukarna får ersättning och kompetensutveckling, som möjliggör åtgärder att gynna biologisk mångfald i samklang med animalie- och växtodlingsproduktionen. Detta gör att behovet av kompetensutveckling kopplat till biologisk mångfald i den kommande CAP-perioden ökar kraftigt. Behovet beskrivs närmare i Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur (Naturvårdsverket m.fl., 2026).

- Förordningen om restaurering av natur ställer tydligare krav på att såväl livsmiljötyper som livsmiljöer för arter som omfattas av art- och habitat samt fågeldirektivet ska förbättras. Många sådana livsmiljöer finns på betesmarker och slåtterängar som i vissa fall därför kan behöva en mer artanpassad skötsel, vilket inte längre är möjliga att styra via villkor. Behovet av artanpassad skötsel i vissa marker lyfts även i rekommendationerna av den nyligen genomförda utvärderingen av förenklade skötselvillkor för betesmarker och slåtterängar UTV 2026:1 Förenklade skötselvillkor för betesmarker och slåtterängar.
- Förordningen om restaurering av natur har flera mål kopplade till biologisk mångfald kopplat till åkermark. I det förslag till restaureringsplan som myndigheterna har sammanställt finns därför flera åtgärdsförslag kopplat till åkermark och biologisk mångfald. Detta gör att kompetensutvecklingsinsatser kopplat till åkerns biologiska mångfald behöver öka.
- Jordbruksverkets förslag om att miljöersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar framöver endast ska ha villkor som är fullt markuppföljningsbara innebär att många av dagens villkor tas bort. Det medför ett ökat behov av kompetensutveckling och rådgivning kring hur olika typer av marker bör skötas för att gynna markernas produktions-, natur- och kulturvärden, till exempel med avseende på igenväxning.

Utifrån ovanstående är bedömningen att budgeten för området Ett rikt odlingslandskap behöver utökas med ytterligare ca 46 miljoner kronor per år.

Ekologisk produktion

I myndigheternas förslag till nationell restaureringsplan enligt EU:s förordning om restaurering av natur finns förslag till mål om ekologisk produktion. Än så länge finns dock inga bedömningar av om förslagen också innebär ett ökat behov av kompetensutveckling inom området Ekologisk produktion inom just den här åtgärden framöver. I stället diskuteras olika alternativa lösningar och vi har inga konkreta behovsanalyser att spegla här.

Därför bedöms budgetbehovet inom området Ekologisk produktion motsvara budgetbehovet för perioden 2023–2027.

Greppa Näringen

Budgetbehovet inom området Greppa Näringen bedöms motsvara budgetbehovet för perioden 2023–2027.

Hållbart skogsbruk

Skogsstyrelsen har i den strategiska planen 2023–2027 totalt 65 miljoner kronor att fördela i stöd till kompetensutveckling inom hållbart skogsbruk. I myndighetens utlysningar har det hittills inkommit ansökningar om stöd motsvarande över 160 miljoner kronor. Eftersom en utlysning är öppen fram till och med augusti i år och omfattar 14 miljoner kronor är en uppskattning att det kan inkomma ansökningar över 174 miljoner kronor. Skogsstyrelsen bedömer därför att 170 miljoner kronor är en rimlig omfattning för delområdet Hållbart skogsbruk.

Behovet av ökad kompetens om biologisk mångfald, arter och livsmiljötyper i skogen är stort kopplat till genomförandet av Naturrestaureringsförordningen (Naturvårdsverket m.fl., 2026). Kompetensutvecklingsåtgärden inom den gemensamma jordbrukspolitiken skulle kunna användas för att utbilda markägare och andra verksamma om livsmiljötyper, arter som omfattas av art- och habitatdirektivet samt den skötsel och restaurering som behöver genomföras. Det finns behov av både kurser, informationsinsatser, individuell rådgivning och fortbildning av rådgivare.

Det finns ett stort behov av kompetensutveckling om klimatanpassning inom skogssektorn. Den nationella strategin och regeringens plan för klimatanpassning beskriver en rad utmaningar som Sverige behöver hantera (Regeringen, 2024). Utmaningar som nämns i strategin är exempelvis översvämningar, tillgång på vatten, ras, skred och erosion, torka och bränder, skadegörare, effekter på biologisk mångfald och klimateffekter som påverkar energi och livsmedelsförsörjning. Dessa relaterar på olika sätt till skog och skogsbruk. Även kunskaper om skogens roll för att begränsa klimatförändringarna behöver öka. Det är framför allt olika typer av kurser och informationsinsatser som är aktuellt för att möta behovet.

Enligt den senaste utvärderingen av miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag” finns ett stort behov av ökad hänsyn till vatten inom skogsbruket (Havs- och vattenmyndigheten, 2022). Skogsbruket påverkar vattenmiljön negativt genom bland annat avverkning och körning i anslutning till sjöar och vattendrag, anläggande av skogsbilvägar, skyddsdikning, markavvattning, gödsling, dikesrensning och markberedning. Effekter av dessa aktiviteter är bland annat försurning och ökad transport av näringsämnen och kvicksilver till sjöar och vattendrag. Skogsstyrelsens uppföljning visar att det ofta inte vidtas tillräckliga åtgärder. Det är därför viktigt att nå ut med information och utbildning för att öka kunskaperna om skogsbrukets inverkan på vattenkvalité och hydrologi. Det är framför allt olika typer av kurser och informationsinsatser som är aktuellt för att möta behovet.

Livsmedel, matkultur och måltidsturism

Vi föreslår i första hand i stort bibehållen inriktning i område 3 Livsmedel och besöksnäring, men väljer att ändra rubriceringen till Livsmedel, matkultur och måltidsturism. Det innebär att besöksnäringsinsatser som destinationsutveckling utan inslag av måltider utesluts och förväntas lösas genom andra myndigheters arbete. Dock är området för måltidsturism angeläget att bibehålla för att det inte ska riskera att bli ett område där insatser på en nationell nivå inte genomförs under kommande programperiod.

Budgetbehovet inom området Livsmedel, matkultur och måltidsturism inom jordbruk och rennäring bedöms vara 315 miljoner kronor, vilket motsvarar budgetbehovet för området Livsmedel och besöksnäring under perioden 2023–2027, dock med hänsyn tagen till att kommande period utgörs av sju år i stället för fem. Området är en viktig del av genomförandet av livsmedelsstrategin, inte minst för länsstyrelserna och det är här som bredare aktiviteter, där både jordbrukare och senare led i livsmedelskedjan involveras, kan genomföras.

Prioritering

Jordbruksverket ser att alla tre områden i åtgärden bidrar till genomförandet av livsmedelsstrategin. En fördel med Område 3 Livsmedel, matkultur och måltidsturism, är att området möjliggör bredare satsningar, där både jordbrukare och senare led i livsmedelskedjan involveras och området är viktigt inte minst för länsstyrelsernas genomförande av livsmedelsstrategin.

Område 1 Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd och Område 2 Miljö- och klimat kopplar tydligast till regeringens CAP-strategi. Det finns delar inom Område 2 Miljö och klimat som, om de prioriteras bort eller minskas kraftigt, riskerar att behöva ersättas med insatser av andra styrmedel såsom lagstiftning för att Sverige ska leva upp till EU-direktiv m.m. Därför bör en påtaglig neddragning på detta område undvikas.

Om tillgänglig budget blir mindre än behoven som uppskattas i Tabell 1 förordar Jordbruksverket följande prioritering:

1. Vid små budgetneddragningar förordar Jordbruksverket en likformig procentuell neddragning av samtliga områden.
2. Vid större budgetneddragningar föreslår Jordbruksverket en styrning till primärproducenter av livsmedel i första hand. Då vore det aktuellt med neddragningar i olika steg främst inom Område 3 Livsmedel, matkultur och måltidsturism.

Prioriteringen avser endast de områden som Jordbruksverket ansvarar för. Jordbruksverket har inte gjort någon motsvarande bedömning eller prioritering avseende Skogsstyrelsens och Sametingets behov.

Delar som lämpar sig för annan finansiering

Det skulle vara en fördel om länsstyrelsernas arbete med genomförandet av åtgärden kunde finansieras i större utsträckning med TA-medel eller utanför NRP-planen i stället för att finansieras med projektmedel inom åtgärden. Det gäller deras arbete med att upphandla, projektleda, arrangera aktiviteter och köpa in föreläsare etc. Under hösten ska Jordbruksverket redovisa en uppskattning av administrativa kostnader kopplade till projektstöden för kompetensutveckling och samarbete. Redovisningen ska omfatta planerade, pågående och avslutade projekt med tillhörande budget uppdelade på utlysning, upphandling och projekt i egen regi hos Jordbruksverket och nationella delegerade organ. Resultaten där kan förväntas visa hur stor del av kompetensutvecklingens budget som avser länsstyrelsernas eget arbete.

Generellt skulle det vara en fördel om merparten av den del av åtgärden som är av förutsättningsskapande karaktär kunde finansieras utanför NRP-planen. Det avser aktiviteter såsom att sammanställa kunskap från forskning, försök och praktik, att utveckla koncept och verktyg för kompetensutveckling, att fortbilda rådgivare och att ta fram informationsmaterial. Till stor del genomförs den verksamheten idag av de så kallade kunskapsnaven och Eldrimner. Jordbruksverket har tidigare föreslagit att finansieringen av kunskapsnaven ska lösas på annat sätt än inom ramen för kompetensutvecklingsåtgärden.

Kvar i åtgärden vore då främst aktiviteter som riktar sig direkt till målgruppen, dvs olika sorters kurser, rådgivning, fältvandringar, demonstrationsvisningar och mentorprogram. Det skulle kunna bidra till en enklare handläggning genom exempelvis minskad bredd av stödmottagare, minskat antal ärenden samt färre projekt som löper över lång tid.

Kommentarer till stöd för kompetensutveckling

Vi bedömer att fördelning mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna är en senare fråga som kräver djupare utredning, särskilt vad gäller verksamhet inom Område 1 och Område 3. Detta eftersom verksamhet inom dessa områden till övervägande del var ny för länsstyrelserna att hantera under perioden 2023–2027. Innan beslut tas om hur budget ska fördelas mellan nationell och regionala myndigheter i kommande period behöver man titta närmare på vad som ger störst effekt och ändamålsenlighet för stödets syfte och mål. Slutsatserna från SLU:s rapport om effektiv kompetensutveckling bör tas tillvara i ett sådant resonemang. I sammanhanget bör nämnas att medel inom kompetensutvecklingsåtgärden är en viktig faktor för genomförandet av livsmedelsstrategin på regional nivå. Skulle neddragningarna av föreslagen budget blir stora innebär det dock minskade möjligheter att fördela medel som blir hanterbara på regional nivå och riskerar att kräva mer central hantering.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Vi föreslår att man tar med färre detaljer för ämnesområden, aktiviteter och budgetindelning i NRP-planen för att skapa mer flexibilitet och i större utsträckning kunna anpassa åtgärden utan programändringar framöver. Det påverkar inte möjligheterna att behålla detaljstyrning nationellt i föreskrifter, via utlysningar etc. Under rubriken Omfattning och budget i slutet av det här dokumentet har vi ändå med delbudgetar, för att visa vad som ingår i det totalt bedömda behovet för åtgärden och skapa möjlighet att välja bort delar.
- Vi föreslår en viss avgränsning för området Livsmedel och besöksnäring till Livsmedel, matkultur och måltidsturism.
- I övrigt föreslår vi inga påtagliga ändringar för åtgärden, förutom sådana som kan komma att krävas för att hantera förenklade kostnadsalternativ och anpassningar efter eventuella statsstödsgrunder framöver.
- Kompetensutveckling gällande markavvattningssamfälligeter läggs till som en egen verksamhet inom område 1 Konkurrenskraft och djurvälfärd.

Motivering till ändringar

Färre detaljer i NRP än strategisk plan

Vi ser inte att vi har krav på oss utifrån EU-regelverken att precisera åtgärden så mycket som vi har gjort i strategisk plan. Vi föreslår att man tar med färre detaljer för exempelvis ämnesområden, aktiviteter och budgetindelning i NRP-planen än tidigare. Att minska detaljeringsnivån öppnar upp möjligheter för fler justeringar under perioden, utan att det krävs att ändringarna godkänns på EU-nivå. Ett exempel på minskade detaljer finns inom Området 2, Miljö och klimat. Där har vi tidigare avgränsat fortbildning av rådgivare till att enbart gälla rådgivare inom skogsbruk. Det kan vara en fördel att ha likartade skrivningar om fortbildning av rådgivare i åtgärdstexten för alla områden och delområden. Inte minst för att öppna

upp för att möta de förslag kring utveckling av rådgivningsmetodik som lämnas i SLU:s utvärdering av åtgärden (Sveriges lantbruksuniversitet, 2026).

Den nya detaljeringsnivån i åtgärdstexten innebär inte att tillämpningen av åtgärden behöver bli bredare. Redan idag har vi kompletterande styrning på nationell nivå med beslut om budgetfördelning mellan övergripande områden, delområden och mellan centrala och regionala myndigheter. Utöver det kan den nationella styrningen ske via förordning, föreskrifter och specificeringar i de utlysningar som görs inom åtgärden.

Avgränsning av området Livsmedel och besöksnäring

Genom att området Livsmedel och besöksnäring avgränsas till Livsmedel, matkultur och måltidsturism blir det tydligt att det krävs just koppling till livsmedel för att turism alls ska ingå i åtgärden.

Området för måltidsturism är angeläget att bibehålla för att det inte ska riskera att bli ett område där insatser på en nationell nivå inte genomförs under kommande programperiod. Länsstyrelsen har lyft att området är ett viktigt verktyg för genomförandet av livsmedelsstrategin.

I avsnittet om budgetetens skalbarhet presenteras två skarpare alternativ till avgränsning av Område 3. I de båda alternativen är även måltidsturism exkluderat från området. I sammanhanget bör poängteras att det i nuläget inte finns någon annan myndighet som bedriver främjandeverksamhet inom måltidsturism. Om en avgränsning ska ske inom ramen för denna åtgärd bör det säkerställas att främjande av måltidsturism tas omhand av annan myndighet.

Kompetensutveckling kring markavvattningssamfälligheter

Jordbruksverket redovisade den 27 februari 2026 ett regeringsuppdrag med förslag på stöd till samfällda markavvattningsanläggningar. Uppdraget ingick i livsmedelsstrategin 2.0 och syftade till att ta fram stöd för samordning och projektledning i större dikningsföretag. De föreslagna åtgärderna skulle bidra till en förbättrad vattenhushållning inom jordbruket.

I det fortsatta arbetet har Jordbruksverket analyserat stödmöjligheterna vidare och föreslår i stället att stöd för aktivering av samfällighet, uppdatering av kostnads-fördelningslängd och framtagande av underhållsplan läggs till i kompetens-utvecklingsåtgärden.

Statsstöd

Stöd till kompetensutveckling betalas till leverantören av den berörda tjänsten eller verksamheten, men avsikten är att ge fördelen indirekt, i natura, till de slutliga stödmottagarna i form av subventionerade tjänster, jfr. skäl 68 till gruppundantagsförordningen för jordbruk.

Målgrupp	Tema för verksamheten	Statsstödgrund
Primärproducenter, första ledets förädling	Område 1 (ej markavvattningsdelen) och område 2 (exkl. hållbart skogsbruk).	Artikel 42
Primärproducenter	Delar av område 3: Annat än jordbruksproduktion och första ledets förädling, t.ex. måltidsturism	ABER artikel 21 och 22
Verksamma inom första ledets förädling inom livsmedelskedjan och matkultur	Delar av område 3: Annat än jordbruksproduktion och första ledets förädling, t.ex. måltidsturism	ABER artikel 21 och 22
Andra verksamma inom livsmedelskedjan, matkultur och måltidsturism	Allt inom område 3	Fortsatt utredning behövs, risk att de minimis krävs och vissa fall även statsstödsgodkännande.
Markavvattningssamfälligheter	Delar av område 1: Kompetensutveckling kring samfälld markavvattning	Fortsatt utredning behövs, risk att statsstöds-godkännande krävs.
Rådgivningsföretag/utförare	Alla områden	Fortsatt utredning behövs av om de fullt ut kan ses som intermediärer eller inte.
Verksamma inom skogsbruk	Delar av område 2: Hållbart skogsbruk	ABER artikel 47 och 48

Verksamhet riktad till markavvattningssamfälligheter inom område 1

Sammanfattning

Jordbruksverket har fått i uppdrag att lämna förslag om stöd till markavvattningssamfälligheter genom kompetensutveckling. De statsstödsrättsliga oklarheter som konstaterats kopplat till det föreslagna stödet gör att Jordbruksverket i första hand rekommenderar statsstödsgodkännande. En alternativ väg framåt kan vara att utgå från artikel 42 EUF-fördraget, men det är förenat med tydliga risker eftersom fördelar uppstår även till andra än primärproducenter. De närmare övervägandena redovisas i det efterföljande. Därutöver behöver det även utredas huruvida samfälligheterna är att betrakta som företag i statsstödsrättsligt avseende.

Samfälligheten som stödmottagare

Vad gäller markavvattningssamfälligheter utgörs dessa av de fastighetsägare som gynnades av markavvattningen vid dess tillkomst. Antalet deltagare i samfälligheterna kan vara någon enstaka upp till över hundra. Utifrån att markavvattningssamfälligheterna tillkom på grund av att gynna jordbruket är deltagare i vart fall fastighetsägare som är jordbrukare, men därutöver förekommer även privatpersoner, kommuner, myndigheter och företagare som är verksamma i

andra sektorer. Det är vanligt förekommande att en typ av fastighetsägare är sådana som arrenderar ut sin jordbruksmark, vilket är en verksamhet som typiskt sett inte bedöms omfattas av artikel 42 EUF-fördraget.

Jordbruksverket har med utgångspunkt i förslaget till CAP-förordning tagit fram förslag på definition av jordbrukare och jordbruksverksamhet. Samfälligheterna kan inte betraktas som jordbrukare eller som att de bedriver jordbruksverksamhet enligt dessa definitioner, och bör därför inte kunna omfattas av artikel 42 EUF-fördraget. Jordbruksverket anser att samfälligheterna mottar ekonomiska fördelar genom att få del av subventionerad rådgivning som ska gynna deras verksamhet (markavvattning). Det krävs därför en alternativ statsstödsgrund i för det fall att samfällighetsföreningarna ska betraktas som företag.

Samfälligheten som företag

För att reglerna om statligt stöd ska tillämpas på samfälligheten krävs bl.a. att samfälligheten kan betraktas som ett företag i statsstödsrättsligt avseende (innebärande att den erbjuder varor eller tjänster på en marknad, oavsett vinstsyfte och organisationsform). I en samfällighet delar deltagarna på kostnaderna för markavvattningsanläggningens utförande och drift i enlighet med den fastställda kostnadsfördelningslängden. Det krävs närmare utredning för att avgöra om markavvattningen är att betrakta som en tjänst som tillhandahålls eller om samfälligheten på annat sätt uppfyller kraven för att vara ett företag. En sådan utredning bör även beakta domar från Högsta förvaltningsdomstolen 2024-02-20, i mål nr 1536-23, 1537-23, 2868-23 och 4686-23. Högsta förvaltningsdomen fann att en samfällighetsförenings uttaxering av bidrag av sina medlemmar inte avser en transaktion som är föremål för mervärdesskatt. Detta då bidragen som uttaxerats inte ansetts utgöra ersättning för leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster från föreningen till medlemmarna. Närmare analys krävs för att avgöra om bedömningen gällande mervärdesskatt kan tillämpas i förhållande till reglerna om statligt stöd. För det fall att samfälligheten inte är att betrakta som ett företag utgör inte rådgivningen statligt stöd. I sådant fall krävs inte statsstödsgrund i förhållande till samfälligheten. Dock kvarstår behov av statsstödsgrund för deltagare där kriterierna för statligt stöd är uppfyllda.

Fördelar till andra än samfälligheten

Om stöd ska lämnas till samfälligheten måste handläggande myndighet även pröva om dess deltagare kan anses få fördelar och därmed statligt stöd. Detta gäller oavsett om samfälligheten betraktas som ett företag eller inte. I sådana fall behövs alternativ statsstödsgrund för de deltagare som är att betrakta som företag. Detta kan vara särskilt svårt när samfälligheten inte ännu är aktiverad. Det kan även vara särskilt tidskrävande då deltagarantalet kan vara omfattande.

Typiskt sett är kostnader för konsulter och kostnader för annan rådgivning till samfälligheterna sådana som deltagarna gemensamt hade haft att bekosta utifrån

upprättad kostnadsfördelningslängd, även om det i praktiken kan förekomma att sådant uttag ibland helt eller delvis underlåts. Att inte behöva stå för kostnader som man normalt haft att betala utgör typiskt sett en fördel. Detta talar för att subventionerad rådgivning till samfälligheten även innebär fördelar till samtliga deltagare, som kräver särskild statsstödsgrund förutom för jordbrukarna i den mån det kan inrymmas i artikel 42.

Syftet med kompetensutvecklingen är att få en fungerande förvaltning av samfälligheterna och därigenom få till en fungerande markavvattning. Utifrån detta syfte behöver det även prövas om deltagarna (som är företag) kan få ytterligare fördelar av en fungerande markavvattning utöver att de inte behöver betala för kompetensutvecklingen. Det krävs i så fall närmare utredning om hur sådana fördelar ska bedömas och eventuellt beräknas. Jordbruksverket har beskrivit denna svårighet i samband med redovisning av regeringsuppdrag i februari 2026 gällande dessa samfälligheter.

Vägar framåt

Om samfälligheten som sådan inte betraktas som företag kommer de då inte beröras av statsstödsreglerna. Dock kvarstår frågan om deltagarna i samfälligheten som är företag också får fördelar, och därför behöver statsstödsgrund.

Jordbruksverket har inte identifierat några lämpliga alternativa statsstödsgrunder i gruppundantagsförordningarna. Jordbruksverket bedömer även att den allmänna de minimisförordningen är olämplig då den kräver närmare företagsprövningar samt att stöd för indirekta fördelar kan vara svåra att kvantifiera. Eftersom det även kan röra sig om ett stort antal deltagare talar det även för att det inte heller är kostnadseffektivt att använda de minimis. I nuläget bedöms därför en statsstödsanmälan som det alternativ som lämpligast, då de statsstödsrättsliga oklarheterna i sådant fall kan framföras till kommissionen och ställningstagande kring dessa kan lämnas av kommissionen.

Ett mer riskfyllt alternativ till statsstödsanmälan är att kraftigt begränsa stödet så att det enbart hålls inom artikel 42 EUF-fördraget. Det krävs då att enbart jordbrukarna, möjligen även de deltagare som inte är företag, tar emot fördelar. Det är svårt att konstruera ett sådant stöd eftersom det som gynnar samfälligheten och dess markavvattning kommer att gynna samtliga deltagare. Det finns även en problematik kring att hävda att det rör sig om rådgivning riktad mot primärproduktionen när andra aktörer kan ha nytta av rådgivning gällande aktivering, uppdatering av kostnadsfördelningslängd och underhållsplan än bara jordbrukare. Möjligen kan rådgivningen få ett tydligare fokus mot primärproduktionen vad gäller underhållsplanen; men eftersom en sådan plan tas fram av samfälligheten berörs även deltagare som inte är jordbrukare. Detta innefattar därför ett risktagande.

Verksamhet riktad till jordbruksföretag inom område 1 och 2

När kompetensutvecklingen är riktad mot jordbruksföretag och rör produktion av eller handel med jordbruksprodukter omfattas den av artikel 42 i EUF-fördraget. För jordbrukare avser områdena 1 och 2 kompetensutveckling kring konkurrenskraften av jordbruket och en ökad miljönytta för jordbruket. Sådan kompetensutveckling är därför undantagen statsstödsreglerna. Det gäller under förutsättning att den som utför eller anordnar kompetensutvecklingen inte får några direkta fördelar, se mer under rubriken Fördelar till anordnaren inom samtliga områden och i bilaga 14.

Verksamhet riktad till skogsbruksföretag inom område 2

Under nuvarande programperiod lämnas stöd till kompetensutveckling för skogsbruksföretag enligt artiklarna 47 och 48 i (ABER). Skogsstyrelsens bedömning är att dessa statsstödsgrunder är tillräckliga även för kommande planperiod.

Verksamhet riktad till blandade mottagare inom område 3

Stöd inom område 3 avser att gynna flera sektorer i samma projekt. I den del kompetensutvecklingen avser produktion av eller handel med jordbruksprodukter, inklusive det första förädlingsledet, omfattas stödet av artikel 42. I den del kompetensutvecklingen avser livsmedelskedjan, förädling i senare led, matkultur och måltidsturism på landsbygden faller stödet utanför artikel 42. Stöden lämnas till projekt som får innehålla flera typer av aktiviteter inom kompetensutveckling: framtagande av kunskapsunderlag, säljfrämjande åtgärder, kunskapsutbytes- och informationsåtgärder samt rådgivning. Det skapar svårigheter utifrån ett statsstödsperspektiv eftersom flera statsstödsgrunder måste hanteras samtidigt vilket gör handläggningen komplex och tidskrävande samt ökar risken för fel.

När primärproducenter och första ledets förädling är slutmottagare för kompetensutvecklingen om sådant som faller utanför artikel 42 skulle stödet kunna ges med hänvisning till artiklarna 21 och 22 i gruppundantagsförordningen för jordbruk, ABER. För andra landsbygdsföretag eller när anordnaren av kompetensutvecklingen får fördelar som kräver en statsstödsgrund kan stöd lämnas för konsulttjänster enligt artikel 21, deltagande i mässor enligt artikel 22 och för utbildning enligt artikel 44 i den allmänna gruppundantagsförordningen, GBER. Att tillämpa dessa statsstödsgrunder skulle innebära antingen att flera statsstödsgrunder behöver tillämpas i samma projekt, se bilaga 14 för en beskrivning av nackdelarna med detta, eller att projekten behöver delas upp för de olika aktiviteterna.

Att utforma åtgärden utifrån gruppundantagen skulle innebära en begränsning av de stödberättigade kostnaderna och att stödet på detta sätt skalas av. Artikel 44 i GBER som behandlar utbildning specifikt, medger personalkostnader enbart kopplat till själva utbildningstiden. I åtgärden utgör dock förberedelserna för

aktiviteterna en stor del av kostnaden för genomförandet. Även om stöd för forskning och utveckling får lämnas enligt artikel 32 i GBER utgör den typ av kunskapsframtagande som stöd önskas lämnas till inte forskning. Någon tydlig statsstödsgrund finns inte för kunskapsframtagande, om den inte kan ingå i kostnader avseende förberedelserna av kurser eller rådgivning. Utan en statsstödsgrund kan sådant stöd inte lämnas. Om stöd inte lämnas för samtliga kostnader för genomförandet finns risker att det minskar intresset att anordna sådana aktiviteter.

Ytterligare alternativ är att se över förutsättningarna för att delvis begränsa området. Det kan kombineras med att utreda om delar av åtgärden kan stödjas genom samarbetsåtgärden med samma målgrupp eftersom denna åtgärd har en tydligare statsstödsgrund i ABER.

Att lämna stöd enligt de minimis-förordningarna rekommenderas inte, se bilaga 14. De projekt som stöd sökts för inom kompetensutvecklingsåtgärden är typiskt sett till högre belopp än vad de minimis-regelverken tillåter. Sådana större projekt är positiva eftersom de generellt ger högre måluppfyllelse och mer nytta, samtidigt som handläggningstiden per utbetald krona minskar. Stödsökandena inom åtgärden är ofta återkommande både inom åtgärden och i andra åtgärder. När anordnaren inte är en intermediär som kanaliserar fördelen vidare kommer de alltså att nå sina takbelopp med de minimis som statsstödsgrund och kan inte utföra ytterligare projekt inom en treårsperiod. För viss större sådan verksamhet kan därför statsstödsgodkännande övervägas.

När anordnaren är en intermediär ska fördelen i förhållande till maxbeloppen för de minimis beräknas för slutmottagaren av stödet. Risken för att nå takbeloppen minskar, men för att stödet ska kunna lämnas enligt de minimis krävs att fördelen per företag kan kvantifieras. Det kommer att krävas noggranna och ibland komplexa beräkningar av fördelarna. Det medför också en större administrativ hantering av slutmottagarna eftersom de ska informeras om att stödet är ett de minimis-stöd och de ska tillfrågas om övrigt stöd av mindre betydelse under en treårsperiod till dess att det nationella registret kan kontrolleras. Ju fler slutmottagare, desto större administration.

Sammanfattningsvis har Jordbruksverket inte identifierat någon statsstödsgrund som täcker utformningen av stödet inom område 3 i sin helhet. Det återstår därför att överväga om åtgärden bör utformas på annat sätt. Om det inte sker kan det krävas statsstödsgodkännande.

Fördelar till anordnaren inom samtliga områden

Utgångspunkten för stöd till kompetensutveckling är att gynna enbart slutmottagare inom jordbruks- och skogsbrukssektorn eller andra landsbygdsföretag. Stödet är inte avsett att ge fördelar till anordnaren av kompetensutvecklingen. Det behöver utredas om den som anordnar kompetensutvecklingen får några direkta fördelar av

stödet eller om denne är att se som en intermediär som kanaliserar stödet vidare till den som får eller på annat sätt gynnas av kompetensutvecklingen, se bilaga 14.

När stöd måste erbjudas i form av subventionerade tjänster, vilket är fallet för kunskapsutbytes- och informationsåtgärder, har kommissionen i enskilda beslut om statsstödsgodkännande uttalat att en ökad efterfrågan av anordnarens tjänster inte medför indirekta fördelar för anordnaren. Den ökade efterfrågan är enbart en sekundär effekt som är inneboende del av utformningen av stödåtgärden. Eftersom ställningstagandet grundar sig på kommissionens bedömning i enskilda fall innebär det ett visst risktagande att utgå från denna.

Att kontrollera att inga fördelar går till anordnaren kan vara en komplex bedömning i enskilda ärenden, särskilt i större projekt med flertalet olika typer av kostnader. Kommissionens ställningstagande ger inte ledning kring om det finns några begränsningar i vilka kostnader som anordnaren kan få stöd för och samtidigt sägas kanalisera vidare stödet i sin helhet. Av gruppundantagsförordningarna kan utläsas vissa gränsdragningar, t.ex. för investeringar i demonstrationsprojekt, se artikel 21.3 d i ABER, eller mässor, se artikel 24.4 i ABER. Det går dock inte att utläsa om dessa beror på att de är nödvändiga för att upprätthålla ett intermediärsförhållande eller om de snarare är politiskt motiverade.

Om det finns begränsningar för vilka kostnader som får vara stödberättigande för att anordnaren ska ses som en intermediär rekommenderas att stödet utformas i enlighet med detta, dvs. att stöd enbart får lämnas för dessa kostnader. En sådan begränsning innebär att det är tydligt på förhand för stödsökanden vad de kan få ersättning för. Alternativet, att det prövas i varje enskilt fall, gör stödet mindre transparent för mottagaren och lämnar en komplex och tidskrävande fråga till handläggningen. Det ökar också risken för felaktiga bedömningar. Om myndigheten gör en felaktig bedömning som innebär att stöd lämnas för fler kostnader än som får vara stödberättigande för en intermediär saknar stödet statsstödsgrund och är olagligt, se bilaga 14.

Verksamhet om fortbildning inom samtliga områden

Stöd inom åtgärden lämnas också för fortbildning av rådgivare. När fortbildningen avser sådana ämnen som endast leder till en ökad kunskap och därmed kvalitet inom områden som enbart gynnar jordbruksproduktionen eller -handeln kan det argumenteras för att stödet omfattas av artikel 42 eftersom det i slutändan enbart gynnar primärproduktionen. Eftersom fördelen då måste kanaliseras genom flera led innebär denna tolkning en högre risk. Mot denna tolkning talar kommissionens godkännande av stöd inom CAP till rådgivningsföretag för att ta fram rådgivningstjänster till jordbruksföretag. Om rådgivningsföretaget varit en intermediär hade stödet omfattats av artikel 42 och inget godkännande hade krävts.

Om fortbildningen skulle avse ämnen som inte är kopplade till jordbruksproduktion eller -handel, t.ex. rådgivningsmetodik, kan fördelen inte sägas kanaliseras vidare. I

sådana fall är anordnaren stödmottagare och behöver en statsstödsgrund. Eftersom det förekommer återkommande anordnare riskerar dessa att snabbt utnyttja sitt de minimis-utrymme, varför det avråds från att använda denna statsstödsgrund, särskilt om grunden används i övrigt i åtgärden.

Förenklade kostnadsalternativ

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projekt- och investeringsstöd. Vilka förenklade kostnadsalternativ som kommer att tillämpas för stöd för stöd för kompetensutveckling inom de gröna näringarna kommer inte vara fastlagt vid inlämning av förslag på åtgärder i oktober. Det vi arbetat med fram tills nu är att säkerställa att det vi går fram och föreslår i åtgärdsutformningen också kommer att kunna ersättas genom förenklade kostnadsalternativ. För att kunna hantera stödmöjligheten på ändamålsenligt sätt kan stödmöjligheter behöva avgränsa.

Referenser

Havs- och vattenmyndigheten. (2022). *Levande sjöar och vattendrag - Fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen 2023.* Rapport 2022:17.

Jordbruksverket. (2020). *Beställning – åtgärder för kompetensutveckling i Sveriges strategiska plan för gemensamma jordbrukspolitiken (GJP).* D.nr. 3.1.17–00718/2020.

Naturvårdsverket m.fl. (2026). *Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur.* dnr. SKS 2024/3425.

Regeringen. (2024). *Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning.* Skr. 2023/24:97.

Svensson, F., & Carbell, A. (2025). *Från utbildning till utveckling – en utvärdering av stöd till kompetensutveckling inom landsbygdsprogrammet 2014-2022.* Jordbruksverket.

Sveriges lantbruksuniversitet. (2026). *Effektivare kompetensutveckling. Ett kunskapsunderlag för policyutveckling.* Skara: SLU.

Åtgärdsbeskrivning för etableringsstöd

Med följande inriktningar:

- Etablering av unga jordbrukare
- Etablering av nya jordbrukare

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	*Hämtas automatiskt från SFC*
Interventionstyp	support for the setting-up of young farmers and the start-up of rural businesses, including the setting-up of new farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	1 - Promote generational renewal of farmers
Outputindikator	Number of farmers
Resultatindikatorer	Number of new young farmers and other new entrants in agriculture supported – by gender
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja **generationsväxling,** förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 d (iii)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Förbättra yrkets attraktionskraft och främja generationsskifte (art 2.1 b)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Jordbrukets långsiktiga utveckling förutsätter att det finns företagare och arbetskraft som kan driva, ta över och etablera jordbruksföretag i hela landet. Att främja generationsväxling och ägarskiften, samt att öka landsbygdens attraktionskraft är en förutsättning för att stärka Sveriges förmåga till ökad

livsmedelsförsörjning, men också för att öka takten i omställningen till ett mer hållbart jordbruk. Samtidigt blir Sveriges lantbrukarkår allt äldre och nya och/eller unga personer möter hinder för att etablera sig som företagare.

Nulägesbeskrivning

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Tillgång till kapital är ett betydande hinder för unga och nyetablerade jordbrukare.
- Marktillgången är begränsad; låg omsättningsnivå av ägd jordbruksmark tvingar unga att förlita sig på arrende.
- Företagsstrukturen koncentreras till färre, större juridiska personer medan antalet enskilda firmor minskar.
- En stor andel av befintliga jordbrukare är över 65 år, vilket innebär att både antalet sysselsatta och årsverken riskerar att minska ytterligare på sikt.
- Nyföretagandet är stabilt men avtagande i vissa grupper, särskilt bland kvinnor, vilket minskar inflödet av nya entreprenörer.
- Arbetsmiljön präglas av hög fysisk risk, tung administrativ börda och begränsad möjlighet till återhämtning, vilket minskar yrkets attraktionskraft

Behovsbeskrivning

I Sverige, såväl som i EU, finns behov av åtgärder som kan öka incitamenten för generations- eller ägarskifte på landsbygden. Ett av de stora hindren vid generations- och ägarskifte, särskilt inom lantbruk, är tillgången till kapital, eftersom det ofta krävs stora investeringar för att köpa etablerade företag, uppföra ny produktionsanläggning, mark och utrustning. De strukturella förutsättningarna skapar ett långsiktigt behov av riktade finansiella resurser som kan underlätta kapitalanskaffning för unga och/eller nya personer som vill etablera sig inom jordbruket och på landsbygden. Etableringsstödet svarar mot detta behov.

Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och genomförandet av Naturrestaureringsförordningen.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet ska göra det lättare för unga eller nya att starta eller ta över ett jordbruks-, trädgård- eller rennäringsföretag. Stödet ska dessutom främja unga jordbrukares engagemang i jordbrukssektorn, generationsväxling samt skapa eller behålla arbetstillfällen i landsbygden.

Stödberättigande utgifter

Stödet ges i form av fyra olika varianter av fasta belopp.

1. Etablering för unga jordbrukare
    a. *Hel- och deltid*
2. Etablering för nya jordbrukare
    a. *Hel- och deltid*

Villkor för stödberättigande

För båda varianterna gäller:

- Sökanden ska lämna in en affärsplan.
- Stöd kan beviljas till personer som har tillräcklig utbildningsnivå. Grundkravet är minst gymnasiekompetens eller motsvarande utländsk utbildning, eller arbetslivserfarenhet inom jordbruk-, trädgård- eller rennäring som motsvarar minst 12 månaders heltidsarbete.

För unga jordbrukare gäller, utöver vad som gäller för alla varianter, även:

- Sökanden är ung jordbrukare
- Sökanden etablerar en jordbruksverksamhet för första gången
- eller skalar upp en marginell jordbruksverksamhet, som sökande tidigare etablerat, till att bli affärsmässig. Den sökande ska kunna visa att den inte bedrivit affärsmässig jordbruksverksamhet tidigare.
- Sökande inom rennäringen är medlem i en sameby. Dessutom ska en mentor vara utsedd för en period om minst tre år. Mentorn ska vara utsedd senast före beslut om stöd.

För nya jordbrukare gäller, utöver vad som gäller för alla varianter, även:

- Sökanden etablerar en jordbruksverksamhet för första gången
- eller skalar upp en marginell jordbruksverksamhet, som sökande tidigare etablerat, till att bli affärsmässig. Sökande inom rennäringen är medlem i en sameby. Dessutom ska en mentor vara utsedd för en period om minst tre år. Mentorn ska vara utsedd senast före beslut om stöd.

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- Etablering av unga: 1 225 miljoner kronor
- Nya jordbrukare: 250 miljoner kronor
- Totalt: 1 475 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- Etablering av unga: 1 750 stödmottagare
- Nya jordbrukare: 500 stödmottagare
- Totalt: 2 250 stödmottagare

Kommentarer till etableringsstödet

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

Artikel 14 i nya CAP-förordningen reglerar att det ska finnas ”startstöd” till flera inriktningar, inte bara till unga jordbrukare.

Följande varianter/delåtgärder är obligatoriska:

- Etablering av unga jordbrukare

Följande varianter/delåtgärder är frivilliga:

- Etablering av nya jordbrukare
- Etablering av landsbygdsföretag
- Aktiviteter för diversifiering av inkomster för jordbrukshushåll till annan verksamhet än jordbruksverksamhet
- Affärsutveckling småbrukare

Vårt förslag på etableringsstöd:

- Etablering av unga jordbrukare
- Etablering av nya jordbrukare

Övriga ändringar

- Högsta möjliga stödbelopp är högre än tidigare, från 1 MSEK till 3 MSEK.
- Föreslår en högre stödnivå för etablering av unga jordbrukare än vad startstödet till unga är idag. Stödnivån bör dock vara satt utifrån en balans mellan högre stödnivå än nuvarande och samtidigt möjliggöra etablering av unga jordbrukare till många. För att uppnå EU-kommissionens mål om att sex procent av den öronmärkta CAP-budgeten ska gå till generationsväxling bör den nuvarande stödnivån höjas.
- Fortsätta med uppdelning av hel- eller deltid för stöd till unga och nya jordbrukare, men utan att mål om fördelning om hur stor andel som ska vara heltid respektive deltid.
- Bibehålla utformningen vid vilken tidpunkt stödet kan fås. Så som lagförslaget är utformat bibehåller etablering av unga jordbrukare sitt syfte att underlätta i samband med när en etablering skett och ger mer eller mindre inget utrymme för omfattande förändringar. I den nationella strategin föreslås i stället andra insatser som ska främja generationsskifte tidigare, innan själva övertagandet har skett.
- Större delen av budgeten för etableringsstödet ska gå till varianten etablering av unga jordbrukare, sedan etablering av nya jordbrukare.

- Inte ge stöd för de frivilliga varianterna; diversifiering, etablering av landsbygdsföretag eller företagsutveckling av småbruk.
- Behålla nuvarande krav på utbildning/erfarenhet.

Motivering till ändringar

Att det ska finnas fler varianter av ”startstöd” regleras i nya CAP-förordningen även om det står att flera är frivilliga.

En ökning av stödnivån för etablering av unga jordbrukare föreslås utifrån generell inflationsökning emellertid även med anledning av jämförelse av andra medlemsländers stödnivå samt ökat fokus på generationsskifte. Gällande just unga jordbrukare och behovet av kapital lyfts det i olika sammanhang som extra stort.

Förslaget till ändring om att ge större delen av budgeten för stödet till varianten etablering av unga jordbrukare och därefter en mindre del till ytterligare varianter har sin grund i prioritering av just behovet av fler unga in i jordbruket.

Klumpsumman ska syfta till att underlätta för företagaren i närtid efter etablering. Etableringsfasen är särskilt utmanande på flera sätt, framför allt gällande det stora kapitalbehovet men även utifrån den första tiden som företagare med nya utmaningar kring företagsledning och hantering av utgifter för att säkerställa produktion. Summan kan exempelvis användas till att säkerställa inkomstförsörjningen under en etableringsfas, möjliggöra vissa nödvändiga investeringar och underlätta beviljande av banklån Summan ska fortsättningsvis kunna användas som buffert för att underlätta hanteringen av de utgifter som finns efter att företagaren etablerats.

Att fortsätta med uppdelning av hel- och deltid föreslås utifrån de inspel som arbetsgruppen för nationell strategi för generationsskifte inom jordbruket fått till sig genom bland annat Förenklingsforum. Denna möjlighet föreslås också till den nya varianten stöd för etablering för nya jordbrukare.

Att även ge stöd till etablering av landsbygdsföretag, diversifiering eller företagsutveckling för småbruk är något som inte föreslås. Det är viktigare att fokusera på de andra varianterna som antas bidra mer till generationsskifte inom jordbruket.

Behålla nuvarande krav på utbildning/erfarenhet. Motiveringen till kravet handlar om att:

- Rikta stödet till de som bedöms ha bäst förutsättningar där gymnasiekompetens eller arbetslivserfarenhet inom jordbruk-, trädgård- eller rennäring som motsvarar minst 12 månaders heltidsarbete är en rimlig lägsta nivå för att kunna driva ett långsiktigt hållbart företag.

- Det finns stora möjligheter till att komplettera ett saknat betyg i ett ämne genom att läsa in det på Komvux.
- Kravet omfattar ju även att det kan motsvara arbetslivserfarenhet inom näringarna som motsvarar minst 12 månaders heltidsarbete.
- En inte avgörande aspekt, men som ändå är relevant, är att budgeten högst sannolikt inte kommer att möjliggöra stöd till en lämplig stödnivå för alla. Det visar på nödvändigheten att ha villkor och sedan urvalskriterier som premierar ett urval.
- De flesta har fört fram behovet av att ha kvar utbildningskravet. Även om en representant för LRF har föreslagit att ta bort kravet helt. Sametinget hade helst sett att det skärpts ytterligare och tagit bort möjligheten till motsvarande 12 månaders heltidsarbete.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Stöd ges i form av klumpsumma. Klumpsummans storlek är beroende av produktionspotentialen som anges i affärsplanen. Klumpsumman betalas ut i två omgångar. Första utbetalningen omfattar 2/3 av klumpsumman och kan sökas i samband att stödmottagaren fått beslut om stöd. Resterande belopp betalas ut i samband med slututbetalningen.

Summorna för unga jordbrukare är högre jämfört med föregående period. De tidigare nivåerna för klumpsummorna hel- och deltid är satta utifrån en kombination av att motsvara en låg årsinkomst under ett års tid och buffert för att underlätta hantering av utgifter i samband med en etablering.

Summorna för unga och nya jordbrukare föreslås vara högre jämfört med innevarande period. Det motiveras av:

- Klumpsumman ska motsvara en skälig inkomstnivå längre än enbart ett år. Detta för att bidra till att säkerställa att företagaren blir långsiktigt hållbar.
- Stödet ska fungera som incitament för att unga och nya ska kunna etablera sig som företagare. Stödet ska även underlätta under etableringsfasen (som är längre än enbart ett år) och skapa långsiktiga förutsättningar för företagaren att bedriva sin verksamhet.
- Att det i regeringens CAP-strategi lyfts som prioriterat att satsa på åtgärder för att främja generationsväxling.
- Att unga jordbrukare lyfts fram som en särskild grupp som har svårt att få tillgång till kapital i Sveriges nationella strategi för generationsskifte.
- Ökade kostnader inom jordbruket.

I Sveriges nationella strategi för generationsskifte lyfts unga jordbrukare fram som en särskild grupp som har svårt att få tillgång till kapital. Av den anledningen föreslås en högre stödnivå för unga jordbrukare jämfört med nya jordbrukare.

Nedanstående stödnivåer är vid ett scenario där etableringsstödet får relativt stor del av budgeten. Det är också det scenario som vi rekommenderar. För flera möjliga scenarier se dokument ”olika scenarier stödnivå och stödmottagare etableringsstöd”.

För unga jordbrukare:

- En klumpsumma på 350 000 kronor där produktionspotentialen beräknas till motsvarande ett halvtidsarbete på minst 860 timmar
- En klumpsumma på 700 000 kronor där produktionspotentialen beräknas till motsvarande ett heltidsarbete på minst 1720 timmar

För nya jordbrukare:

- En klumpsumma på 250 000 kronor där produktionspotentialen beräknas till motsvarande ett halvtidsarbete på minst 860 timmar
- En klumpsumma på 500 000 kronor där produktionspotentialen beräknas till motsvarande ett heltidsarbete på minst 1720 timmar

Skalbara alternativ

Av nedanstående alternativ föreslår vi alternativ 2 där etableringsstödet får relativt stor del av budgeten.

Alternativ 1

Inom strategisk plan finns ett målvärde på 800 stödmottagare, inräknat både heltid och deltid. På en femårig budgetperiod innebär det 160 stödmottagare per år. I det här alternativet utgår vid från samma årliga målvärden som i nuvarande programperiod, vilket innebär att för hela budgetperioden är målet att 1 120 stödmottagare ska ha sökt etableringsstöd. Då stödet föreslås att höjas till 700 000 kr per stödmottagare är omfattningen för delen av stödet som ska gå till unga jordbrukare 784 miljoner kronor.

Därtill är bedömningen att drygt 40 nya jordbrukare som inte definieras som unga kommer att söka stödet per år, vilket motsvarar 300 stödmottagare under hela perioden. Det innebär att omfattningen för delen av stödet till nya jordbrukare är 210 miljoner kronor.

Totalt innebär detta alternativ 994 miljoner kronor.

Alternativ 2

I alternativ 2 föreslås en ökad satsning på alla delar av etableringsstödet. För unga jordbrukare är målet 250 stödmottagare per år. Det innebär 1 750 stödmottagare under hela perioden. Ökningen baseras på antalet stödansökningar som har avslagits i nuvarande programperiod på grund av medelsbrist. Omfattningen för etablering av unga jordbrukare blir således 1 225 miljoner kronor.

För nya jordbrukare ökar målet till 500 stödmottagare för hela perioden. Det innebär att omfattningen för delen av stödet till nya jordbrukare är 250 miljoner kronor.

Totalt innebär detta alternativ 1 475 miljoner kronor.

Alternativ 3

I alternativ 3 föreslås en lägre stödnivå på 500 000 kronor för unga och nya jordbrukare. Det nya målet är 200 stödmottagare per år för unga jordbrukare. Det innebär 1 400 stödmottagare under hela perioden. Omfattningen för etablering av unga jordbrukare blir således 700 miljoner kronor.

För nya jordbrukare föreslås en lägre stödnivå på 300 000 kronor än för unga jordbrukare. Dessutom ett lägre målvärde på 200 nya jordbrukare under hela perioden. Omfattningen för etablering av nya jordbrukare blir således 60 miljoner kronor.

Totalt innebär detta alternativ 760 miljoner kronor.

Övrigt

EU-kommission har föreslagit en riktlinje om att 6 % av den öronmärkta CAP-budgeten ska gå till insatser som främjar generationsskifte. Om vi ska det som målsättning är det nödvändigt och rimligt att avsätta en stor budget till etableringsstödet. Det är en bidragande anledning till att vi förespråkar alternativ 2 ovan under ”omfattning och budget”.

Gällande etableringsstöd för nya jordbrukare behöver definitionen av ny jordbrukare regleras i föreskrift eller annan lämplig plats. Det finns behov av att sätta en övre gräns, att sökanden inte får inte vara äldre än 50 år. Etableringsstödet syftar till att främja generationsväxling inom lantbruket och därför bör en övre gräns sättas även för nya jordbrukare.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för stallar och andra byggnader för djurhållning

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	16 - Investments in agriculture and forestry (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (artikel 2.1 a)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionens ekonomiska position har stärkts relativt till andra led i livsmedelskedjan, men detta behöver sättas i relation till att värdeskapandet alltjämt är koncentrerat till förädlings- och handelsleden.
- Större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Förbättringar av stallmiljöer har kopplats till minskade hälsoproblem hos djuren och förbättrade ekonomiska utfall på gårdsnivå.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra investeringar i jordbruksföretag som ökar produktiviteten och lönsamheten. Att företag kan modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet kan i sin tur frigöra resurser för att ytterligare utveckla och stärka verksamheten.

Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och genomförandet av Naturrestaureringsförordningen.

Utmaningar om resiliens och riskhantering

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att förbättra konkurrenskraften för jordbruksföretag, genom att stödja investeringar som ökar produktiviteten i jordbruksverksamheten, eller genom att stärka möjligheterna att utveckla verksamheten med en bibehållen produktionsvolym.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till jordbrukare.
- Stöd kan även lämnas till företag som genomför investeringar i mark och byggnader (med tillhörande utrustning) som används i en jordbruksverksamhet

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 5 721 000 000 kr

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 2 700 investeringar

Kommentarer till investeringsstöd för stallar och andra byggnader för djurhållning

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Enbart stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)
- Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft
- Ändrade stödnivåer
- Sänkta stödtak i vissa områden

Motivering till ändringar

Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft.

Anledningen till att dela upp investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i separata stöd är att det blir tydligare för den sökande vad som ingår i stödet och vilka regler som gäller för respektive stöd. Det blir enklare att ställa rätt frågor i ansökningssystemet och hantera ändringar inom stöden. Det blir även tydligare för handläggande myndighet vad gäller budgettilldelning och resultatuppföljning per stöd.

Stödnivå och stödtak

I nuvarande planperiod är det tre stödområdesindelningar. Nu föreslår Jordbruksverket två stödområden där en högre stödnivå kommer att ges till jordbrukare i den nordligaste delen av norra Sverige (Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län). Att gå från tre till två stödområden görs för att synkronisera stödnivåer och stödtak. Genom högre stödnivå i norra delarna i Sverige kompenseras jordbrukaren för högre kostnader för transporter och råvaror och för sämre lönsamhet.

Jordbruksverket föreslår en lägre taknivå i vissa områden så att en större andel jordbrukare kan få tillgång till stöd. Vi föreslår 3 500 000 för norra Sverige och 2 400 000 i övriga Sverige. Detta blir en generell sänkning förutom i södra Sverige där den blir bibehållen. Denna sänkning har varit ett önskemål från flertalet

företrädare från näringen. Genom att sänka stödtaken kommer stöden räcka till fler och därigenom får de mindre investeringarna en större chans till bifall.

Stödnivåerna för investeringsstöd inom stallar avseende nybyggnation och tillbyggnation föreslås bli högre än i nuvarande period. Anledningen till en högre nivå är att vi med förenklade kostnadsalternativ har gjort beräkningar enbart på fasad och stomme och inte inredningen vilket betyder att man får stöd för en mindre del av kostnaden och för att bibehålla att andelen stöd blir lika mellan perioderna höjs stödnivån.

För att kunna använda samma stödnivå även för ombyggnation behöver enhetskostnaden justeras mot beräkningssättet för nybyggnation av stallar. Kostnaden i underlaget sänks till den nivå som behövs för att ge samma stödnivå för alla åtgärderna. Det blir annars pedagogiskt svårt att förklara för näringen varför ombyggnation skulle få en lägre stödnivå än ny- och tillbyggnation när det endast baseras på olika beräkningsmodeller.

De föreslagna förenklade kostnadsalternativen håller på att stämmas av med Statskontoret men vi har inte fått svar än.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Förslag på förenklade kostnadsalternativ ny- och tillbyggnation

Insatstyp	Kategorier	Typ av FKA	Uppskattad nivå
Nybyggnation	Nybyggnation av stall	Enhetskostnad per kvadratmeter	4 200
Nybyggnation	Gödselbrunnar, inkl. installation	Enhetskostnad per m3	210
Nybyggnation	Gödselplatta	Enhetskostnad per kvadratmeter	1 290
Tillbyggnation	Tillbyggnader av stall	Enhetskostnad per kvadratmeter	4 200

Förslag på förenklade kostnadsalternativ ombyggnation

FKA	Enhet	Enhetskostnad
1. Byte av mjölkningssystem	Kr/ko	28 000
2. Ombyggnad till lösdrift för nöt, får och get		
2a. Inredning	Kr/m2	700

2b. Nytt golv	Kr/m2	2 300
2c. Utvändigt foderbord	Kr/m2	27 500
3. Ombyggnation för gris	Kr/m2	2 900

Stödnivå

Stallar och inhysningssystem	**Övriga Sverige**	**Norra Sverige** *Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län*).
Utgiftsgolv	120 000	120 000
Stödtak	2 400 000	3 500 000
Stödnivå	50%	60%
Stödnivå unga	+10%	+10%

Skalbara alternativ

Budgetberäkningar för investeringsstöd till stallar och andra byggnader för djurhållning, 3 alternativa sätt

Det finns vissa svårigheter att beräkna budgetbehovet eftersom stödet till stallar påverkas relativt mycket vid införande av förenklade kostnadsalternativ. Jordbruksverket har tagit fram två olika beräkningsunderlag, en beräkning som baseras på inkomna stödansökningar under perioden 2023–2025 samt en beräkning utifrån förprövningsstatistiken för åren 2021–2025.

Alternativ 1 Beräkning baserat inkomna ansökningar i strategisk plan (SP) 2023–2025

Grundtanken är att stödet utformas på sådant sätt att lantbrukarna som gör investeringar i genomsnitt ska få ungefär lika stor andel av investeringen i stöd som under perioden 2023–2027. Därför utgår beräkningarna från hur det ser ut i genomförandet av strategiska planen för åren 2023–2025. Treårsperioden har valts för att enklare räkna om till en planperiod om sju år, 2028–2034.

Generella antaganden

Beräkningarna utgår från statistik för åren 2023–2025.

Den genomsnittliga investeringskostnaden för inkomna ansökningar under åren 2023–2025 har räknats upp med 30% inflation.

Efterfrågan på stöd, i genomsnitt 755 inkomna ansökningar per år antas bli lika stor under kommande år som hittills. Detta bedöms motsvara näringens behov av investeringar.

Andelen bifall kan beräknas med flera olika alternativ enligt nedan. Andelen bifall i strategisk plan var låg för exempelvis stallinvesteringar de första åren. Anledningen till detta antas vara styrning mot beviljande av täckdikningsärenden eftersom de utgjorde stor andel av målvärdet, budgetstorleken för beslutsomgångar samt en vilja att det ska finnas medel till investeringar för hela planperioden. Andelen bifall kan antas bli högre när stöden blir separata och oberoende av varandra samt genom införande av förenklade kostnadsalternativ (FKA) som kan antas göra stöden attraktivare att söka.

Den genomsnittliga stödandelen är beräknad på samma genomsnitt som i strategisk plan för perioden 2023–2025. Anledningen att stödandelen inte är högre beror på att stödtaken begränsar. Eftersom grundtanken vid införande av förenklade kostnadsalternativ är att de som beviljas stöd ska få ungefär samma ersättningsnivå genom förenklat kostnadsalternativet som i tidigare stödsystem görs antagandet att stödandelen beräknad på investeringskostnaden blir på ungefär samma nivå.

Antal inkomna ansökningar per år samt antagen andel bifall.

	Andel av inkomna ansökningar som beviljas stöd		
Antal ansökningar i SP per år = behov	**Bifall SP för år 2025**	**Högre andel bifall pga FKA, två alternativa nivåer**	
755 ansökningar/år	47%	60%	90%
Beräknat antal bifall/år	350	455	680
Beräknat antal bifall perioden 2028–2034	2470	3170	4760

Budgetberäkning baserad på bedömt investeringsbehov, kronor

	Bifallsfrekvens 47% som SP 2025	Alt. 60% av ansökning får bifall	Alt. 90% av ansökning får bifall
Per år	736 000 000	945 000 000	1 420 000 000
2028–2034, (7 år)	5 153 000 000	6 627 000 000	9 941 000 000

Alternativ 2 förenklad budgetberäkning

En förenklad budgetberäkning utifrån en inflationshöjning av budgeten för strategisk plan med 30 procent samt en ökad ambitionsnivå med 20 procent ger en totalbudget om 5 721 miljoner kronor och en omfattning om cirka 2700 investeringar. På årsbasis blir det 817 miljoner kronor och 390 investeringar. Denna budget ger en marginell höjning av dagens bifallsnivå.

Alternativ 3 Beräkning utifrån förprövade stallar och inhysningssystem

En alternativ beräkningsmetod för stallinvesteringar är att utgå från förprövningsstatistiken för stallar och inhysningssystem för de fem senaste åren

(2021–2025). Detta kan i likhet med antalet inkomna ansökningar om stöd antas ge en bild av näringens behov av stöd. I förprövningsstatistiken finns inte uppgifter om antalet stallar, man talar om ”antal avdelningar”. En avdelning kan t.ex. vara ett liggbås i ett stall. Det betyder att antalet avdelningar normalt är något fler än antalet stallar men kan ändå ge viss indikation på investeringsbehovet.

Antal förprövade stallar 2021–2025

Produktionsinriktning	Genomsnitt antal avdelningar som berörs av förprövningar 2021-2025
Nöt	513
Gris	89
Får och getter	76
Fjäderfä	45
SUMMA	**722**

En budgetberäkning utifrån antagandet att antal förprövade avdelningar (722 per år) kan jämställas med antal stallar samt i övrigt samma ingående värden som ovan ger budgetbehov enligt tabellerna nedan.

En jämförelse mellan beräkningsmetod baserat på ansökningar (alternativ 1) och förprövningar visar på i sammanhanget marginella skillnader i budgetbehov, mellan 30 - 57 mnkr per år. Förklaringen till de små skillnaderna är att genomsnittliga antalet stallar (avdelningar) enligt förprövningsstatistiken är i snitt 722 per år jämfört med genomsnittliga antalet ansökningar i strategiska planen 755 ansökningar per år.

Budget och beräknat utfall, per år

Stödåtgärd	Bifallsfrekvens 47% som SP 2025	Alt. 60% av ansökning får bifall	Alt. 90% av ansökning får bifall
Budget	704 000 000	906 000 000	1 359 000 000
Antal investeringar	340	430	650

Budget och beräknat utfall, 2028–2034

Stödåtgärd	Bifallsfrekvens 47% som SP 2025	Alt. 60% av ansökning får bifall	Alt. 90% av ansökning får bifall
Budget	4 928 000 000	6 342 000 000	9 513 000 000
Antal investeringar	2 360	3 030	4 550

Hur ska fler investeringar få stöd?

Om fler investeringar ska få stöd, dvs att bifallen blir fler krävs en större budget än den rekommenderade budgeten på 5 721 miljoner kronor, alternativt att stödtaken sänks från föreslagna 2,4 miljoner kronor respektive 3,5 miljoner kronor. Att sänka stödtaken har störst påverkan på stora investeringar såsom nybyggnationer.

Länsstyrelserna har via nationella arbetsgruppen SamS PoI tydligt betonat att sänkta stödtak riskerar att urholka värdet av stödet och dessutom inverka negativt på stödens möjlighet att bidra till fler investeringar. Risken är alltså att stimulanseffekten avtar och att stöd endast söks av de som kan genomföra investeringarna ändå. Medan de som verkligen behöver stöd för att kunna genomföra investeringar inte får tillräckligt mycket i stöd för att det ska vara till hjälp. De inspel som kommit via Förenklingsforum från näringen är däremot att stödtaken behöver sänkas för att pengarna ska räcka till fler. De lyfter att det är viktigt att även mindre investeringar får del av investeringsstöden och viktigt att fortsatt gynna unga och norra Sverige med en högre stödnivå samt att ha fokus på livsmedelsproduktion.

Ett annat sätt att få en begränsad budget att räcka längre är att inte ge stöd till alla typer av byggnationer eller att stödnivån sänks.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För stöd till andra företag har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämpligt statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan. Ytterligare fördjupning återfinns i bilaga 14. Här behöver även beaktas hur skrivningarna i artikel 13 i CAP-förordningen utvecklas då den i nuläget innefattar vissa begränsningar gällande vilka som kan få stöd enligt artikeln som i sin tur kan få påverkan på stödutformningen. Jordbruksverket har valt att i förslag till åtgärdstext utgå från att skrivningen utvidgas.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till utrustning utomhus för att underlätta hållandet av betande djur

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	16 - Investments in agriculture (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Sekundärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, artikel 3 d (v)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)

Behov som tillgodoses genom stödet

Bevarandestatusen för gräsmarker som använts för bete har en historiskt nedåtgående trend. Detta medför en minskning av biologisk mångfald och försämrar ekosystemtjänster såsom pollinering och kolinlagring, vilka i sin tur är väsentliga för en hållbar jordbruksproduktion. Strukturella förändringar i jordbruket, med färre gårdar och mer koncentrerad djurhållning, leder till homogenisering av odlingssystemen och ett mindre omfattande brukande av gräsmarker långt från de aktiva gårdarna. Utan adekvat utrustning för exempelvis vattenförsörjning, drönarövervakning eller elstängsel blir betesdriften mer arbetsintensiv och mindre lönsam.

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, samt att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Små och medelstora jordbrukare möter höga produktionskostnader, begränsad tillgång till kapital och komplexa regelverk, vilket minskar deras handlingsutrymme för investeringar i ny utrustning.
- Konkurrensen från import med lägre produktionskostnader pressar priserna på den inhemska marknaden och begränsar marginalerna för jordbruksföretag med betande djur.
- Ekosystemtjänster såsom pollinering och kolinlagring är starkt kopplade till betesdrift, men deras värde speglas inte i marknadspriserna.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan underlätta investeringar i utrustning som möjliggör en effektiv och hållbar

betesdrift. Behovet är dels att öka produktiviteten och lönsamheten, dels att bevara gräsmarker är viktigt för att gynna biologisk mångfald.

Utmaningar om resiliens och riskhantering

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka förutsättningarna för en effektiv och lönsam betesdrift och därigenom bidra till att betesmarker brukas och hävdas.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till jordbrukare med djurproduktion som håller betesdjur

Omfattning och budget

Beräkningen utgår från att 15 procent av företag som har nötkreatur, får eller getter beviljas i genomsnitt 50 000 kronor i stöd, se avsnitt Budgetberäkningar.

Rekommenderad budget:

- 102 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 2000 investeringar

Kommentarer till investeringsstöd för utrustning utomhus för att underlätta hållandet av betande djur

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Enbart stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)
- Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft
- Möjligt med separata stödgolv, stödtak och stödnivåer
- Stöd till utrustning för betesdjur är en ny inriktning jämfört med strategisk plan

Motivering till ändringar

Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Anledning till att dela upp investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i separata stöd är att det blir tydligare för den sökande vad som ingår i stödet och vilka regler som gäller för stödet. Det blir enklare att ställa rätt frågor i ansökningssystemet och hantera ändringar inom stöden. Det blir även tydligare för handläggande myndighet vad gäller budgettilldelning och resultatuppföljning per stöd.

Sänkta stödtak

I nuvarande planperiod finns tre stödområdesindelningar. Nu föreslår Jordbruksverket två stödområden där en högre stödnivå kommer att ges till jordbrukare i de nordligaste länen av norra Sverige (Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län). Att gå från tre till två stödområden görs för att synkronisera stödnivåer och stödtak. Genom högre stödnivå i norra delarna i Sverige kompenseras jordbrukaren för högre kostnader för transporter och råvaror och för sämre lönsamhet. Stödtaken föreslås också sänkas för att vara i linje med investeringarna som föreslås i detta stöd, det samma gäller stödgolvet.

Stöd till utrustning för betesdjur är en ny inriktning jämfört med strategisk plan

Jordbruksverket har tagit emot inspel och förslag som bidragit till utformning av denna åtgärd. Investeringsstöd som kan främja betesdrift och företag med betesdjur

har lyfts av olika aktörer i samband med dialoger både inom ramen för Jordbruksverkets uppdrag att ta fram stöd och ersättningar till betesmarker (4.1.17-09537/2025). Stödet har även lyfts inom ramen för arbetet med förslag till nationell plan till restaurering av natur.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Stöd får lämnas för investeringar som förbättrar konkurrenskraften inom primärproduktionen för jordbruksföretag, enligt nedanstående uppställning. Stöd kan lämnas till investeringar som innebär att företagaren kan modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet, och därigenom öka produktivitet och lönsamhet. De investerngar där förenklade kostnadsalternativ utreds är investeringar för vattentillgång, stängsel, tillsyn, hantering och transport.

Stödnivå

Utrustning betesdjur	Övriga Sverige	Norra Sverige *Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län*).
Stödgolv	50 000	50 000
Stödtak	1 000 000	1 000 000
Stödnivå	50%	60%
Stödnivå unga	+10%	+10%

Skalbara alternativ

Budgetberäkningar

I flera andra stöd som till exempel stallinvesteringar och torkning och lagring inom åtgärden investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i den strategiska planen (SP) har budgetberäkningarna baserats på inkomna ansökningar i SP 2023–2025. Stödet till utrustning för betande djur är till en övervägande del helt nytt jämfört med motsvarigheten i strategisk plan. Innehållsmässigt är det endast virtuella stängsel som idag ingår i Ny teknik. Det finns i princip ingen data för att bedöma efterfrågan på stöd till utrustning enligt föreslagen modell.

Beräkningen av budget utgår därför från antalet företag med nötkreatur och antal företag med får och get. Det finns cirka 22 700 företag som har nötkreatur, får eller getter. Cirka 8 procent av dessa sökte stöd för stallinvesteringar i strategiska planen under perioden 2023–2025. Ett antagande är att ungefär lika många eller fler företag kommer att söka stödet för utrusning för betande djur. Om stödet blir enkelt att söka kan man anta att fler söker detta stöd än de som sökte stöd för stallinvesteringar. En annan okänd faktor är hur många som kommer beviljas stöd. Därför redovisas tre olika scenarion; att 40 %, 60% eller 90% av ansökningar

beviljas stöd. Vi gör här antagandet att det genomsnittliga stödbeloppet per företag är 50 000 kronor. Detta baseras på att utgiftsgolvet (minsta stödberättigad kostnad) är 50 000 kronor och stödnivån är 50 procent. Det lägsta beviljade stödet blir då 25 000 kronor men man kan anta en stor variation där en del företag får betydligt högre stödbelopp

Budgetbehov 2028–2034

	Andel som beviljas stöd		
Andel företag som söker stöd	40%	60%	90%
8%	36 000 000	54 000 000	81 000 000
15%	68 000 000	**102 000 000**	153 000 000
25%	113 000 000	170 000 000	254 000 000

Omfattning (antal beviljade stöd)

	Andel som beviljas stöd		
Andel företag som söker stöd	40%	60%	90%
8%	700	1 100	1 600
15%	1 400	**2 000**	3 000
25%	2 300	3 400	5 100

Övrigt

Med betesdjur avses nöt, får och get och det behöver definieras i nationell författning. Även *hållande av djur* behöver definieras i nationell författning.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	15 - Green investments, including climate resilience measures
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving investment support related to natural resources; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, artikel 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Växtnäringsläckage från jordbruk och djurhållning till vattendrag, sjöar och hav är en naturlig del av produktionen, men mängden näringsämnen som lämnar marken varierar kraftigt med geologi, topografi, hydrologi och klimat.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

Att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* visar att:

- Jordbruket står för en betydande andel av tillförseln av kväve och fosfor till vatten samt för merparten av ammoniakutsläppen till luft. Samtidigt är näringsämnena en grundläggande del av produktionssystemet, där tillförsel genom mineralgödsel, stallgödsel och biologisk kvävefixering möjliggör höga skördenivåer och djurproduktion.
- I lerjord försvinner främst fosfor som partikelbunden förening, medan sandjord främst bidrar till kväveförluster. De viktigaste åtgärderna för att minska läckaget finns i odlingen och djurhållningen: anpassad utfodring, målanpassad gödsling, lämplig jordbearbetning, val av grödor samt dräneringsåtgärder som kontrollerar upp- och nedströmsflöden.
- Strukturkalkning görs på lerjordar för att förbättra markstrukturen och minska risken för fosforläckage.

Behovsformulering

Det finns ett behov att ge stöd för att höja investeringstakten i vattenvårdsåtgärder för att minska påverkan av näringsbelastning från jordbruk. Vattenvårdsåtgärder bidrar till miljömålen *Ingen övergödning* och *Ett rikt odlingslandskap* samt genomförandet av *Vattendirektivet.*

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att minska jordbrukets näringsbelastning på vatten genom vattenvårdsåtgärder i odlingslandskapet. Tillförsel av strukturkalk på lerjordar minskar risken för fosforförluster. Det förbättrar också markstrukturen och minskar risken för ytvattenavrinning och erosion.

Villkor för stödberättigande

- Den sökande ska äga marken på vilken investeringen genomförs, eller ha tillstånd av markägaren för att genomföra investeringen.
- Strukturkalkning ska genomföras på mark med lerjord.

Stödberättigade mottagare:

- Stöd ges till jordbrukare

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 20 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 150 ärenden

Kommentarer till investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Möjlighet att söka stöd för strukturkalkning införs.
- Våtmarker och dammar, kalkfilterbäddar och tvåstegsdiken utgår ur stödet.
- Investeringar för förbättrad miljöstatus, inklusive reglerbar dränering, utgår ur stödet.
- Utbetalning ska ske genom så kallade förenklade kostnadsalternativ (FKA).

Motivering till ändringar

Möjlighet att söka stöd för strukturkalkning införs.

Förslaget att det ska vara möjligt att söka stöd för strukturkalkning kommer från redovisningen av regeringsuppdraget Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning, Jordbruksverkets diarienummer 4.2.17-21639/2025.

Våtmarker och dammar, kalkfilterbäddar och tvåstegsdiken utgår ur stödet samt Investeringar för förbättrad miljöstatus, inklusive reglerbar dränering, utgår ur stödet.

Våtmarker och dammar bidrar inte till livsmedelsproduktion. För tvåstegsdiken och reglerbar dränering har intresset varit väldigt lågt i nuvarande programperiod och därför finns de inte med i detta förslag.

Utbetalning ska ske genom så kallade förenklade kostnadsalternativ (FKA).

Den sista punkten beror på förslaget till NRPP-förordning, artikel 78.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Ersättning kommer att ske genom enhetskostnad per hektar som är fastställd i förväg.

För strukturkalkning på lerjord kommer en ersättningsnivå att användas, preliminär uppskattad nivå 9 500 kronor per hektar.

Omfattning och skalbara alternativ

Bedömd preliminär omfattning är 150 investeringar. Budgeten för detta bedöms preliminärt bli ca 20 miljoner kronor för strukturkalkning på lerjord.

Övrigt

Vad som avses med lerjord samt att resultatet av investeringen ska bevaras i minst 5 år räknat från året efter beslut om slututbetalning ska anges i nationell författning i och inte åtgärdsbeskrivningen.

Markägare som inte har jordbruk som huvudsaklig sysselsättning, men bedriver någon form av begränsad jordbruksverksamhet ska också kunna vara berättigade till ersättning. Detta behöver beaktas i den nationella definitionen av jordbruksverksamhet som ska gälla för NRP-planen så att definitionen inte begränsar den möjligheten för markägare med begränsad jordbruksverksamhet att söka ersättningen.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För stöd till andra företag har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämpligt statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan. Ytterligare fördjupning återfinns i bilagan 14. Här behöver även beaktas hur skrivningarna i artikel 13 i CAP-förordningen utvecklas då den i nuläget innefattar vissa begränsningar gällande vilka som kan få stöd enligt artikeln som i sin tur kan få påverkan på stödutformningen. Jordbruksverket har valt att i förslag till åtgärdstext utgå från att skrivningen utvidgas.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för bevattningsdammar

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	15 - Green investments, including climate resilience measures
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving investment support contributing to climate change mitigation and adaptation GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, artikel 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (artikel 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Vattenresursernas tillgänglighet och reglering utgör en grundläggande förutsättning för jordbrukets produktionsförmåga i Sverige, eftersom både överskott och underskott av vatten direkt påverkar skördenivåer, markstruktur och vattenmiljö.

Klimatanpassa och förbättra jordbrukarnas motståndskraft, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.* I artikel 4 i CAP -förordningen preciseras att stöd ska tillhandahållas för anpassning till klimatförändringar och vattenresiliens samt för åtgärder som bidrar till förbättrad vattenförvaltning.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Vattenanvändning i svenskt jordbruk präglas av en dubbelhet mellan vattenöverskott och vattenunderskott.
- Jordbrukets andel av det totala nationella vattenuttaget är låg, men vissa län har en betydligt högre andel av vattenuttaget och ett större beroende av bevattning för specifika grödor.
- Den faktiska bevattningen är begränsad i förhållande till den tekniska bevattningspotentialen, vilket visar på en tydlig skillnad mellan möjlig och faktisk vattenanvändning.
- Klimatförändringarna medför ökad variation i nederbörd: längre torkperioder och fler intensiva regn, vilket förstärker behovet av flexibel vattenhantering.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov av finansiella stöd för investering i bevattningsdammar och säkerställa vattentillgång under hela växtsäsongen. Genom att samla upp vatten under perioder då tillgången till vatten är god kan det användas för bevattning under odlingssäsongen. Bevattningsdammar kan spara grundvatten och undvika uttag från vattendrag under perioder med lågt vattenflöde.

Utmaningar om resiliens och riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka jordbrukets klimatanpassning och vattenresiliens genom förbättrad tillgång till vatten för bevattning även under perioder med vattenbrist.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till jordbrukare.
- Den sökande ska äga marken på vilken investeringen genomförs, eller ha tillstånd av markägaren för att genomföra investeringen.

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 306 000 000 SEK

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 290 dammar

Kommentarer till bevattningsdammar

Investeringar i bevattningsdammar ska begränsa effekterna av och anpassa jordbruket till ett förändrat klimat. Antalet dagar med låg markfuktighet i Sverige har ökat, och ökningen förväntas fortsätta trots en ökad nederbörd. Lättare jordar, exempelvis sandjordar, har små möjligheter att lagra vatten. Genom att samla upp vatten i ett magasin under perioder då tillgången till vatten är god kan det användas för bevattning när tillgången till vatten är begränsad. På så sätt kan livsmedelsproduktion bibehållas eller öka.

Med bevattningsdammar undviker man att ta ut från vattendrag under perioder med lågt vattenflöde. Bevattningsdammar kan även ha andra positiva effekter för miljön och den biologiska mångfalden, exempelvis genom att återföra växtnäring från vattendraget till grödan, ge möjlighet för vilda djur att dricka och tillföra värdefulla livsmiljöer i områden med få öppna vattenytor.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Stödet ges med enhetskostnad som baseras på dammens vattenvolym
- Omformulerat ”…Genom att samla upp vatten i ett magasin vintertid…” till ”Genom att samla upp vatten i ett magasin under period med vattenöverskott…”.
- Sänkt stödgolv
- Interventionsområde – green investments
- Anmälan eller tillstånd detaljeras inte längre under villkor i åtgärdstexten
- Tagit bort villkor om vattenmätare

Motivering till ändringar

Förenklat kostnadsalternativ

I de lagförslag som presenterats får stöd ges i form av ett förenklat kostnadsalternativ. I Strategisk plan 2021–2027 ersattes åtgärden genom faktiskt uppkomna stödberättigande kostnader för en stödmottagare, se avsnitt om val av förenklat kostnadsalternativ längre ner. Ändringen innebär förslag på att tillämpa förenklade kostnadsalternativ på hela åtgärden.

Samla upp vatten i ett magasin under perioder av vattenöverskott

Frågor har under innevarande programperiod ställts till Jordbruksverket hur det kommer sig att det inte är förenligt med skrivelser i Strategisk plan att samla in vattenöverskott under andra säsonger än vintertid. Vintertid anges i dagens skrivelse. Det finns ingen anledning att förbjuda insamling av vattenöverskott

utanför vintertid så länge som det inryms inom det tillstånd, eller anmälan, som gjorts för vattenverksamhet.

Sänkt stödgolv

Stödet för bevattningsdammar har i nuvarande programperiod haft ett lågt söktryck. I nuvarande programperiod föreligger ett stödgolv om 200 000 kr inom stödet. Ett sänkt stödgolv till 100 000 kronor innebär troligtvis att det kommer inkomma fler ansökningar om mindre bevattningsdammar. Det är svårt att uppskatta hur många ytterligare ansökningar som ett sänkt stödgolv kan leda till eftersom vi saknar statistik över det idag. I dagsläget finns det tre ansökningar inom Strategisk plan som ligger nära det nuvarande stödgolvet. Dessa har utgifter på mindre än 400 000 kronor. Vår bedömning är att det kan förekomma att stödsökande vill anlägga mindre bevattningsdammar, men att det vanliga fortsatt kommer en liten andel av totalt antal ansökningar.

Interventionsområde

I den strategiska planen finns inga interventionsområden, det är ett nytt för NRPP. För bevattningsdammar var de två alternativen: 15 - Green investments, including climate resilience measures, alternativt 16 - Investments in agriculture and forestry (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare). Då stödet till bevattningsdammar har koppling till miljö och klimat, så är det logiskt att välja interventionsområdet som riktar sig mot miljö och klimat, alltså nummer 15. För interventionsområde 15 föreslår KOM fyra olika indikatorer, varav number of operations är den som skulle kunna passa för det här stödet (de andra är Number of small farmers; Number of funding agreements; Number of smallholders in third countries). De resultatindikatorer som valts är Share of farms receiving investment support contributing to climate change mitigation and adaptation och GHG emissions avoided and removals in tCO_2e.

Anmälan eller tillstånd detaljeras inte längre i åtgärdstexten

Det finns nu ingen detaljerad reglering som motsvarar artikel 74 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 i lagförslagen för NRPP. Artikeln reglerar bland på vilket sätt bevattningsdammen tillåts påverka grund- och ytvatten. För att uppfylla kraven i artikel 74 ska sökande inom Strategisk plan anmäla eller söka tillstånd för det planerade vattenuttaget till dammen som förutsättning för att få stöd, vilket framgår av villkor i åtgärdstexten. Beroende på innehåll i en motsvarande artikel kan förutsättningarna komma att ändras gällande de krav som ställs i NRPP.

Även om det inte finns en motsvarighet till artikel 74 i lagförslagen nu, så finns krav på att åtgärderna ska ”do no significant harm”. Men eftersom det redan regleras i Miljöbalk (1998:808) och Förordning (1998:1388) om vattenverksamheter nationell lagstiftning när en aktör ska anmäla sin verksamhet

eller inte kommer kravet kvarstå även om det inte finns som ett villkor i åtgärdstexten.

Om det tillkommer artiklar i de nya regelverken som kopplar till vattenpåverkan kan bedömningen behöva omprövas.

Tagit bort villkor om vattenmätare

Med bakgrund i artikel 74 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 finns även ett villkor för stödet i Strategiska planen om att varje bevattningsdamm ska installera en vattenmätare. I och med att det inte finns en motsvarande artikel i lagförslagen och villkorets syfte varit att uppfylla kravet i artikel 74 tas villkoret bort ur åtgärdstexten.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Stödet ges med enhetskostnad per kubikmeter vatten som bevattningsdammen maximalt kan rymma.

- Maxvolym under 20 000 m³ föreslås ges 90 kronor per kubikmeter vatten.
- Ytterligare maxvolym mellan 20 000 och 50 000 m³ föreslås ges 40 kronor per kubikmeter vatten.
- Maxvolymen över 50 000 m³ föreslås ges 25 kronor per kubikmeter vatten.

Inom Strategisk plan är stödnivån 40 procent i stöd. Stödtaket är 1 600 000 kronor per damm. Utgiftsgolvet är 200 000 kronor. Ett alternativ är att sänka stödgolvet till 100 000 kronor. Genom ett lägre utgiftsgolv kan fler mindre jordbruk och satsningar omfattas. Befintligt stödtak på 1 600 000 kronor har inte några nu beslutade ärenden nått. Därmed bedöms inte behov finnas att höja stödtaket.

Omfattning och skalbara alternativ

Sverige förväntas få fler situationer av extremväder i framtiden. Behovet av bevattningsdammar kan komma att öka för att möta klimatförändringar. Det är viktigt att stödet till bevattningsdammar är långsiktigt och tillförlitligt. Föreslagna ersättningsnivåer för förenklade kostandsalternativ kommer troligen att justeras upp i linje med inflation under kommande programperiod.

I Strategisk plan är budgeten 167 950 000 kronor för åren 2023 - 2027. Målvärde output är 210 dammar. Söktrycket för åtgärden har varit låg. Då de förenklade kostnadsalternativ bedöms kunna öka anslutningen till stödet är ett alternativ att ändå behålla nuvarande budget tillsammans med målvärde output på 210 dammar. Då kommande programperiod ska sträcka sig över sju år läggs 67 180 000 kronor till den planerade budgeten. Total budget blir 235 130 000 kronor uppräknat med 30 procent inflation blir budgeten 306 000 000 kr och målvärdet blir 290 insatser.

Ett annat alternativ är att räkna på en ny omfattning av budgeten för stödet till bevattningsdammar, vilket har gjorts inom Strategisk plan och programändring 7, och som bedöms vara mer rimlig är 92 550 000 kronor. Det har till och med februari 2026 nyttjats drygt 12 miljoner kronor. Ett nytt mål för den alternativa budgeten skulle ligga på 116 dammar, plus de 31 beviljade ärendena är 147 insatser

En avrundning, samt ett tillägg för ett troligt antal ytterligare ansökningar på grund av förenkling genom förenklade kostnadsalternativ, skulle kunna landa på 180 bevattningsdammar för kommande programperiod. Det skulle innebära en omfattning på 144 000 000 kronor för stödet till bevattningsdammar för kommande programperiod. Med tillägg på två år enligt samma resonemang som ovan så blir alternativ budget för bevattningsdammar 201 600 000 kronor, inflationsuppräknat blir budgeten i detta fall 262 000 000 kr.

Ett alternativ med lägre stödgolv skulle kunna innebära fler sökande, av mindre jordbruk och genom mindre bevattningsdammar.

Om stödgolvet sänks till 100 000 kronor innebär det att bevattningsdammen behöver vara av storleken 1 112 kubikmeter vatten. En uppskattning på 20 fler dammar och 90 kr per kubikmeter, då de är små dammar, innebär en extra budget på 2 000 000 kronor om stödgolvet sänks.

Övrigt

Söktrycket inom stödet till bevattningsdammar har varit lågt inom Strategisk plan. Det bedöms bero på osäkerhet kring tillståndsprocessen för vattenverksamhet Andra investeringar kan också ha prioriterats före investering i bevattningsdammar.

Under hösten 2025 höjdes stödnivån från 30 procent till 40 procent. En ökad stödnivå kan ge ökade incitamenten för sökande att söka stödet. Bevattningsdammar syftar till att möta klimatförändringar men är samtidigt en produktiv investering. Mål med insatserna är att göra gårdar som söker stödet mer robusta vid torka.

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Stödet ska kunna sökas inom hela landet, med särskilt företräde genom utformning av urvalskriterier för områden där risk för vattenbrist är stor.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För stöd till andra företag har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämpligt statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan. Ytterligare fördjupning

återfinns i bilaga 14.. Här behöver även beaktas hur skrivningarna i artikel 13 i CAP-förordningen utvecklas då den i nuläget innefattar vissa begränsningar gällande vilka som kan få stöd enligt artikeln som i sin tur kan få påverkan på stödutformningen. Jordbruksverket har valt att i förslag till åtgärdstext utgå från att skrivningen utvidgas.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för ny-, och ombyggnation för torkning och lagring efter skörd

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	16 - Investments in agriculture and forestry (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (artikel 2.1 a)

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionens ekonomiska position har stärkts relativt till andra led i livsmedelskedjan, men detta behöver sättas i relation till att värdeskapandet alltjämt är koncentrerat till förädlings- och handelsleden.
- Större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Låg produktions- och marknadstäthet i vissa regioner medför höga transport- och samordningskostnader samt begränsad tillgång till förädlings- och servicefunktioner.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra investeringar i jordbruksföretag som ökar produktiviteten och lönsamheten. Att företag kan modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet kan i sin tur frigöra resurser för att ytterligare utveckla och stärka verksamheten.

Utmaningar om resiliens och riskhantering

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att minska skördeförluster, bevara råvarukvalitet och stärka företagens förmåga att ta tillvara producerad skörd.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till jordbrukare
- Stöd kan även lämnas till företag som genomför investeringar i mark och byggnader (med tillhörande utrustning) som används i en jordbruksverksamhet.

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 764 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 620 ansökningar

Kommentarer till investeringsstöd för ny-, och ombyggnation för torkning och lagring efter skörd

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Enbart stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)
- Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft
- Möjligt med separata stödgolv, stödtak och stödnivåer
- Sänkta stödtak i vissa områden
- Lager av frukt, grönsaker, potatis och rotfrukter flyttas till stöd till trädgårdsnäringen

Motivering till ändringar

Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Anledning till att dela upp investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i separata stöd är att det blir tydligare för den sökande vad som ingår i stödet och vilka regler som gäller för stödet. Det blir enklare att ställa rätt frågor i ansökningssystemet och hantera ändringar inom stöden. Det blir även tydligare för handläggande myndighet vad gäller budgettilldelning och resultatuppföljning per stöd.

Sänkta stödtak i vissa områden

I nuvarande planperiod finns tre stödområdesindelningar. Nu föreslår Jordbruksverket två stödområden där en högre stödnivå kommer att ges till jordbrukare i de nordligaste länen av norra Sverige (Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län). Att gå från tre till två stödområden görs för att synkronisera stödnivåer och stödtak. Genom högre stödnivå i norra delarna i Sverige kompenseras jordbrukaren för högre kostnader för transporter och råvaror och för sämre lönsamhet.

Jordbruksverket föreslår en lägre taknivå i vissa områden så att en större andel jordbrukare kan få tillgång till stöd. Vi föreslår 3 500 000 i norra Sverige och 2 400 000 i övriga landet. Detta blir en generell sänkning förutom i södra Sverige där den blir bibehållen på grund av kostnadsökningarna som skett. Detta har varit

ett önskemål från flertalet företrädare från näringen. Genom att sänka stödtaken kommer stöden räcka till fler och därigenom får de mindre investeringarna en större chans till bifall av deras ansökningar.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Arbetet med förenklade kostnadsalternativ har kommit långt men de har inte ännu varit hos Statskontoret för bedömning. De stödmöjligheter som utreds är nybyggnation och ombyggnation av olika typer av silos och torkar för spannmål och planlager samt lagring av grovfoder.

Stödnivå

Torkning och lagring	Övriga Sverige	Norra Sverige *Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län*).
Stödgolv	200 000	200 000
Stödtak	2 400 000	3 500 000
Stödnivå	30%	40%
Stödnivå unga	+ 10%	+10%

Skalbara alternativ

Budgetberäkningar för investeringsstöd för torkning och lagring efter skörd

Beräkning baserat inkomna ansökningar i SP 2023–2025 vilket bedöms motsvara näringens behov av investeringsstöd.

Det finns vissa svårigheter att beräkna budgetbehovet eftersom stödet till investeringar i torkning och lagring påverkas relativt mycket vid införande av förenklade kostnadsalternativ. Grundtanken är emellertid att stödet utformas på sådant sätt att lantbrukarna som gör investeringar i genomsnitt ska få ungefär lika stor andel av investeringen i stöd som under perioden 2023–2027. Därför utgår beräkningarna från hur det ser ut i genomförandet av strategiska planen för åren 2023–2025. Treårsperioden har valts för att enklare räkna om till en planperiod om sju år, 2028–2034.

Generella antaganden

Beräkningarna utgår från statistik för åren 2023–2025.

Den genomsnittliga investeringskostnaden för inkomna ansökningar under åren 2023–2025 har räknats upp med 30% inflation.

Efterfrågan på stöd (inkomna ansökningar) antas bli lika stor under kommande år som hittills.

Andelen bifall kan beräknas med flera olika alternativ enligt nedan. Andelen bifall i den strategiska planen var låg de första åren. Anledningen till detta antas vara målstyrning, budgetstorleken för beslutsomgångar samt antaganden att det ska finnas medel till investeringar för hela planperioden. Andelen bifall kan antas bli högre när stöden blir separata och oberoende av varandra samt genom införande av FKA som kan antas göra stöden attraktivare att söka.

Den genomsnittliga stödandelen är beräknad på samma genomsnitt som i den strategiska planen för perioden 2023–2025. Anledningen att stödandelen inte är högre beror på att stödtaken begränsar. Eftersom grundtanken vid införande av FKA är att de som beviljas stöd ska få ungefär samma ersättningsnivå genom FKA som i tidigare stödsystem görs antagandet att stödandelen beräknad på investeringskostnaden blir på ungefär samma nivå.

Antal inkomna ansökningar per år samt antagen andel bifall.

	Andel av inkomna ansökningar som beviljas stöd		
Antal ansökningar i SP per år = behov	**Bifall SP för år 2025**	**Högre andel bifall pga FKA, två alternativa nivåer**	
248 ansökningar/år	44%	60%	90%
Beräknat antal bifall/år	100	140	210
Beräknat antal bifall perioden 2028–2034	700	980	1470

Beräknad budget, kronor

	Bifallsfrekvens 44% som SP 2025	**Alt. 60% av ansökning får bifall**	**Alt. 90% av ansökning får bifall**
Per år	125 000 000	172 000 000	258 000 000
2028–2034, (7 år)	872 000 000	1 204 0000	1 806 000 000

Rekommenderad budget - förenklad budgetberäkning

En förenklad budgetberäkning utifrån en inflationshöjning av budgeten för den strategisk planen med 30 procent samt en ökad ambitionsnivå med 20 procent. Detta ger en totalbudget om 764 miljoner kronor och en omfattning om cirka 620 investeringar. På årsbasis blir det 109 miljoner kronor och 90 investeringar. Denna budget ger en marginell höjning av dagens bifallsnivå.

Om fler investeringar ska få stöd, dvs att bifallen blir fler krävs en större budget än den rekommenderade budgeten på 764 miljoner kronor.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För stöd till andra företag har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämpligt statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan. Ytterligare fördjupning återfinns i bilaga 14. Här behöver även beaktas hur skrivningarna i artikel 13 i CAP-förordningen utvecklas då den i nuläget innefattar vissa begränsningar gällande vilka som kan få stöd enligt artikeln som i sin tur kan få påverkan på stödutformningen. Jordbruksverket har valt att i förslag till åtgärdstext utgå från att skrivningen utvidgas.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd för täckdikning

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	15 - Green investments, including climate resilience measures
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving investment support contributing to climate change mitigation and adaptation Share of farms receiving investment support related to natural resources; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, artikel 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)

- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (artikel 2.1 d)
- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (artikel 2.1 a)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Vattenresursernas tillgänglighet och reglering utgör en grundläggande förutsättning för jordbrukets produktionsförmåga i Sverige, eftersom både överskott och underskott av vatten direkt påverkar skördenivåer, markstruktur och vattenmiljö. Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

I artikel 2.1 c i förslaget till ny GJP-förordning (COM(2025)560) anges att politiken ska bevara naturresurser. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Vattenanvändning i svenskt jordbruk präglas av en dubbelhet mellan vattenöverskott och vattenunderskott.
- Klimatförändringarna medför ökad variation i nederbörd: längre torkperioder och fler intensiva regn, vilket förstärker behovet av flexibel vattenhantering.
- Markavvattning påverkar både produktionsförutsättningar och vattenmiljö, vilket innebär att vattenhanteringens produktions- och miljödynamik är nära sammanlänkade.
- Investeringstakten i täckdikning är idag för låg för att bibehålla eller öka markens produktionsförmåga.
- Delen av åkermarken som jordbrukarna upplever som tillfredsställande dränerad har fortsatt att minska [13].

Behovsformulering

Det finns ett behov att ge stöd för att höja investeringstakten i täckdikning. En väl fungerande dränering ökar produktionen på fältet och är en bra åtgärd för miljön. I väldränerad mark utvecklar grödornas sitt rotsystem vilket innebär att grödan bättre kan klara torra perioder. En mer livskraftig gröda kan även ta upp mer växtnäring så att risken för kväve- och fosforförluster minskar. En livskraftig gröda innebär också ett minskat behov av växtskyddsmedel. Att blanda in strukturkalk i jorden

[13] Mellan 2013 och 2023. Bevattning och dränering av jordbruksmark 2023 - Jordbruksverket.se

vid återfyllning av täckdiken förbättrar markstrukturen och täckdikningens funktion. Täckdikning minskar risken för stående ytvatten, ytavrinning och erosion. Investeringar i täckdikning bidrar till en ökad produktion, målen för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk, de svenska miljökvalitetsmålen samt målen i vattendirektivet och ska främst genomföras för att leda till förbättring av vattenförekomsternas ekologiska status.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka jordbrukets vattenhantering genom att öka kapaciteten att hantera både överskott och brist på vatten

Villkor för stödberättigande

Stödberättigad mottagare

- Stöd ges till jordbrukare
- Företag som genomför investeringar i mark som används i en jordbruksverksamhet.

Villkor för stödberättigande

- Den sökande ska äga marken på vilken investeringen genomförs, eller ha tillstånd av markägaren för att genomföra investeringen.
- Stöd ges till insatser som genomförs på åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
- För stöd till kalkfilter lämnas stöd endast för mark som i huvudsak bestå av lerjord

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Åtgärd	Förenklat kostnadsalternativ	Enhet	Belopp	Utgiftsgolv
Täckdikning	Enhetskostnad	Per hektar	40 000 kr/ha	40 000 kr
Täckdikning med kalkfilter	Enhetskostnad	Per hektar	60 000 kr/ha	30 000 kr

Områdesindelning	Stödprocent täckdikning	Stödprocent täckdikning med kalkfilter	Stödtak
Område 1 – Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län	50 %	70 %	1 900 000
Område 2 - Övriga Sverige	40 %	60 %	1 500 000

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 1 647 000 000 kr

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 2 250 företag

Kommentarer till investeringsstöd för täckdikning

Investeringstakten i täckdikning är idag för låg för att bibehålla eller öka markens produktionsförmåga. Med hjälp av stödet och de investeringar som genomförs förbättras dräneringen av jordbruksareal. En väl fungerande dränering ökar produktionen på fältet och är en bra åtgärd för miljön. Täckdikning bidrar till att en stark gröda som utnyttjar insatsmedlen bättre och som förbättrar grödans möjlighet att klara en torrperiod. Marken torkar upp snabbare och jämnare på våren och efter regn vilket innebär att vårbruken kan påbörjas tidigare. Torrare jord får en stabilare struktur med bättre förmåga att bära tunga maskiner utan att riskera markpackningsskador. Genom bättre infiltration och markstruktur minskar risken för ytavrinning och fosforförluster.

Om täckdikning genomförs på lerjordar går det att täckdika och samtidigt blanda in strukturkalk i jorden vid återfyllning av täckdikena. Syftet med åtgärden är att förbättra jordstrukturen och minska risken för fosforförluster till omgivande vattendrag.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Täckdikning och täckdikning med kalkfilter slås ihop till ett gemensamt stöd
- Stöd för energiskog lyfts ut från åtgärden stöd för täckdikning
- Ersättning genom förenklat kostnadsalternativ
- Lägre stödgolv för stöd för täckdikning
- Samma ersättning oavsett utförare

Motivering till ändringar

Täckdikning och täckdikning med kalkfilter slås ihop till ett gemensamt stöd: Investeringsstöd för täckdikning

Förslaget är att utforma ett gemensamt stöd, Investeringsstöd för täckdikning, för två befintliga åtgärder: Investeringsstöd kalkfilterdiken (INVKALK) och stöd för täckdikning (INVKONK4) som idag är placerat under Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Förslaget innebär att stödet ska ha två inriktningar: täckdikning med eller utan kalkfilter.

Båda stöden har i nuvarande programperiod haft ett lågt söktryck och en sammanslagning av stöden förutspås kunna underlätta för sökande att veta vad de stöden avser. Det underlättar även för sökande att hitta stöden och information om stöden och dess nyttor. Förslaget innebär att stöden slås ihop och skiljer sig genom att det ena stödet går att söka för att investera i kalkfilter i samband med täckdikning, i de fall investeringen görs på lerjordar. Ett högre stödbelopp och procentsats ges för valet av investering med kalkfilterdiken.

Effekter av förändringen bedöms bli en förenkling för sökande och ökad anslutning till täckdikning med kalkfilter. Risken för ytavrinning minskar tillsammans med minskade risker för fosforförluster.

Om täckdikning med och utan kalkfilter ingår i samma stöd förenklar det möjligen att ge ersättningen för täckdikningen om det är så att förutsättningarna vid genomförandet inte tillåter inblandning av kalken.

Stöd för energiskog lyfts ut från åtgärden stöd för täckdikning

I nuvarande programperiod har investeringsstöd för energiskog och täckdikning varit placerade inom en och samma åtgärd inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Inför nästa programperiod föreslås energiskog lyftas ut från åtgärden för täckdikning. Det föreligger ingen naturlig koppling mellan energiskog och täckdikning varför det inte är motiverat att investeringsstöd för energiskog läggs samman med investeringsstöd för täckdikning och kalkfilter i nästkommande programperiod.

Det ska dock i sammanhanget nämnas att investeringsstöd för energiskog har lyfts fram som en av flera möjligheter inom regeringsuppdraget att genomföra förberedande och kompletterande analyser, inför genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige under perioden 2028–2034 med diarienummer 3.1.17-19145/2025. Huruvida det framgent kommer vara möjligt att söka stöd för energiskog eller inte kommer inte vidare beaktas i detta uppdrag.

Ersättning genom förenklade kostnadsalternativ

I arbetet med att ta fram åtgärdstexten har vi utrett vilka möjligheter vi har att ge stöd för täckdikning med- och utan kalkfilter genom förenklade kostnadsalternativ. Detta arbete har skett i samarbete med Jordbruksverkets interna uppdrag för förenklade kostnadsalternativ.

I arbetet med att ta fram ett förenklat kostnadsalternativ för åtgärden har två olika alternativ övervägts: Enhetskostnad per hektar och Enhetskostnad per meter slang.

En enhetskostnad per hektar är en ersättningsmodell som är enkel att kommunicera. Det finns en tydlig koppling till hur stor jordbruksareal som har fått bättre odlingsförutsättningar tack vare stödet. Underlag från innevarande stödperiod går att få ut på hektar och referenskostnadslistan som används inom stödet utgår från en kostnad per hektar.

Vår bedömning är även att det är enklare att verifierar åtgärdsgenomförandet genom en täckdikningskarta om ersättningen utgår från hektar och att det på sikt finns potential att följa upp genomförandet med hjälp av högupplösta satellitbilder.

Hur tätt sugslangen läggs beror på förutsättningarna i fält och markägarens investeringsvilja och påverkar hur mycket täckdikning kostar per hektar. Att ersätta

per meter slang innebär därmed en tätare koppling mellan vilken ersättning sökande får av stödet och den faktiska kostnaden för täckdikning.

Det saknas stödstatisk för kostnad per löpmeter, med en omvandlingsfaktor skulle det vara möjligt att använda den stödstatik som finns per hektar för att beräkna en enhetskostnad för löpmeter. Det skulle även innebära ett extra steg i handläggningen att verifiera mängden sugslang utifrån täckdikningskartan, eftersom handläggaren inte bara behöver stämma av den totala hektaren som lagts utan även avståndet mellan sugledningarna. Det skulle även behövas en tydlig definition av vilken sorts slang som menas om alternativet ska undersökas ytterligare. I en täckdikning ingår både stam- och sugledningar.

Det är samma statistik som skulle ligga till grund för enhetskostnaden oberoende av om den utgår från hektar eller löpmeter. Det krävs dock en omräkningsfaktor för att konvertera underlaget från hektar till meter. Vi vet inte hur Statskontoret skulle ställa sig till en sådan omvandligsfaktor.

För- och nackdelar för båda alternativen har utretts och presenterats i såväl förenklingsforum som för styrgrupp. Endast alternativet enhetskostnad per hektar har utretts i den omfattning att ett konkret förslag på enhetskostnad har presenterats.

Verifiering

För att övergången till enhetskostnader för täckdikningsstödet inte ska leda till att komplexiteten i täckdikningsstödet ökar för både stödsökande och handläggare behöver verifieringen vara enkel. Vår bedömning är att det kan behövas en viss nivå av handpåläggning av den som genomför åtgärden att ta fram dokumentation av vad som täckdikats men att det i många fall redan idag produceras ett tillräckligt underlag för länsstyrelsen att verifiera att täckdikningen är genomförd. Det är idag inget explicit krav att lämna in en karta över täckdikningen efter den är genomförd men det görs redan nu i vissa ansökningar. Exakt vilka krav som ska ställas på täckdikningskartan behöver ytterligare utredning enligt ordinarie utvecklingsflöde.

I högupplösta satellitbilder bör man kunna se att ett markarbete har genomförts. I dagsläget har Jordbruksverket inte tillgång till så högupplösta satellitbilder som återkommer tillräckligt ofta för att följa upp stödgenomförandet, men det finns stor potential att i framtiden följa upp täckdikning via fjärranalys.

Vi ser en utmaning i att verifiera att sökande har använt kalk vid täckdikning med kalkfilter. Förslagsvis får sökande vid ansökan om utbetalning bifoga faktura som styrker att den mängd kalk som köpts in är rimlig sett till antalet hektar som ska täckdikas.

Lägre stödgolv för stöd för täckdikning

Samtliga åtgärder inom täckdikning har i nuvarande programperiod haft ett lågt söktryck i relation till de högt satta målvärdena. I nuvarande programperiod föreligger ett stödgolv om 100 000 kr för täckdikning och 30 000 kr för kalkfilter. Ett sänkt stödgolv innebär troligtvis att det kommer komma in fler ansökningar om mindre täckdikningar. Det är svårt att uppskatta hur många ytterligare ansökningar som ett sänkt stödgolv kan leda till eftersom vi saknar statistik över det idag. I dagsläget finns det tre utbetalda ansökningar som ligger nära det nuvarande stödgolvet och är i storleken runt 2,5 hektar. Hälften av alla slutbetalade ärenden var mellan 8 – 21 hektar med en median på 13 hektar.

Vår bedömning är att det kommer förekomma att stödsökande vill täckdika arealer som är mindre än vad dagens stödgolv tillåter, men att det troligtvis kommer svara för en liten andel av totalt antal ansökningar och hektar.

Samma ersättning oavsett utförare

Att det inte görs någon skillnad om arbetet har genomförts som inköpt tjänst eller eget arbetet innebär en förenkling för sökande och att en större målgrupp kan söka stödet. En hämmande faktor för genomförande av investering i täckdikning är brist på entreprenörer som kan genomföra investeringen. I takt med att det blir vanligare med täckdikningsmaskiner som går att koppla på traktorer har även möjligheten för fler att täckdika på den egna gården ökat. I vissa fall kan även jordbrukaren göra delar av arbetet tillsammans med entreprenörer. Det är ett arbete som jordbrukaren inte kompenseras för idag.

Eftersom avsaknaden av entreprenörer anses vara en av de största anledningarna till att investeringarna i täckdikning inte genomförs så finns det stor potential att öka söktrycket om det inte gör någon skillnad om arbetet genomförs av entreprenör eller sökande själv.

Omfattning och skalbara alternativ

Utgångspunkter för stödet bör vara att de som har behov av att förbättra sin dränering ska få stödet. Det finns ett eftersatt behov av täckdikning över hela landet samtidigt som det i många fall saknas tillräcklig tillgång till utförare. Det är därför viktigt att stödet till täckdikning är långsiktigt och tillförlitligt. Stödnivån bör därför justeras utifrån budgetutrymme. Föreslagna ersättningsnivåer för förenklade kostandsalternativ kommer troligen att justeras upp i linje med inflation under kommande programperiod.

I framtagandet av förslag till åtgärden för investeringsstöd för täckdikning har Jordbruksverket utgått från ett skalbart perspektiv där förslag förs fram. Den minsta nivån motsvarar dagens nivåer vad gäller stödnivå och utgiftsgolv.

Förslaget på mellannivå innefattar viss förändring där stödgolv för täckdikning har sänkts från nuvarande nivå och där stödgolv för kalkfilter har höjts något. Maxalternativet innebär att stödgolvet sänks till 40 000 kr för täckdikningen för att möjliggöra att även jordbruk med mindre arealer kan ansöka om stöd. Stödgolvet om 30 000 kr för kalkfilter består från nuvarande nivå.

Uppskattningen för omfattningen av stöd till täckdikning är ca 10 000 hektar täckdikning årligen under en 7 årsperiod, se ytterligare information om metoden under rubriken Beräkning av omfattning.

Stöd till täckdikning:

- Om stödnivån är 30 % för område 2 samt 40 % för område 1 och ett stödgolv på 100 000 kr eller 80 000 kr blir budgeten 868 000 000 kr, med inflationsuppräkning med 30% blir budgeten med detta alternativ 1 128 400 000 kr.
- Om stödnivån är 30 % för område 2 samt 40 % för område 1 och ett stödgolv på 40 000 kr blir budgetbehovet 876 400 000 kr. inflationsuppräknat blir budgeten 1 139 320 000 kr.
- Om stödnivån är 40 % för område 2 samt 50 % för område 1 och ett stödgolv på 100 000 kr eller 80 000 kr blir budgetbehovet 1 148 000 000 kr, med inflationsuppräkning 1 492 400 000 kr.
- Den föreslagna budgeten är beräknad utifrån stödnivå 40 % för område 2 samt 50 % för område 1 och ett stödgolv på 40 000 kr vilket ger ett budgetbehov om 1 159 200 000 kr, med inflationsuppräkning 1 506 700 000 kr.

Stöd till täckdikning med kalkfilter[14]:

- *Alternativ 1. 107 660 000 kr, inflationsuppräknat 139 958 000 kr, (föreslagen budget).
- Alternativ 2. 96 327 406 kr, inflationsuppräknat 125 222 628 kr.

Föreslagen budget

1 506 000 000 kr för täckdikning samt 139 958 000 kr för täckdikning med kalkfilter vilket sammantaget blir ett totalt budgetbehov om 1 647 000 000 kr.

Minsta budget

1 254 000 000 kr
Utifrån att stödnivån för täckdikning är 30 % för område 2 och 40 % i område 1. För täckdikning är minsta behov 1 128 400 000 och för täckdikning med kalkfilter lite drygt 125 000 000 kr,

[14] Notera att samtliga siffror är utan uppräkningen med 30 %

Omfattning utifrån minsta budget

2185

Hur mycket täckdikas årligen?

Det saknas tillförlitliga underlag på hur mycket som investeras i täckdikningen årligen. Jordbruksverket har genomfört en undersökning som visade att det 2023 täckdikades minst 4500 hektar[15]. Fönstret för att kunna genomföra täckdikning är relativt kort och beror till stor del på väderförhållandena. Det innebär att ett år som är blött kan begränsa hur mycket som kan täckdikas det året, vilket innebär att det finns stora osäkerheter i statistik över enskilda år.

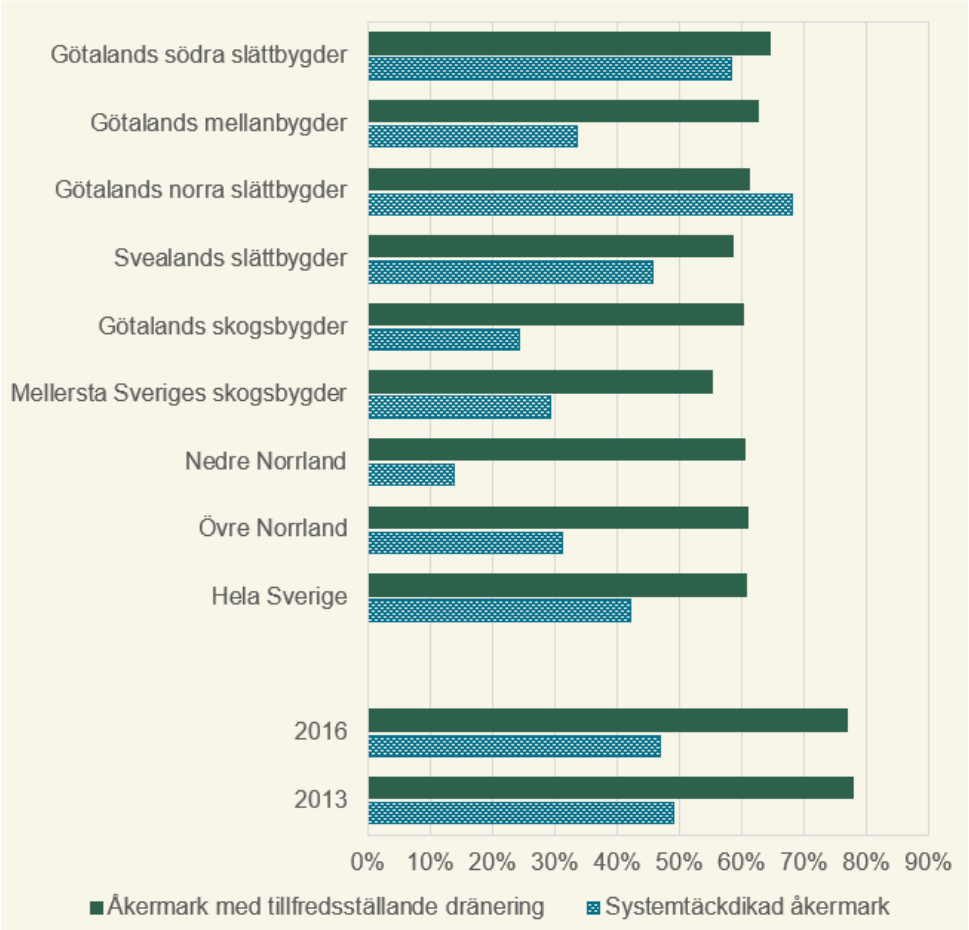
Under 2024 slutbetaldes stöd från CAP för ca 589 hektar och för 2025 var motsvarande siffra 3318 hektar. Fram tills den 11 februari 2026 har det slututbetalats för 407 hektar och ytterligare ansökningar för 15 509 hektar har fått bifall men har inte slututbetalats än. Under den första delen av strategisk plan har även stöd till täckdikning slututbetalts inom Landsbygdsprogrammet, men det saknas information om hektar. Stödsökande anger sista datum för att genomföra investeringen vilket innebär att det är svårt att utifrån stödstatistik avgöra exakt vilket år som täckdikningen genomfördes.

Hur stort är behovet av täckdikning?

Enligt 2023 års strukturundersökning uppskattas 39 % av den svenska åkermarken vara otillfredsställande dränerad[16] – det motsvarar nästan en miljon hektar. Behovet är relativt jämt över landet. Otillfredsställande dränering kan bero antingen på för dålig huvudavvattningen, detaljdränering så som täckdikning, eller båda delar. Behovet av förbättrad dränering är stort, men täckdikningstakten begränsas av att det inte finns tillräckligt med utförare, maskiner samt jordbrukarnas investeringsvilja.

[15] Täckdikning 2023 – En blöt sommar begränsade genomförandet

[16] Bevattning och dränering av jordbruksmark 2023 - Jordbruksverket.se

Idag är takten i täckdikning för låg för att motsvara förslitningen. 2016 års strukturundersökning visade att ca 630 000 ha var i behov ny- eller omtäckdikning 2016. Samtidigt planerades ny- eller omtäckdikning under kommande femårsperiod på ca 146 000 ha, vilket utgör ca 29 000 ha/år. I praktiken är det en stor andel av den planerade ny- eller omtäckdikning som inte genomförts.

Det går att konstatera att det finns ett stort glapp mellan vad som skulle behöva täckdikas och vad som är genomförbart i praktiken. Omfattning och budget för stödet behöver därför ligga så pass högt att det stimulerar ett ökat genomförande, men inte för högt så att det är blir för stora inlåsningseffekter och att det blir omöjligt att nå de mål som sätts upp.

Omfattningen i nuvarande strategisk plan

Den indikativa budgeten för täckdikning under 2023 till 2027 är 400 miljoner. Målvärdet för stödet är att 1400 ärenden om täckdikning och energiskog ska utbetalas till och med 2029. Till början av 2026 har ungefär halva budgeten för stödet nyttjats.

I underlaget till strategisk plan utgick beräkningarna från att täckdikning kostade 30 000/ha. Under stödperioden har det skett en betydande kostnadsökning av

täckdikning. Eftersom läggning av slang är bränsleintensivt har ökade bränslepriser spelat en stor roll samt att kostnaden för slang har ökat till följd av ökade priser på råmaterial, energi och bränsle.

I tabellen nedan redovisas hur många hektar täckdikning är förväntat resultat utifrån vad som angetts i beviljade ansökningar samt ansökningar som inte är handlagda än inkomna ett specifikt år.

Inkommet år	Hektar beviljat	Hektar, ej beslutade än
2023	3 610	0
2024	10 473	130
2025	5 766	2 433
2026 (till 10 feb)	25	465
Totalt för 2023 - 2025	19 848	2 564
Snitt för 2023 - 2025	6 616	855

Beräkning av omfattning

Vi förordar att man bör ha en fortsatt hög ambition för täckdikning men att omfattning och målnivåer justeras för att ligga närmre vad som är praktiskt möjligt. Bristen på utförare med tillräcklig kompetens kommer fortsatt att bromsa täckdikningstakten även om möjligheten att ge stöd till eget arbete troligtvis kommer ha en positiv effekt. Kommande förenklingar av stödet antas också bidra till ett ökat söktryck jämfört med dagens stödutformning.

I beräkning av uppskattad budget utgår vi från en årlig omfattning på 10 000 hektar täckdikad areal. Medelvärdet för hur många hektar som beviljats stöd under 2023–2025 ligger på cirka 6600 hektar. Om stödsökningsprocessen förenklas genom förenklade kostnadsalternativ samt en generell översyn bedöms det öka stödets attraktivitet. Vi förväntar oss även en gradvis ökad tillgång till utförare med rätt kompentens, något som idag är en flaskhals för genomförandet av täckdikning.

I dagsläget har 0,1 % av budgeten beviljats till stödansökningar inom område 1 (Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län). Förslaget är att samma ersättning ska ges oberoende om investeringen utförs av entreprenör eller i egen regi vilket troligtvis innebär att det finns större möjlighet att söka stödet inom område 1, men vår bedömning är att det fortsatt kommer utgöra en liten del av den totala budgeten. För att kunna genomföra täckdikning med eget arbete krävs både tillgång till maskiner och kompetens, så det kommer fortsatt finnas ett stort behov av entreprenörer och tillgången på utförare bedöms därför även fortsatt att begränsa. Låga markpriser gör det även svårare att motivera investeringar i

täckdikning. I uppskattningen har vi utgått från att 1000 hektar av de årliga 10 000 hektaren har täckdikats inom dessa län och därmed har en stödnivå på 40 %.

För samtliga beräkningar har vi utgått från att det kostar 40 000 kronor att täckdika en hektar. Det innebär att stödnivån på 30 % ger 12 000 kronor i stöd och en stödnivå på 40 % ger 16 000 kronor. Det är möjligt att det behövs en uppräkning av stödnivån för att ta hänsyn till kostnadsökningar som sker under programperioden.

Omfattning i form av antal slututbetalda ärenden

För att bedöma ett rimligt antal ärenden har vi utgått från antalet slututbetalda ärenden per år för nuvarande stödperiod.

År för ärendets slutdatum	Antal ärenden	Antal hektar
2024	24	470
2025	146	2328
2026 (fram till 17 sep)	199	3382

Statistiken är framtagen den 17 september, vilket innebär att hela året för 2026 inte har gått än. Om man uppskattar att taken av antal ärenden kommer vara densamma resterande del av året och att 70 % av året har gått kan man prognosticera att det kommer bli ungefär slututbetalda 260 ärenden under 2026. I dagsläget är det oklart om stödet till täckdikning kommer nå det mål på 1400 ärenden, vilket motsvara ca 200 ärenden om året om det hade varit jämt fördelat, som är satt. En uppskattning är dock att förenklingarna av stödet, att eget arbete tillåts och en eventuellt högre stödnivå kan öka anslutning tills stödet.

En ungefärligt antaganden skulle därför kunna vara 300 ärenden om året, vilket motsvara 2100 över 7-årsperioden.

I Strategisk plan är budgeten 76 900 000 kronor, för åren 2023 till 2027. Målvärde output är 95 investeringar. Då förenklade kostnadsalternativ bedöms kunna öka anslutningen till stödet är ett alternativ att behålla nuvarande budget tillsammans med målvärde output på 95 investeringar. Då kommande programperiod ska sträcka sig över sju år läggs 30 760 000 kronor till den planerade budgeten. Total budget blir 107 660 000 kronor. Nytt målvärde blir 133 investeringar.

Ett annat alternativ är att räkna på en ny omfattning av budgeten för stödet till täckdikning med kalkfilter, vilket har gjorts inom Strategisk plan till programändring 7, och som bedöms vara mer rimlig är 42 166 332 kronor. Det har till och med februari 2026 nyttjats 9 412 698 kronor. Ett nytt mål för den nya budgeten skulle ligga på 52 investeringar, plus de 19 beviljade ärendena är 71 investeringar. En avrundning, samt ett tillägg för ett troligt antal ytterligare ansökningar på grund av förenkling genom förenklade kostnadsalternativ, samt att stödet tydliggörs genom sammanslagning med stödet för täckdikning, skulle kunna landa på 85 investeringar för kommande programperiod. Det skulle innebära en

omfattning på 68 805 290 kronor för stödet till täckdikning med kalkfilter för kommande programperiod. Med tillägg på två år enligt samma resonemang som ovan så blir alternativ budget för täckdikning med kalkfilter 96 327 406 kronor.

Effekter av sänk stödgolv

Ett sänkt stödgolv innebär troligtvis att det kommer inkomma fler ansökningar om mindre täckdikningar. Det är svårt att uppskatta hur många ytterligare ansökningar som ett sänkt stödgolv kan leda till eftersom vi saknar statistik över det idag. Eftersom små täckdikningar per automatik kommer få relativt låga stödbelopp bedöms det som troligt valet av stödgolv kommer ha begränsad påverkan på budgetbehovet. I budgetuppskattningen har vi använt att ett sänkt stödgolv för täckdikning skulle resultera i 100 ansökningar om 1 hektar var.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

För stöd till andra företag har Jordbruksverket i nuläget inte identifierat någon lämpligt statsstödsgrund men fortsätter att utreda frågan. Ytterligare fördjupning återfinns i bilaga 14. Här behöver även beaktas hur skrivningarna i artikel 13 i CAP-förordningen utvecklas då den i nuläget innefattar vissa begränsningar gällande vilka som kan få stöd enligt artikeln som i sin tur kan få påverkan på stödutformningen. Jordbruksverket har valt att i förslag till åtgärdstext utgå från att skrivningen utvidgas.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till trädgårdsnäringen

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	16, Investments in agriculture and forestry (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (artikel 2.1 a)

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionens ekonomiska position har stärkts relativt till andra led i livsmedelskedjan, men detta behöver sättas i relation till att värdeskapandet alltjämt är koncentrerat till förädlings- och handelsleden.
- Större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra investeringar i trädgårdsföretag som ökar produktiviteten och lönsamheten. Att företag kan modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet kan i sin tur frigöra resurser för att ytterligare utveckla och stärka verksamheten. Investeringsstöd till trädgårdsnäringen svarar mot detta identifierade behov.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Behåll en eller båda punkterna om stödet bidrar till utmaningarna. Ta bort punkterna och rubriken om stödet inte bidrar till detta.

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka trädgårdsföretagens lönsamhet genom ökad konkurrenskraft, produktivitet och långsiktig produktionsförmåga samt att bidra till att produktionen är robust och att påverkan på miljö- och klimat minskar.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till företag som bedriver trädgårdsverksamhet och företag som odlar potatis.

- Odlingstunnlar ska vara av flersäsongsplast

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 715 000 000 kr

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 550 investeringar

Kommentarer till stöd till trädgårdsnäringen

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ett nytt stöd skapas som består av en sammanslagning av den del inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft som gick till växthus och odlingstunnlar och den del av stöd till producentorganisationer (PO) som gått till stöd för investeringar som placerats hos enskilda medlemmar.
- Målgruppen utökas, jämfört med nuvarande stöd till PO, till att omfatta alla trädgårdsföretag och inte enbart de som är anslutna till en PO
- Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)
- Stödet får stödtak och stödgolv. Detta finns idag inte inom stöd till PO och nivåerna ändras troligen för den del som idag finns inom stödet till ökad konkurrenskraft
- Stödnivån kommer troligen att sättas till den nivå på 50 procent som idag gäller för PO-stödet. Detta är en högre nivå än de 30 procent som tillämpats inom investeringsstödet i nuvarande period.
- Villkor om att stöd inte får ges för potatis samt blommor och plantor tas bort
- Ett villkor om att odlingstunnlar ska bestå av flersäsongsplast har lagts till.
- Investeringar finansierade inom PO-stödet som kunnat placeras i enskilda medlemsföretag men som nu har tagits bort är:
    - Dränering av mark för odling av frukt, bär och frilandsgrönsaker
    - Utrustning för rening av dräneringsvatten
    - Väderstation
    - Nybyggnation av bevattningsdamm med tillhörande utrustning
    - Hagelnät

Motivering till ändringar

Ett nytt stöd skapas som består av en sammanslagning av den del inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft som gick till växthus och odlingstunnlar och den del av stöd till PO som gått till stöd för investeringar som placerats hos enskilda medlemmar.

Det finns flera anledningar till förslaget att stöd till investeringar som görs gemensamt i en PO och stöd till investeringar placerade i enskilda medlemsföretag delas upp.

Initialt är det viktigt att komma ihåg att PO inte är ett syfte i sig utan ett verktyg för att skapa förutsättningar för att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En PO:s berättigande ligger i att de skapar bättre förutsättningar för sina medlemmar att verka på marknaden, vara konkurrenskraftiga och ha en god lönsamhet, än om medlemsföretagen inte varit med i POn. Det är PO:s arbete med

sin kärnverksamhet; samla utbudet, lagra, sortera, packa, marknadsföra och sälja produkterna som ska locka medlemmar, inte möjligheten att få stöd till investeringar i det egna företaget. Genom att bryta ut stöd till investeringar placerade i medlemsföretag från PO-stödet och lägga denna del i ett separat investeringsstöd tydliggörs detta.

Det blir också tydligare för den sökande vad som ingår i stödet och vilka regler som gäller för stödet. Det blir enklare att ställa rätt frågor i ansökningssystemet och hantera ändringar inom stöden. Den del som i dagens investeringsstöd för ökad konkurrenskraft går till växthus och odlingstunnlar förslås bli ett investeringsstöd riktat till trädgårdsnäringen samtidigt som stödet även föreslås inrymma stöd som i nuvarande programperiod getts inom ramen för stöd till PO och som gått till investeringar som placerats i enskilda medlemsföretag. I stödet till PO inom sektorn för frukt och grönsaker är det idag möjligt att finansiera produktionskopplade investeringar som har placerats i enskilda medlemsföretag.

Kopplingen mellan stöd för produktionskopplade investeringar och PO:s roll och funktion är svag vilket betyder att det inte är självklart att PO-stödet ska kunna användas till sådana investeringar. När PO-stödet skapades 1996 var detta inte tillåtet och den förändrade tillämpningen har vuxit fram succesivt. PO:s kärnverksamhet, att samla utbudet, stärka medlemmarnas förhandlingsposition och verka för att medlemmarna får bästa möjliga pris för sina produkter bedöms inte vara knuten till att PO också kanaliserar produktionskopplade stöd till medlemmarna. Jordbruksverket har i ett regeringsuppdrag gjort en separat analys av för- och nackdelar med att ta bort möjligheten till investeringar som placeras hos enskilda medlemsföretag inom PO, diarienummer 3.1.17-19145/2025, bilaga 7. För en mer ingående beskrivning hänvisar vi till regeringsuppdraget.

I den svenska tillämpningen av PO-stödet utesluts nu möjligheten att använda PO-stödet för investeringar som placeras i enskilda medlemsföretag. Istället utvidgas den del av investeringsstöd för ökad konkurrenskraft som funnits för växthus och odlingstunnlar till att omfatta även investeringar som placerats i enskilda medlemsföretag och som varit stödberättigande inom PO-stödet. Investeringarna kommer att ägas av odlarföretaget, inte av PO, vilket gör att tidigare problem som uppstått med investeringar som ägs av PO när en odlare lämnat organisationen, försvinner.

Beslut om hur PO-stödet ska användas och vilka företag som fått möjlighet till stöd för produktionskopplade investeringar har tagits av respektive PO:s stämma. Ett förhållandevis begränsat antal stödmottagare har erhållit PO-finansierade investeringar för stora värden. Genom att stöd till investeringar nu ges i ett separat investeringsstöd får Sverige större möjligheter att fokusera tillgängliga medel på områden som bedöms vara viktiga för att nå Livsmedelsstrategins målsättningar och för att möta de nya utmaningar som Sverige ställts inför de senaste åren. Ansatsen är också att stödet ska går till fler företag vilket bedöms vara en

förutsättning för att Sverige ska kunna nå Livsmedelsstrategins målsättningar inom detta segment. Förändringen innebär sålunda större möjligheter att använda befintliga medel till att stärka produktionen av frukt, bär och grönsaker i Sverige som helhet.

Förslaget bottnar också i att det förändrade omvärldsläget gjort att beredskapsaspekten har tillkommit i utformningen av hela jordbrukspolitiken, såväl på EU-nivå som nationellt. Beredskapsperspektivet innebär att Sverige i större utsträckning än tidigare ska ha förmåga att förse den egna befolkningen med livsmedel. Till detta kommer att Livsmedelsstrategin har som målsättning att livsmedelsproduktionen i Sverige ska öka. Om svensk produktion av frukt och grönsaker ska kunna öka behöver hela sektorn stärkas.

Målgruppen i dagens stöd till producentorganisationer har utökats till att omfatta alla trädgårdsföretag och inte enbart de som är anslutna till en PO

Det investeringsstöd som funnits har varit begränsat till växthus och odlingstunnlar medan investeringar finansierade av PO-stödet haft en större bredd. De erkända PO med aktiva verksamhetsprogram som finns i Sverige idag svarar för mindre än hälften av värdet av den svenska produktionen av frukt, bär och grönsaker. Det betyder att en majoritet av produktionen inte haft tillgång till PO-stödet. Med den nya konstruktionen kommer hela trädgårdsnäringen att kunna söka det nya investeringsstödet.

Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)

Förenklade kostnadsalternativ, FKA, kan underlätta ansökningsförfarandet vilket kan få fler företag att söka stöd. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli vilket förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Stödtak och stödgolv finns idag inte inom stöd till PO och nivåerna ändras troligen för den del som idag finns inom ökad konkurrenskraft

I nuvarande planperiod tillämpas stödtak för växthus och odlingstunnlar inom investeringsstödet för ökad konkurrenskraft men inte inom PO. För att fler företag ska kunna få ta del av stödet föreslår vi att stödtak ska användas i det här nya stödet. Arbetet med att ta fram FKA behöver dock komma längre innan vi kan föreslå nivå på stödtaket. Ambitionen är att, så långt det går, använda samma nivåer som inom övriga jämförbara investeringsstöd, stallar och andra byggnader, utrustning för betande djur och torkning och lagring.

För att minska den administrativa bördan föreslår vi att stödgolv används men även här behöver arbetet med FKA komma längre innan nivån kan sättas. Ambitionen är också här att så långt det går, likrikta nivån, med jämförbara investeringsstöd.

Stödnivån ändras troligen mot den nivå som idag gäller för växthus och odlingstunnlar inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft.

Idag ligger stödnivån inom PO-stödet på 50 procent medan stödet inom investeringsstödet ligger på 30 procent I förslaget läggs grundnivån på 50 procent för det nya trädgårdsstödet, men med en något högre nivå för unga producenter och för företag i den nordligaste delen av Sverige.

I samband med generationsväxling ökar ofta behovet av kapital. Unga företagare har därför större behov av tillgång till kapital/finansiering än äldre. För att underlätta och stödja generationsväxling föreslås att alla unga sökanden ska få 10 procentenheter extra i stödnivå, dvs. 60 procent stöd i övriga Sverige och 70 procent i de nordligaste länen. Stödnivån och definitionen har likriktats mellan stöden.

I nuvarande planperiod har investeringsstöd för ökad konkurrenskraft tre stödområdesindelningar men förslaget framåt är två där en högre stödnivå kommer att ges till jordbrukare i norra Sverige (*Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län*). Genom högre stödnivå i norra delarna av Sverige kompenseras jordbrukaren för högre kostnader. Inom stöd till producentorganisationer finns idag ingen geografisk differentiering men i förslag till stöd till trädgårdsnäringen ser vi fördelar med att ersätta nordligaste Sverige för de ökade merkostnader som finns. Genom högre stödnivå i norra delarna i Sverige kompenseras trädgårdsodlarna för högre kostnader för transporter, uppvärmning och råvaror samt för lägre lönsamhet.

Villkor om att stöd inte får ges för potatis samt blommor och plantor tas bort

Varken investeringsstödet eller stöd till PO omfattar idag blommor och plantor och stöd till PO omfattar inte potatis. Detta innebär att stöd som ges inte får ersätta den del av investeringar som används för potatis samt blommor och plantor. Om potatis samt blommor och plantor läggs in i stödet som stödberättigande gröda försvinner dagens villkor om att det de inte kan få stöd. För att följa Livsmedelsstrategins målsättning om en ökad livsmedelsproduktion måste dock frukt, grönsaker och potatis prioriteras gentemot blommor och plantor. Livsmedelsprodukter måste därför premieras i urvalskriterierna. Ett villkor om förbud mot potatis lägger ett rapporteringskrav på stödsökande och ett utredningskrav på stödmyndigheten som är svårt att kontrollera. Förändringen innebär därför att risken för felaktiga beslut och revisionskritik minskar.

Det är vanligt att företag som till exempel odlar morötter även odlar potatis och delvis kan samma utrustning kylutrymmen och lager används. För att öka lönsamheten i de företag som odlar i växthus odlas ibland blommor och plantor under vintermånaderna. Genom att inkludera potatis samt blommor och plantor tillmötesgår vi de önskemål som förts fram om att bättre beakta möjligheten till synergier mellan olika segment i trädgårdsproduktionen.

Ett villkor om att odlingstunnlar ska bestå av flersäsongsplast har lagts till.

Idag ersätts odlingstunnlar inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft men inte inom stöd till PO. Anledningen till att det inte varit berättigat till stöd inom PO är att PO:s verksamhetsplaner ska beakta effekter på klimat och miljö. Åtgärder som ökar mängden avfall från fossila plastmaterial har därför inte varit stödberättigande inom svenska verksamhetsprogram. Nu finns mer miljövänliga alternativ att tillgå och vi föreslår därför att endast odlingstunnlar med liten påverkan på miljön ska bli stödberättigande.

Investeringar som enskilda tidigare har kunnat söka inom PO men som nu har tagits bort

- Dränering av mark för odling av frukt, bär och frilandsgrönsaker – Får sökas i investeringsstöd för täckdikning
- Utrustning för rening av dräneringsvatten – Tagit bort möjligheten att söka för dräning och därför tas rening bort
- Väderstation – har sökts mycket begränsad omfattning i nuvarande plan.
- Nybyggnation av bevattningsdamm med tillhörande utrustning – Får sökas i investeringsstöd för bevattningsdammar
- Hagelnät- Har sökts i mycket begränsad omfattning i nuvarande plan

Förenklade kostnadsakternativ och stödnivå

Stöd får lämnas för investeringar till byggnader för odling, lagring och efterskördhantering. Även investeringar i utrustning för sådd och plantering, bevattning, ogräsbekämpning spridning av växtnäring och skörd samt efterskördhantering utreds.

Torkning och lagring	Övriga Sverige	Norra Sverige *Västernorrlands-, Jämtlands-, Västerbottens och Norrbottens län*).
Stödgolv	*Inväntar FKA*	*Inväntar FKA*
Stödtak	*Inväntar FKA*	*Inväntar FKA*
Stödnivå	50%	+10%
Stödnivå unga	+ 10%	+10%

Skalbara alternativ

Budgetberäkning

För att få fram en budget för investeringsstöd till trädgårdsnäringen har vi utgått från delar av nuvarande stöd inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft den del av stödet till Torkning och lagring som avser rotfrukter och potatis, Växthus och odlingstunnlar samt delar av stödet till producentorganisationer för frukt och grönsaker. Punkt D i tabellen avser den typen av investeringar som enskilda företag har gjort inom stödet till producentorganisationer och som med detta förslag nu även blir möjligt för alla företag inom trädgårdsnäringen. Budgetbehovet för denna del är något vansklig att beräkna.

	Beräknad budget 2028–2034
A. Torkning och lagring rotfrukter (SP)	115 000 000
B. Växthus och odlingstunnlar (SP)	116 000 000
C. Investeringar enskilda företag som tidigare fick stöd genom PO	346 000 000
D. Investeringar i företag som inte tillhört PO tidigare men som kommer söka liknande investeringar som gjorts i PO (punkt C ovan)	138 000 000
SUMMA	**715 000 000**

Beräkningen avseende punkt A och B baseras på genomsnittligt inkomna ansökningar i den strategiska planen 2023–2025. Punkt C är beräknad utifrån hälften av stödutrymmet för PO-stödet, 76 mnkr x 0,5 x inflation 30 procent.

Budgeten för punkt D utgår från att det finns cirka 1300 trädgårdsföretag som inte ingår i en producentorganisation. En grov uppskattning är att cirka 10 procent av dessa beviljas stöd med ett genomsnittligt stödbelopp om 117 000 kronor.

I beräkningen har inflationsfaktorn 1,3 använts.

Det är väldigt svårt att bedöma omfattningen innan FKA är klara så det är en väldigt grov uppskattning som gjorts nu.

Övrigt

Åtgärdsförslaget består av en sammanslagning av den del inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft som gått till växthus och odlingstunnlar samt de investeringar inom stöd till producentorganisationer (PO) som placerats hos enskilda medlemsföretag. I de två stöden har olika typer av investeringar varit stödberättigande, med olika stödnivåer, olika villkor samt olika målgrupper. Detta gör att de föreslagna ändringarna inte alltid innebär en ändring för både växthus och odlingstunnlar och för de investeringar inom stöd till producentorganisationer som placerats hos enskilda medlemsföretag.

Sveriges livsmedelsberedskap behöver stärkas för att möta det förändrade omvärldsläget. Men, utvecklingen i produktionen av frukt bär och grönsaker har under de senaste 30 åren gått i motsatt riktning, den koncentreras allt mer till södra Sverige.

Behovet av att stödja investeringar grundar sig i att lönsamheten generellt sett är låg inom trädgårdsnäringen i förhållande till andra branscher. Konkurrenskraften, lönsamheten och produktiviteten har utvecklats svagt under de senaste tio åren jämfört med näringslivet som helhet och avkastningen på eget kapital har minskat successivt. I trädgårdsnäringen finns såväl tämligen nya företag som växer och utvecklas som företag som drivs av äldre företagare. De utmaningar som finns i samband med generationsskiften kan skapa problem för den generation som ska ta över företagen. Det finns därför en risk att erfarenhet och kunskaper hos den generation som ska ta över företaget går förlorade på grund av att företaget inte lever vidare. Detta motiverar ett speciellt fokus på företag som genomgår ett generationsskifte genom att vi ger 10 procent mer i stödnivå.

Utan eller med låg lönsamhet genererar företagen inte tillräckligt med eget kapital för att kunna återinvestera och därigenom växa och utvecklas. Utan lönsamhet får företagen också en vikande förmåga att genomföra investeringar genom en ökad belåningsgrad. Investeringstakten riskerar därmed att inte bli tillräcklig för att kunna bibehålla eller öka produktionsvolymerna. En bristande lönsamhet i trädgårdsföretagen innebär också att det ekonomiska resultatet inte räcker för att företagaren ska kunna ta ut en marknadsmässig ersättning för eget arbete vilket påverkar intresset för att ta över företag eller starta nya.

Jordbrukssektorn har en negativ påverkan på flera miljömål. Miljöbelastningen från odling, lagring och efterskördhantering av frukt och grönsaker behöver således minska.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

Åtgärdsbeskrivning för investeringsstöd till rennäringen

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	support for investments for farmers
Åtgärd	Investering
Interventionsområde	16 - Investments in agriculture and forestry (other than green or to improve animal health, biosecurity and animal welfare)
Outputindikator	Number of operations
Resultatindikatorer	Share of farms receiving support to increase economic performance, including to improve resource efficiency and to diversify household income; GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt
Artikel i CAP-förordningen	Artikel 13

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (artikel 2.1 a)

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Kulturarv och traditionella metoder utgör en del av de strukturella förutsättningar som präglar jordbrukets långsiktiga funktion, eftersom de knyter samman brukningspraxis, lokala kunskapssystem och genetiska resurser med produktionens uthållighet över tid.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionens ekonomiska position har stärkts relativt till andra led i livsmedelskedjan, men detta behöver sättas i relation till att värdeskapandet alltjämt är koncentrerat till förädlings- och handelsleden.
- Större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Låg produktions- och marknadstäthet i vissa regioner medför höga transport- och samordningskostnader samt begränsad tillgång till förädlings- och servicefunktioner.
- Rennäringen är starkt beroende av stora, sammanhängande betesarealer; avbrott i traditionella vandringsleder på grund av infrastruktur, industri och transportleder tvingar renskötarna att använda fordon, vilket ökar logistikkostnaderna.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra investeringar i rennäringsföretag som ökar produktiviteten och lönsamheten. Att företag kan modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet kan i sin tur frigöra resurser för att ytterligare utveckla och stärka verksamheten.

Utmaningar om resiliens och riskhantering

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka rennäringsföretagens konkurrenskraft, produktivitet och ekonomiska motståndskraft.

Villkor för stödberättigande

- Stöd ges till rennäringsföretag som bedriver jordbruksverksamhet
- Stöd ges till samebyar (sammansättning av flera rennäringsföretag)

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 25 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 218 investeringar

Kommentarer till investeringsstöd till rennäringen

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)
- Separata stöd i stället för delåtgärd inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft
- Utökade stödmöjligheter till investeringar som inte tidigare kunnat få stöd
- Borttagen stödmöjlighet till investering som tidigare kunnat få stöd

Motivering till ändringar

Stöd enligt förenklade kostnadsalternativ (FKA)

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Separata stöd i stället för delåtgärder inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft.

Anledning till att dela upp investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i separata stöd är att det blir tydligare för den sökande vad som ingår i stödet och vilka regler som gäller för stödet. Det blir enklare att ställa rätt frågor i ansökningssystemet och hantera ändringar inom stöden.

Utökade stödmöjligheter till investeringar som inte tidigare kunnat få stöd

Möjligt att söka stöd för drönare

Det finns en efterfrågan och uttalat behov av drönare inom renverksamheten. Drönare är idag ett viktigt verktyg inom renskötselarbetet vid övervakning och samling av renar och förenklar renskötselarbetet då den spar tid och pengar samt leder till en bättre arbetsmiljö Användandet av drönare leder också till minskad miljöpåverkan i form av minskad användning av fossila bränslen.

Möjligt att söka stöd för mobila renvaktarstugor

Med klimatförändringarna ökar kravet på flexibilitet hos renskötarna. Från att renarna har kunnat beta längre perioder inom ett område krävs nu fler förflyttningar mellan olika betesområden och behovet att ha en mobil lösning av boende/ raststuga har ökat och därför föreslår vi att stöd ska kunna sökas för nybyggnation av mobil renvaktarstuga.

Borttagna stödmöjligheter till investering som tidigare kunnat få stöd

Inte möjligt att söka stöd för ombyggnation av renvaktarstugor

Intresset för att söka stöd till ombyggnation av renvaktarstugor och förrådsbyggnader har varit lågt. Det har också varit svårt att fastställa om det varit en ombyggnation eller en renovering.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Arbetet med förenklade kostnadsalternativ har kommit långt men de har inte ännu varit hos Statskontoret för godkännande:

De stödmöjligheter som utreds är investeringar i olika typer av byggnader, skötsel, inhägnader samt övervakning av renhjorden.

Stödnivå

Stallar och inhysningssystem Nybyggnation och tillbyggnation	Sametinget
Utgiftsgolv	60 000
Stödtak	2 000 000
Stödnivå	40%
Stödnivå unga	+10%

Skalbara alternativ

Budgetberäkningar

Investeringsstödet till rennäringen är 8 miljoner kronor i den strategiska planen, dvs 1,6 miljoner kronor per år. Om denna nivå ska bibehållas så blir det med inflationsuppräkning 30 procent knappt 15 miljoner kronor för perioden 2028–2034. Bedömningen är att en budget för perioden 2028–2034 bör vara 25 miljoner kronor eftersom det föreslagna stödet är bredare, dvs. omfattar flera olika typer av investeringar. I strategiska planen dominerar investeringar i renvaktarstugor och renkurer, 36 av 40 beviljade stöd har gått till dessa investeringar. Närmare 90 procent av alla inkomna ansökningar har beviljats. Vid en lägre budget kan omfattningen av vad som ersätts i stödet behöva ses över, stödtaket eller stödnivån sänkas.

Statsstödsgrund

Gällande företag som bedriver jordbruksverksamhet föreslås art. 42 i EUF-fördraget användas som statsstödsgrund.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till biodlingssektorn

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	-
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for interventions in certain sectors referred to in Title X of Regulation (EU) No 1308/2013.
Åtgärd	Out-put based
Interventionsområde	21 Support for beekeeping
Outputindikator	Number of actions
Resultatindikatorer	-
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i).

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii).

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a.

Behov som tillgodoses genom stödet

Odlingslandskapets ekologiska funktion är central för jordbrukets långsiktiga produktionsförmåga i Sverige, eftersom livsmedelsproduktionen är beroende av de biologiska strukturer och processer som upprätthåller markens bördighet, pollination, vattenreglering och kolinlagring.

I artikel 2.1 c i förslaget till ny GJP-förordning (COM(2025) 560) anges att den gemensamma jordbrukspolitiken ska stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster[17].

[17] I artikel 2.1 i förslaget till ny GJP-förordning (COM(2025)560) anges att de nationella rekommendationerna ska baseras på att b) stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Förlust av biologisk mångfald, borttagande av landskapselement, minskad variation i landskapet samt homogena produktionssystem riskerar långsiktig robusthet i livsmedelsproduktionen.
- Ekosystemtjänster som pollinering saknar marknadsmekanismer som värderar dem.
- Pollinering påverkar jordbrukets produktionsförutsättningar indirekt.

Behovsformulering

Det finns ett behov av att säkra och förbättra ekosystemtjänsten pollinering genom att stärka biodlingssektorn. Bisamhällen i Sverige bevaras och utökas genom till exempel avelsarbete för god bihälsa, förebyggande arbete mot sjukdomsspridning, informera om binas roll som pollinatörer och branschen arbete att säkerställa att biodlingsprodukter har en god kvalitet. Stödet ska ge en kollektiv nytta för bioodlingssektorn och inte för investeringar hos enskilda biodlare.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka biodlingssektorns långsiktiga konkurrenskraft och hållbarhet genom att utöka antalet bisamhällen, förbättrad bihälsa, kunskap och produktkvalitet.

Villkor för stödberättigande

Behöriga sökande

Stödet riktar sig till olika aktörer beroende på åtgärd. Följande aktörer är behöriga att ansöka:

- Utökning av antalet bisamhällen inklusive biavel**:** Föreningar, andra organisationer samt företag.
- Provtagning och analyser av honung och andra biodlingsprodukter**:** Myndigheter, föreningar, andra organisationer samt företag.
- Rådgivning, utbildning, kunskapsspridning och nätverksbyggande om bihälsa och andra områden som är angelägna för att förbättra näringens förutsättningar**:** Myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer samt företag.
- Tillämpad forskning och utvecklingsarbete**:** Myndigheter, föreningar, andra organisationer samt företag.

Omfattning och budget

Lägsta rekommenderad budget:

- 136 500 000 kr

Lägsta omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 175 ärenden

Kommentarer till stöd till biodlingssektorn

Beskrivning av stödet

I lagförslaget anges att stödet är obligatoriskt och medfinansieringsandelen ska vara 50 procent vilket den även är i den strategiska planen.

Stödet till biodlingen har som syfte att stärka den svenska biodlingssektorn och är utformad som ett stöd som ska ge en kollektiv nytta. Svenska honungsbin utför dessutom en viktig ekosystem-tjänst och har en central roll i pollinering av framför allt jordbruksgrödor och bidrar därmed i hög grad till svensk livsmedelsförsörjning. Uppskattningsvis beräknas det ekonomiska värdet av honungsbinas pollinering av jordbruksgrödor uppgå till 315–640 miljoner kronor årligen. Framför allt gäller detta pollinering av äpplen, jordgubbar och oljeväxter som raps och rybs. Globalt beräknas honungsbin stå för 70–80 procent av pollineringen av kommersiella grödor.

I diskussioner och ställda frågor till sektorn är att stöd till forskning, rådgivning och informationsspridning är viktiga för biodlingens framtid och utveckling. Spridning av information och erfarenheter sker vid olika konferenser varför dessa också är viktiga aktiviteter att fortsatt stödja. Detta gäller även internationella konferenser där förutom nya forskningsrön, även lagstiftning och policys diskuteras. Stöd för olika analyser är också viktigt då dessa ingår dels i bekämpning av olika sjukdomar hos honungsbin och dels i det proaktiva arbetet mot sjukdomarna. Ytterligare exempel är analyser med syfte att hantera problemet med falsk honung.

Förslaget är att stöd får lämnas för:

- Utökning av antalet bisamhällen inklusive biavel.
- Provtagning och analyser av honung och andra biodlingsprodukter.
- Tillämpad forskning och utvecklingsarbete.
- Rådgivning, utbildning, kunskapsspridning och nätverksbyggande om bihälsa och andra områden som är angelägna för att förbättra näringens förutsättningar.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

Dagens sex olika åtgärder föreslås bli en gemensam åtgärd med olika inriktningar och olika möjliga sökande till de olika inriktningarna. Det kan bli så att vi behöver dela upp i flera stöd igen när det blir tydligare vad Kommissionen (KOM) ställer för krav.

Jordbruksverket har sett över detaljeringsnivån och likriktat med den nivå som övriga stöd utformas på. Inför framtagandet av den strategiska planen begärde KOM en högre grad av detaljering för biodling men nu har vi tagit bort alla

exempel och annan detaljering från texterna. Vi har också likriktat så långt det varit lämpligt med övriga projektstöd.

Ändringar i sak:

- Stödmöjligheter till trycksaker, grafisk design och hemsidor i marknadsföringssyfte tas bort men kan beviljas i de fall stödmottagaren anordnar egna konferenser. Anledningen till denna borttagning är kravet på att stödet ska generera en kollektiv nytta och stöd får inte beviljas utanför tillämpningsområdet för artikel 42.
- Beroende på vad utredningen av FKA landar i kan vi behöva ett stödtak för att begränsa stöd för till exempel att gå på konferenser men vi hoppas på att FKA-uppdraget kan komma fram till en enhetskostnad eller klumpsumma fastställd i förväg. I dagens stöd har vi ingen begränsning.

Motivering till ändringar

Jordbruksverket vill likrikta beskrivningarna av stödet med övriga stöd och undvika att beskrivningarna i planen blir för detaljerade vilket ökar risken för att ändringar av planen behöver göras. Det kan finnas ett värde att ur informationssynpunkt ha exempel men det ska inte ligga i åtgärdstexten utan får diskuteras vidare under framtagandet av lösningsförslaget. Vidare ser vi att en ökad samordning mellan stöden kommer även att underlätta vid framtagande av föreskrifter och rutiner samt att handläggare lättare kan byta mellan stöden.

En anledning till sammanslagning är att det varje år kommer in ansökningar i fel åtgärd vilket gör att ansökningar behöver flyttas. Det innebär en administrativ börda för både stödsökande och handläggarna. Det är viktigt för att förenklingen ska få ordentligt genomslag att vi är tydliga i de frågor vi ställer i samband med att ansökan görs. Det är dessutom enklare och prognoserna blir mer rätt om vi har en budget för alla åtgärder i stället för att dela upp budgeten och försöka estimera hur mycket varje åtgärd har behov av varje enskilt år. Detsamma gäller för utfallsindikatorerna. Med en åtgärd istället för sex blir också flexibiliteten större i att fördela medlen till de bästa projekten oavsett åtgärd/inriktning.

Beroende på vad utredningen av förenklade kostnadsalternativ (FKA) landar i kan vi behöva ett stödtak för att begränsa stöd för till exempel att gå på konferenser men vi hoppas på att FKA-uppdraget kan komma fram till en enhetskostnad eller klumpsumma fastställd i förväg. Begränsningen av stöd för deltagande på mässor/konferenser genom ett stödtak föreslår vi eftersom det finns internationella mässor där kostnaderna för bland annat dyra resor skulle ta en stor del av budgeten. De flesta PoI-stöd har idag stödtak och eftersom budgeten troligen blir lägre än idag ser vi en begränsning per ärende som ett viktigt verktyg för att få budgeten att räcka till fler stödmottagare.

Förenklat kostnadsalternativ (FKA) och stödnivå

Förslaget är att stöd får lämnas för följande inriktningar:

- Utökning av antalet bibestånd inklusive biavel.
- Provtagning och analyser av honung och andra biodlingsprodukter.
- Tillämpad forskning och utvecklingsarbete.
- Rådgivning, utbildning, kunskapsspridning och nätverksbyggande om bihälsa och andra områden som är angelägna för att förbättra näringens förutsättningar.

Arbete pågår med att ta fram korrekta och effektiva FKA för dessa inriktningar. Resultatet av det arbetet kommer att påverka vilka inriktningar vi föreslår. Beroende på vilken typ av FKA som utredningen landar i kan vi vilja föreslå stödtak eller stödgolv. Valet av FKA kan också medföra att stödnivån behöver sänkas från 100 procent av de bidragsberättigade kostnaderna.

Omfattning och skalbara alternativ

Innan nivån på förenklade kostnadsalternativen är klara kan vi bara ge grova uppskattningar om budget och omfattning.

Innevarande period har en total budget på ca 60 miljoner kronor för fem år. Varje år konkurrensutsätts projekten mot varandra framför allt inom respektive åtgärd, vilket innebär att flera projekt som skulle kunna bidra till syftet med stöden inte prioriteras. År 2025 inkom ansökningar motsvarande ca 30 MSEK. Flera av dem uppfyllde inte kraven men betydligt fler än de som rymdes i årets budget skulle ha kunnat beviljas om budgeten var större.

Det har de senaste åren blivit större fokus på biodlingen och de ekosystemtjänster bin tillhandahåller. I ljuset av det är det troligt att omfattningen och budgeten minst behöver bibehållas och helst ökas. Ett skäl till detta är ökande utmaningar med bland annat virussjukdomar och invasiva arter som utgör ett hot mot bin och biodling. För att kunna upprätthålla en god bihälsa och en ökande biodling kommer det framgent krävas forskning, kunskapsspridning och samverkan/nätverkande.

Bedömningen är att nuvarande budget bör bibehållas men baserat på senaste årens ansökningar skulle en något större budget ha kunnat utnyttjas då flera bra projekt inte kunnat beviljas pga. budgetbegränsningar. Troligen skulle en budgetökning på 20–25 procent kunna nyttjas.

Med en oförändrad budget är en grov uppskattning att nuvarande omfattning på 20 beslut per år kan bibehållas. Det varierar mellan åren hur många ansökningar som kommer in till respektive åtgärd och en förenkling i flera avseenden skulle vara att slå ihop dagens sex åtgärder till en och lägga ihop indikatorvärdena för dessa. Vid en ökning av budget ökar omfattning i motsvarande storlek.

I beräkningen har inflationsfaktorn 1,3 använts.

Åtgärdsbeskrivning för skolprogrammet

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	EU school scheme referred to in Title I, Part II, Chapter IIa, of Regulation (EU) No 1308/2013;
Åtgärd	Out-put based
Interventionsområde	27 – Support for the distribution of agricultural products to schools (EU School scheme)
Outputindikator	Number of children
Resultatindikatorer	Share of children benefitting of the EU school scheme (within the target group)
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 d (iii)

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a

Behov som tillgodoses genom stödet

Stödet utgår ifrån att det finns ett behov att barn och ungdomar får kunskap om och har hållbara och hälsosamma matvanor. Genom att finansiera mjölk och frukt i kosten tillsammans med undervisning i ordinarie läroplan om hållbarhet och livsmedelsproduktion bidrar stödet till detta behov.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att främja kunskap om och förutsättningar för hållbara och hälsosamma matvanor bland barn och elever.

Villkor för stödberättigande

- Huvudmän för förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, specialskola och sameskola kan ansöka om stöd för vårterminen 2028. Från och med skolåret 2028/2029 kommer förskoleklass att tas bort och grundskolan omfatta årskurserna 1 – 10.
- Alla skolor behöver informera om att mjölken och frukten är delvis finansierad av EU-medel. Alla huvudmän måste dessutom informera om skolprogrammet på sin webbplats.

Omfattning och budget

Rekommenderad budget:

- 162,5 miljoner kronor

Omfattning utifrån rekommenderad budget:

- 950 000 elever

Kommentarer till skolprogrammet

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Det finns ingen särskild budget för skolprogrammet utan det är upp till medlemsländer att avsätta en budget.
- Stödet kommer att löpa på kalenderår i stället för skolår.
- Jordbruksverket tar bort förbudet att dela ut frukt i samband med skolmåltiden.

Motivering till ändringar

Ändring av budget och stöd per kalenderår beror på ändrade EU-regler.

Det innebär extra arbete för skolorna att distribuera frukten inom skolan ut till klassrummen. Leveranserna av frukt sker till skolköket och det underlättar för personalen om frukten kan delas ut i matsalen. Att ta bort förbudet innebär att skolorna får större valfrihet att dela ut frukten som det passar dem. Enligt nu gällande regler får frukt och mjölk endast delas ut i anslutning till fasta skolmåltider ”i vederbörligen motiverade fall”, se artikel 11 i kommissionens delegerade förordning (EU) 2017/40. I kommissionens ändringsförslag inför 2028 finns inte denna begränsning med.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Stöd betalas ut enligt standardiserade skalor för kostnad per enhet/enhetskostnader i enlighet med artikel 2.1 i) i förordning (EU) 2017/39. Enhetskostnaderna är fastställda enligt en rättvis och kontrollerbar metod baserat på statistik från Jordbruksverkets statistiska plattform SILO (statistikinsamling av livsmedelsinköp till offentlig sektor). Statskontoret (attesterande organ) har granskat metoden och bedömt att den följer de krav som anges i EU-regelverket.

I starten av programperioden är tillämpade enhetskostnader inom skolprogrammet:

- frukt – 21 kronor/kilo.
- konsumtionsmjölk inklusive laktosfria varianter – 12 kronor/liter.

Stödberättigande utgifter

- Äpplen
- Päron
- Bananer
- Apelsiner
- Småcitrus
- Dryckesmjölk (lätt- eller mellanmjölk) inklusive laktosfria varianter

Skalbara alternativ

Inför skolåret 2025/2026 infördes enhetsbelopp för mjölk och frukt. Stöd för mjölk lämnas med 12 kronor per liter och stöd för frukt lämnas med 21 kronor per kilo. De frukter som omfattas av stödet är äpplen, päron, bananer, småcitrus och apelsiner.

Den nuvarande budgeten för skolprogrammet är 3,4 miljoner euro för frukt och 7,6 miljoner euro för mjölk, dvs ca 125 miljoner kronor. Det innebär att stödtaket för elever i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, specialskola och sameskola är maximalt 69 kronor för mjölk och 31 kronor för frukt per elev och läsår (läsår 2025/26).

Eftersom den utvärdering som gjordes av Oxford Research AB av skolmjölksprogrammet 2017 – 2023 inte kunde visa att stödet har någon inverkan på elevernas mjölkintag och kunskap om kostvanor är det inte lämpligt att öka budgeten för skolprogrammet. Utvärderingen omfattade inte skolfrukt.

Enligt förslaget till nytt regelverk kan Sverige besluta hur stor budgeten för skolprogrammet ska vara och hur fördelningen av medel mellan mjölk och frukt ska se ut. Det är också möjligt att välja att betala stöd för antingen mjölk eller frukt. I enlighet med Livsmedelsverkets rekommendationer kan det vara lämpligt att lägga ett högre belopp på frukt än vad som sker idag.

Jordbruksverket föreslår att nuvarande budget, dvs 125 miljoner kronor per år, indexuppräknas med 30 %. Det innebär att den nya årliga budgeten blir 162,5 miljoner kronor Det skulle innebära 113,7 miljoner i EU-finansiering och 48,8 miljoner i nationell finansiering. En lägre budget skulle innebära att stödtaket per elev blir väldigt lågt. Om stödtaket blir för lågt finns risken att de stödsökande (kommuner/skolor) anser att stödet blir för lågt i förhållande till administrationskostnaden.

Ett lägsta budgetalternativ är en oförändrad budget jämfört med innevarande programperiod, dvs 125 miljoner kronor per år eller 875 miljoner för hela programperioden.

Omfattningen är svår att beräkna och den som föreslås är översiktligt gjord utifrån statistik från SCB och antaganden om att årskullarna fortsatt kommer att minska. Det kommer också dröja innan vi får in uppgifter om hur införandet av skolfrukt faller ut.

Ytterligare beskrivning av stödet

Sedan 2005/2006 finns det en nedåtgående trend av andelen skolungdomar som äter frukt dagligen i åldrarna 11, 13 och 15 år.[18] Även om stödet når majoriteten av

[18] Statistik om barns matvanor — Folkhälsomyndigheten

eleverna i grundskolan (93 %) bedöms stödets påverkan dock vara begränsad på grund av det låga beloppet per elev – omkring 30 kr per elev och läsår för frukt.

Stöd kan också ges till kompletterande åtgärder som ska förstärka budskapet om goda matvanor. I de ordinarie läroplanerna för alla årskurser finns ämnen som omfattar hållbarhet, jordbruk, natur, hälsa och mat i allmänhet. Sverige kommer därför inte att införa några kompletterande åtgärder utöver de som finns i läroplanerna.

Syftet med stödet är:

- Understödja skolans insatser för att öka kunskapen hos barn om hållbara och hälsosamma matvanor.
- Understödja möjligheten att erbjuda alla elever att dricka mjölk under skoldagen.
- Understödja elevernas möjlighet att smaka olika frukter och lära sig att frukt är en del av en hälsosam kost.
- Understödja skolans insatser för att lära barn om hälsosamma livsmedel, där mjölk och frukt är goda exempel.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt- och grönsakssektorn för rådgivning för utbildning och certifiering

Territoriellt tillämpningsområde	Transnationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for interventions in certain sectors referred to in Title X of Regulation (EU) No 1308/2013.
Åtgärd	out-put based
Interventionsområde	20 - Support to agricultural sectors implemented by producer organisations
Outputindikator	Number of operational programmes;
Resultatindikatorer	Share of farms in recognised producer organisations with operational programmes per sector;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i).

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii).

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a.

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Att bidra till ökad lönsamhet som i sin tur kan leda till stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet är en central del av beredskapsperspektivet som också är en integrerad del i den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionen kännetecknas generellt av ett stort antal företag med relativt liten marknadsandel var för sig och ett mindre antal större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Produktions- och marknadstäthet fungerar som en förstärkande eller försvagande faktor i samspelet mellan produktion, marknadsstruktur och långsiktig utvecklingsförmåga.
- Konkurrenskraften kan stärkas genom kompetensutveckling, rådgivning, innovationsförmåga och tydligare kommunikation av mervärden.
- Förutsättningarna för kunskaps- och innovationssystem är inte fullt ut likvärdiga mellan regioner och företag, och potentialen för utveckling ligger framför allt i att stärka de strukturer som möjliggör brett deltagande, kontinuerligt lärande och långsiktig förankring av ny kunskap.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra en koncentration av utbudet och stärka primärproducenters förhandlingsposition på marknaden. Producentorganisationer är ett verktyg för detta. Genom rådgivning och utbildning bidrar producentorganisationer till att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet.

Stöd får lämnas för

- Stöd kan ges för rådgivning och utbildningsinsatser
- Stöd kan ges för analyser av fysiska prov
- Stöd kan ges för certifiering

Villkor för stödberättigande

- Rådgivningen, utbildningen och analyserna samt certifieringen ska avse produkter för vilka PO är erkänd, odlade av medlemmar och som säljs av PO.
- Rådgivningen och utbildningen ska uföras av professionella företag inom området.
- Stöd för certifiering ges endast om certifieringen utförs av ett ackrediterat certifieringsorgan.
- Stöd för analyser ges endast om analyserna utförs av professionella analysföretag.

Berättigande stödmottagare

- Producentorganisationer, APO och TAPO[19] inom sektorn frukt-och grönsaker som erkänts av Jordbruksverket och som har ett av Jordbruksverket godkänt verksamhetsprogram.

Omfattning och budget

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen

Rekommenderad budgetnivå:

- 400 miljoner SEK

[19] [1] APO Associations of producer organisations, på svenska sammanslutningar av PO; TAPO Transnational producer organisations, på svenska Transnationella PO

Omfattning utifrån rekommenderad budgetnivå

- Tre stycken verksamhetsprogram (i Sydgrönt, Odlarlaget och Kalmars Ölands Trädgårdsprodukter).

Kommentarer till Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för rådgivning, utbildning och certifiering

Beskrivning av stödet

Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker är obligatoriskt för medlemsstaterna som har producentorganisationer, PO.

Idag finns det tre erkända PO med aktiva verksamhetsprogram. För att kunna få stöd måste PO ha ett verksamhetsprogram som beskriver behoven och vad PO vill få stöd för. Programmet sträcker sig mellan 3–7 år. Varje år lämnar PO in årliga budgetplaner som specificerar årets åtgärder samt kostnaderna för det. Jordbruksverket godkänner både verksamhetsprogram och budgetplan. Stöd ges i de allra flesta fall med 50 procent av kostnaden upp till ett tak på 4,1–4,6 procent av värdet av medlemmarnas salufördа produktion, VMP, av de produkter för vilka PO är erkänd.

Förutom godkännande av verksamhetsprogram, som görs en gång per verksamhetsprogram, kommer det idag in upp till 16 ansökningar per år om alla erkända PO och APO utnyttjar rätten att ansöka om ändring två gånger per verksamhetsår. Till det kan det även inkomma någon ansökan om förskott och någon ansökan om ändring av verksamhetsprogram.

Huvudsyftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. PO är sålunda inte ett syfte i sig utan ett verktyg för att skapa förutsättningar för att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet är starkt bidragande faktorer till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet. Det bidrar också till Livsmedelsstrategins målsättning att den svenska produktionen av livsmedel ska öka.

I Sverige är handeln, 30 år efter stödets tillkomst, ännu mer koncentrerad, med ett fåtal stora grossister som, var och en för sig och tillsammans, har en mycket stor marknadsandel. Genom att samordna utbudet mot de stora grossisterna stärks odlarnas förhandlingsposition. För många små och medelstora odlare är samverkan helt nödvändigt för att överhuvudtaget kunna sälja sina produkter till stora köpare då det skulle bli alltför tidskrävande och komplext att kontakta ett stort antal små leverantörer för att täcka sitt behov av produkter.

I samordningen ligger att anpassa utbudet av produkter till köparnas efterfrågan med avseende på produktutbud, kvantitet över tid samt kvalitet. För produkter som inte lagras är produktionsplanering central i PO:s verksamhet för att över tid kunna

tillhandahålla produkter i efterfrågade kvantiteter. För produkter som lagras avser planeringen när produkterna ska släppas ut på marknaden, och för äpplen inbegriper det även att ha sorter som genom olika mognadsförlopp kan täcka in olika perioder.

Rådgivning och utbildning har en viktig roll i utbudssamverkan genom att höja medlemmarnas kunskaper och därigenom höja kvaliteten och få en jämnare kvalitet på produkterna oavsett leverantör samt att minska förluster och svinn och därigenom påverkan på klimat och miljö.

Syftet med stödet till rådgivning, utbildning och certifiering inom PO-stödet är att göra det möjligt för producenterna att finansiera insatser inom dessa områden för att höja kunskapsnivån hos det aktuella odlarkollektivet vilket är till nytta för hela organisationen. Det gagnar också hela organisationen att alla odlare är certifierade.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- I den strategiska planen finns det sex stycken stöd som kan sökas av PO inom utbildning, rådgivning och certifiering, dessa har nu lagts ihop till ett stöd.
- Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.
- Tagit bort stödmöjlighet för väderdata.

Motivering till ändringar

Samlat stöd

Under hösten 2024 och våren 2025 genomförde Jordbruksverket tillsammans med LRF en analys av PO-stödets praktiska tillämpning i Sverige. Gruppen besökte samtliga erkända PO (3 med verksamhetsprogram och 2 utan) och 25 odlare, såväl medlemmar i PO som odlare som inte är medlemmar. Studien avslutades med en workshop där de fyra deltagarna från LRF respektive Jordbruksverket diskuterade erfarenheter. Dessa diskussioner tillsammans med de erfarenheter som gjorts gällande stödutformning och hantering sedan stödet kom in i den strategiska planen samt ändringar i utformningen av regelverket på EU nivå har lett till att vi föreslår att samla stöd med likartade syften i ett stöd.

Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Regler som finns i EU-lagstiftningen tas inte längre med i åtgärdsbeskrivningen. Villkor har skrivits på en mer övergripande nivå och för att detaljeras i nationell författning.

Tagit bort väderdata

Möjligheten att söka stöd för utgifter för väderdata har inte utnyttjats i någon nämnbar omfattning så därför föreslår Jordbruksverket att den stryks.

Erfarenheter från handläggning av stödet har också beaktats vid utformningen av förslaget.

Slutligen har sektorns behov varit utgångspunkt för förslagets utformning.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projektstöd.

Skalbarhet

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen. VMP för de tre PO som hade aktivt verksamhetsprogram under 2025 uppgick till 2 230 miljoner SEK. Med ett föreslaget tak på 2 procent av VMP skulle detta innebära en total budget per år på 45 miljoner SEK. Med en uppräkning på 30 procent för att kompensera för bland annat inflationen hamnar siffran på 58 miljoner per år vilket blir 400 miljoner för sjuårsperioden. Av dessa kommer 280 miljoner att belöpa på EU och 120 miljoner SEK av detta blir svensk medfinansiering förutsatt att den föreslagna fördelningen förblir 70 procent från EU och 30 procent nationell medfinansiering.

Stöd kan ges med upp till 4,1 procent av värdet av PO:s saluförda produktion. Stödtaket kan idag höjas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det ligger också högre för åtgärder som genomförs av sammanslutningar av PO.

Enligt det förslag som lagts får medlemsstaterna sätta ett lägre stödtak än 4,1 procent.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för forskning och utveckling

Territoriellt tillämpningsområde	Transnationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for interventions in certain sectors referred to in Title X of Regulation (EU) No 1308/2013.
Åtgärd	Out-put based
Interventionsområde	20 - Support to agricultural sectors implemented by producer organisations
Outputindikator	Number of operational programmes;
Resultatindikatorer	Share of farms in recognised producer organisations with operational programmes per sector;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i).

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii).

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a.

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Att bidra till ökad lönsamhet som i sin tur kan leda till stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet är en central del av

beredskapsperspektivet som är en integrerad del i den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionen kännetecknas generellt av ett stort antal företag med relativt liten marknadsandel var för sig och ett mindre antal större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Produktions- och marknadstäthet fungerar som en förstärkande eller försvagande faktor i samspelet mellan produktion, marknadsstruktur och långsiktig utvecklingsförmåga.
- Konkurrenskraften kan stärkas genom kompetensutveckling, rådgivning, innovationsförmåga och tydligare kommunikation av mervärden.
- Förutsättningarna för kunskaps- och innovationssystem är inte fullt ut likvärdiga mellan regioner och företag, och potentialen för utveckling ligger framför allt i att stärka de strukturer som möjliggör brett deltagande, kontinuerligt lärande och långsiktig förankring av ny kunskap.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra en koncentration av utbudet och stärka primärproducenters förhandlingsposition på marknaden. Producentorganisationer är ett verktyg för detta. Genom att stöda forskning och utbildning bidrar producentorganisationer till att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet.

Stöd får lämnas för

- Stöd kan ges till att utveckla och prova nya sorter, nya grödor (arter), metoder knutna till produktion, lagring och efterskördhantering av medlemmarnas produkter samt utveckling av miljövänliga förpackningar och hållbarhetsfrämjande behandlingar.
- Stöd kan ges till forskning och utveckling för att minska förluster och svinn av frukt och grönsaker.
- Stöd kan ges till att utveckla nya verktyg som syftar till att effektivisera produktionen, minska kostnader, höja kvaliteten samt minska miljö och klimatpåverkan.

Villkor för stödberättigande

- Forskningen ska, utom i väl motiverade fall, avse, eller kunna knytas till odling, lagring och hantering av, produkter för vilka PO har ett erkännande.
- Stöd lämnas inte för insatser som ökar den löpande förbrukningen av plast från fossil råvara.
- Arbetet ska utföras av en kvalificerad aktör.

Berättigande stödmottagare

- Producentorganisationer, APO och TAPO[20] inom sektorn för frukt-och grönsaker som erkänts av Jordbruksverket och som har ett av Jordbruksverket godkänt verksamhetsprogram.

Omfattning och budget

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen

Rekommenderad budgetnivå:

- 400 miljoner SEK.

Omfattning utifrån rekommenderad budgetnivå

- Tre stycken verksamhetsprogram (i Sydgrönt, Odlarlaget och Kalmars Ölands Trädgårdsprodukter).

[20] [1] APO Associations of producer organisations, på svenska sammanslutningar av PO; TAPO Transnational producer organisations, på svenska Transnationella PO

Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, forskning och utveckling

PO i Sverige

Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker är obligatoriskt för medlemsstaterna som har producentorganisationer, PO.

Idag finns det tre erkända PO med aktiva verksamhetsprogram. För att kunna få stöd måste PO ha ett verksamhetsprogram som beskriver behoven och vad PO vill få stöd för. Programmet sträcker sig mellan 3–7 år. Varje år lämnar PO in årliga budgetplaner som specificerar årets åtgärder samt kostnaderna för det. Jordbruksverket godkänner både verksamhetsprogram och budgetplan. Stöd ges i de allra flesta fall med 50 procent av kostnaden upp till ett tak på 4,1–4,6 procent av värdet av medlemmarnas salufördа produktion, VMP, av de produkter för vilka PO är erkänd.

Förutom godkännande av verksamhetsprogram, som görs en gång per verksamhetsprogram, kommer det idag in upp till 16 ansökningar per år om alla erkända PO och APO utnyttjar rätten att ansökan om ändring 2 gånger per verksamhetsår. Till det kan det även inkomma någon ansökan om förskott och någon ansökan om ändring av verksamhetsprogram.

Huvudsyftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. PO är sålunda inte ett syfte i sig utan ett verktyg för att skapa förutsättningar för att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet är starkt bidragande faktorer till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet. Det bidrar också till Livsmedelsstrategins målsättning att den svenska produktionen av livsmedel ska öka.

I Sverige är handeln, 30 år efter stödets tillkomst, ännu mer koncentrerad, med ett fåtal stora grossister som, var och en för sig och tillsammans, har en mycket stor marknadsandel. Genom att samordna utbudet mot de stora grossisterna stärks odlarnas förhandlingsposition. För många små och medelstora odlare är samverkan helt nödvändigt för att överhuvudtaget kunna sälja sina produkter till stora köpare då det skulle bli alltför tidskrävande och komplext att kontakta ett stort antal små leverantörer för att täcka sitt behov av produkter.

I samordningen ligger att anpassa utbudet av produkter till köparnas efterfrågan med avseende på produktutbud, kvantitet över tid samt kvalitet. För produkter som inte lagras är produktionsplanering central i PO:s verksamhet för att över tid kunna tillhandahålla produkter i efterfrågade kvantiteter. För produkter som lagras avser planeringen när produkterna ska släppas ut på marknaden, och för äpplen

inbegriper det även att ha sorter som genom olika mognadsförlopp kan täcka in olika perioder.

Såväl förutsättningar för odling som för efterskördhantering och den teknik som används förändras över tid. Det finns därför behov av att hitta lösningar för att t.ex. anpassa odlingen till förändrad tillgång på växtskyddsmedel, nya växtskadegörare och förändrad livscykel hos befintliga växtskadegörare på grund av klimat-förändringar. Det finns också behov av att prova om nya sorter av frukt och grönsaker passar för odling i Sverige och i vilken mån de innebär en förbättring jämfört med befintliga sorter. Det kan också handla om att ta fram nya typer av förpackningar eller ytbehandlingar som kan ersätta förpackningar för att minska användningen av plast.

Stöd till forskning och utveckling syftar till att göra det möjligt för producenterna att gemensamt kunna få hjälp med att ta fram nya kunskaper. Dessa kunskaper bör direkt kunna användas för att främja och utveckla deras verksamhet, i syfte att stärka konkurrenskraft och lönsamhet och minska påverkan på miljö och klimat.

Stödet omfattar även sammanslutningar av PO (APO) och Transnationella APO (TAPO) som kan ha program för åtgärder som är gemensamma för flera PO.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Motivering till ändringar

Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Regler som finns i EU-lagstiftningen tas inte längre med i åtgärdsbeskrivningen. Villkor har skrivits på en mer övergripande nivå och för att detaljeras i nationell författning.

Erfarenheter från handläggning av stödet har också beaktats vid utformningen av förslaget.

Slutligen har sektorns behov varit utgångspunkt för förslagets utformning.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projektstöd.

Skalbara alternativ

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen. VMP för de tre PO som hade aktivt verksamhetsprogram under 2025 uppgick till 2 230 miljoner SEK. Med ett föreslaget tak på 2 procent av VMP skulle detta innebära en total budget per år på 45 miljoner SEK. Med en uppräkning på 30 procent för att kompensera för bland annat inflationen hamnar siffran på 58 miljoner per år vilket blir 400 miljoner för sjuårsperioden. Av dessa kommer 280 miljoner att belöpa på EU och 120 miljoner SEK av detta blir svensk medfinansiering förutsatt att den föreslagna fördelningen förblir 70 procent från EU och 30 procent nationell medfinansiering.

Stöd kan ges med upp till 4,1 procent av värdet av PO:s saluförda produktion. Stödtaket kan idag höjas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det ligger också högre för åtgärder som genomförs av sammanslutningar av PO.

Enligt det förslag som lagts får medlemsstaterna sätta ett lägre stödtak än 4,1 procent.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för gemensamma investeringar

Territoriellt tillämpningsområde	Transnationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Enligt art 35.1 NRPP-förordningen
Åtgärd	Out-put based
Interventionsområde	20 - Support to agricultural sectors implemented by producer organisations
Outputindikator	Number of operational programmes;
Resultatindikatorer	Share of farms in recognised producer organisations with operational programmes per sector;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i).

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii).

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a.

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Att bidra till ökad lönsamhet som i sin tur kan leda till stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet är en central del av beredskapsperspektivet som är en integrerad del i den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionen kännetecknas generellt av ett stort antal företag med relativt liten marknadsandel var för sig och större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Produktions- och marknadstäthet fungerar som en förstärkande eller försvagande faktor i samspelet mellan produktion, marknadsstruktur och långsiktig utvecklingsförmåga.
- Konkurrenskraften kan stärkas genom kompetensutveckling, rådgivning, innovationsförmåga och tydligare kommunikation av mervärden.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra en koncentration av utbudet och stärka primärproducenters förhandlingsposition på marknaden. Producentorganisationer är ett verktyg för detta. Genom rådgivning, utbildning, forskning, kommunikation och kollektiva investeringar bidrar producentorganisationer till att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet.

Stöd får lämnas för

- Stöd kan ges till investeringar i form av köp eller nybyggnation av gemensamma anläggningar/lokaler.
- Stöd kan ges till investering i förnybar energi för uppvärmning av gemensamma lokaler och gemensamma lagerutrymmen.

- Stöd kan ges till investering i kylar och lager.
- Stöd kan ges för investeringar i utrustning för efterskördhantering.
- Stöd kan ges för lastbilar med kyltransport.
- Stöd kan ges för mjukvara för att planera produktionen.

Stödberättigande utgifter

- Investeringar
- Övriga kostnader som t ex köp av tjänst

Villkor för stödberättigande

- Investeringar ska användas till minst 75 procent för produkter för vilka PO är erkänd, odlade av medlemmar i aktuell PO och som säljs av aktuell PO.
- Investeringen måste placeras i POs gemensamma lokaler, eller, för lastbilar vara stationerad i anslutning till de gemensamma lokalerena.
- Investeringen måste användas till det den är avsedd för.
- Investeringar som ökar den löpande förbrukningen av plast från fossil råvara kan inte få stöd. Investeringar i förpackningsutrustning är undantagna från villkoret.

Berättigade stödmottagare

Producentorganisationer, APO och TAPO[21] inom sektorn frukt-och grönsaker som erkänts av Jordbruksverket och som har ett av Jordbruksverket godkänt verksamhetsprogram.

Omfattning och budget

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen

Rekommenderad budget:

- 400 miljoner SEK

Omfattning utifrån rekommenderad budgetnivå

- Tre stycken verksamhetsprogram (i Sydgrönt, Odlarlaget och Kalmars Ölands Trädgårdsprodukter).

[21] [1] APO Associations of producer organisations, på svenska sammanslutningar av PO; TAPO Transnational producer organisations, på svenska Transnationella PO

Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för gemensamma investeringar

PO i Sverige

Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker är obligatoriskt för medlemsstaterna som har producentorganisationer, PO. Idag finns det tre erkända PO med aktiva verksamhetsprogram. För att kunna få stöd måste PO ha ett verksamhetsprogram som beskriver behoven och vad PO vill få stöd för. Programmet sträcker sig mellan 3–7 år. Varje år lämnar PO in årliga budgetplaner, åtgärdsplaner som specificerar årets åtgärder samt kostnaderna för dessa. Jordbruksverket godkänner både verksamhetsprogram och budgetplan. Stöd ges med 50 procent av kostnaden upp till ett tak på 4,1–4,6 procent av värdet av medlemmarnas salufördа produktion, VMP, av de produkter för vilka PO är erkänd.

Verksamhetsprogram godkänns en gång och löper 3-7 år. Det kommer idag dessutom in upp till 16 ansökningar per år om alla erkända PO och APO utnyttjar rätten att ansökan om ändring 2 gånger per verksamhetsår. Till det kan det även inkomma någon ansökan om förskott och någon ansökan om ändring av verksamhetsprogram.

Det är viktigt att komma ihåg att PO inte är ett syfte i sig utan ett verktyg för att skapa förutsättningar för att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En PO:s berättigande ligger i att de skapar bättre förutsättningar för sina medlemmar att verka på marknaden, vara konkurrenskraftiga och ha en god lönsamhet, än om medlemsföretagen inte varit med i POn. Det är PO:s arbete med sin kärnverksamhet; samla utbudet, lagra, sortera, packa, marknadsföra och sälja produkterna som ska locka medlemmar, inte möjligheten att få stöd till investeringar i det egna företaget. Genom att bryta ut stöd till investeringar placerade i medlemsföretag från PO-stödet och lägga denna del i ett separat investeringsstöd tydliggörs detta.

Det är också viktigt att poängtera att PO har en viktig funktion att fylla. I Sverige är handeln, 30 år efter stödets tillkomst, ännu mer koncentrerad än tidigare, med ett fåtal stora grossister som, var och en för sig och tillsammans, har en mycket stor marknadsandel. Genom att samordna utbudet mot de stora grossisterna stärks odlarnas förhandlingsposition. För många små och medelstora odlare är samverkan helt nödvändigt för att överhuvudtaget kunna sälja sina produkter till stora köpare då det skulle bli alltför tidskrävande och komplext för stora grossister att kontakta ett stort antal små leverantörer för att täcka sitt behov av produkter.

I samordningen ligger att anpassa utbudet av produkter till köparnas efterfrågan med avseende på produktutbud, kvantitet över tid samt kvalitet. För produkter som inte lagras är produktionsplanering central i PO:s verksamhet för att över tid kunna tillhandahålla produkter i efterfrågade kvantiteter. För produkter som lagras avser planeringen när produkterna ska släppas ut på marknaden, och för äpplen inbegriper det även att ha sorter som genom olika mognadsförlopp kan täcka in olika perioder.

Med gemensam lagring, sortering, tvättning och paketering stärks samordningen och skillnader i kvalitet på produkter från olika odlingar minskar. Samordning kan också minska odlarnas kostnader genom att gemensamma investeringar kan utnyttjas mer effektivt. Till detta kommer att tid frigörs för odlaren att fokusera på själva produktionen. Gemensamma investeringar kan också göras i syfte att minska påverkan på miljö- och klimat.

Syftet med stöd till investeringar inom PO-stödet är att stödja gemensamma investeringar som gör det möjligt att samla utbudet (en gemensam byggnad) och hantera produkterna efter skörd i form av att kyla ner, lagra samt tvätta, sortera och paketera dem.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- De sex åtgärder i den strategiska planen som innehöll investeringar har lagts ihop till en åtgärd.
- Åtgärden PORISK - FÖRSÄKRING - Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, krisförebyggande och riskhantering – försäkringslösningar tas bort helt.
- En del investeringar flyttas till andra stöd och en del stryks helt. De som inte längre finns som sökbara för PO:s gemensamma investeringar är:
- LED-belysning i växthus.
- Hagelnät för fruktodling.
- Utrustning som begränsar frostskador i fruktodlingar och frilandsodlingar av grönsaker
- Utrustning för rening av dräneringsvatten i frilandsodlingar.
- Robot- eller drönarbaserade system för ogräsbekämpning, växtskyddsåtgärder eller spridning av växtnäring.
- Fällor som används för att bedöma angrepp av växtskadegörare
- Byte av fruktsorter
- Inköp av väderstation
- Nybyggnation av bevattningsdamm med tillhörande utrustning för bevattning.
- Dränering av odlingsmark hos PO:s medlemmar.

- Energiväv i växthus.
- Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.
- FKA, klumpsumma enligt budget, för investeringar under 100 000 euro

Motivering till ändringar

Alla de sex åtgärder i den strategiska planen som innehöll investeringar har lagts ihop till en åtgärd.

Stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönsaker har funnits sedan 1997, dvs. i stort sett hela den tid som Sverige varit medlem i EU. Från början var stödet strikt riktat mot gemensamma åtgärder och stöd kunde endast ges till investeringar som var placerade i gemensamma lokaler. Tillämpningen har sedan successivt ändrats så att en stor del av stödet idag används för att finansiera produktionskopplade investeringar som är placerade i enskilda medlemsföretag. Kopplingen mellan produktion och PO:s roll och funktion är svag vilket betyder att PO-stödets användning till produktionskopplade åtgärder kan diskuteras.

Under hösten 2024 och våren 2025 genomförde Jordbruksverket tillsammans med LRF en analys av PO-stödets praktiska tillämpning i Sverige. Gruppen besökte samtliga erkända PO (3 med verksamhetsprogram och 2 utan) och 25 odlare, såväl medlemmar i PO som odlare som inte är medlemmar. Studien avslutades med en workshop där de fyra deltagarna från LRF respektive Jordbruksverket diskuterade erfarenheter.

Den största förändringen i det förslag till utformning av PO-stödet i kommande programperiod som nu presenteras avser att möjligheten att finansiera investeringar placerade i medlemsföretag försvinner och ersätts med ett investeringsstöd riktat mot trädgårdsnäringen. Jordbruksverket har i ett regeringsuppdrag gjort en separat analys av denna specifika fråga där för- och nackdelar diskuteras, diarienummer 3.1.17-19145/2025, bilaga 7. För en mer ingående beskrivning hänvisar vi till regeringsuppdraget.

Ändringsförslaget bottnar också i att det förändrade omvärldsläget gjort att beredskapsaspekten har tillkommit i utformningen av hela jordbrukspolitiken, såväl på EU-nivå som nationellt. Beredskapsperspektivet innebär att Sverige i större utsträckning än tidigare ska ha förmåga att förse den egna befolkningen med livsmedel. Till detta kommer att Livsmedelsstrategin har som målsättning av livsmedelsproduktionen i Sverige ska öka. Om svensk produktion av frukt och grönsaker ska kunna öka behöver hela sektorn stärkas, inte bara de cirka 37 procent av värdet av marknadsförd produktion som idag säljs av erkända PO med ett aktivt verksamhetsprogram.

Erfarenheter från handläggning av stödet har också beaktats vid utformningen av förslaget.

Åtgärden PORISK - FÖRSÄKRING - Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, krisförebyggande och riskhantering – försäkringslösningar tas bort helt.

Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, krisförebyggande och riskhantering – försäkringslösningar tas bort eftersom det inte funnits någon efterfrågan på stödet.

En del investeringar flyttas till andra stöd och en del stryks helt

Vissa stödmöjligheter har funnits både inom PO-stöden och andra investeringsstöd och de investeringarna stryker vi nu från PO som till exempel investering i bevattningsdammar för att undvika risk för dubbelfinansiering.

Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Regler som finns i EU-lagstiftningen tas inte längre med i åtgärdsbeskrivningen. Villkor har skrivits på en mer övergripande nivå och för att detaljeras i nationell författning.

Sektorns behov har varit utgångspunkt för förslagets utformning.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

- Investeringar under 100 000 euro ersätts med klumpsumma enligt budget
- Investeringar över 100 000 euro ersätts med faktiska kostnader

Stödnivån är 50 procent.

Skalbara alternativ

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen. VMP för de tre PO som hade aktivt verksamhetsprogram under 2025 uppgick till 2 230 miljoner SEK. Med ett föreslaget tak på 2 procent av VMP skulle detta innebära en total budget per år på 45 miljoner SEK. Med en uppräkning på 30 procent för att kompensera för bland annat inflationen hamnar siffran på 58 miljoner per år vilket blir 400 miljoner för sjuårsperioden. Av dessa kommer 280 miljoner att belöpa på EU och 120 miljoner SEK av detta blir svensk medfinansiering förutsatt att den föreslagna fördelningen förblir 70 procent från EU och 30 procent nationell medfinansiering.

Stöd kan ges med upp till 4,1 procent av värdet av PO:s saluförda produktion. Stödtaket kan idag höjas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det ligger också högre för åtgärder som genomförs av sammanslutningar av PO.

Enligt det förslag som lagts får medlemsstaterna sätta ett lägre stödtak än 4,1 procent.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker för marknadsföring, marknadsundersökningar och information

Territoriellt tillämpningsområde	Transnationellt
Typ av område som berörs	
Interventionsområde	20 - Support to agricultural sectors implemented by producer organisations
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for interventions in certain sectors referred to in Title X of Regulation (EU) No 1308/2013.
Åtgärd	Out-put based
Outputindikator	Number of operational programmes;
Resultatindikatorer	Share of farms in recognised producer organisations with operational programmes per sector;
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i förslag till NRPP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 3 d (i).

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, artikel 3 d (ii).

Artikel 2 i förslag till CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, artikel 2.1 a.

Behov som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Att bidra till ökad lönsamhet som i sin tur kan leda till stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet är en central del av beredskapsperspektivet som är en integrerad del i den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Den samlade konkurrenskraften beror på produktionsförutsättningar, kostnadsstruktur, marknadsrelationer och primärproduktionens position i livsmedelskedjan.
- Detta tillsammans avgör företagens förmåga att bära kostnader, genomföra investeringar och upprätthålla produktion under rådande ekonomiska och institutionella villkor.
- Primärproduktionen kännetecknas generellt av ett stort antal företag med relativt liten marknadsandel var för sig och ett mindre antal större företag anses ha bättre förutsättningar att hantera investeringar, teknisk utveckling och marknadsrisker.
- Produktions- och marknadstäthet fungerar som en förstärkande eller försvagande faktor i samspelet mellan produktion, marknadsstruktur och långsiktig utvecklingsförmåga.

Behovsformulering

Det framträder ett strukturellt behov av riktade ekonomiska resurser som kan möjliggöra en koncentration av utbudet och stärka primärproducenters förhandlingsposition på marknaden. Producentorganisationer är ett verktyg för detta. Genom att stödja kommunikation, marknadsundersökningar och marknadsföring bidrar producentorganisationer till att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet.

Stöd får lämnas för

- Stöd kan ges till marknadsföring, marknadsundersökningar och information.
- Stöd kan ges till att ta fram egna kvalitetsbeteckningar.

Villkor för stödberättigande

- Marknadsföringen och marknadsundersökningen ska till 100 procent avse produkter för vilka producentorganisationen är erkänd.
- Stöd ges enbart för att ta fram en gemensam kvalitetsbeteckning om den till 100 procent avser produkter som producentorganisationen är erkänd för.
- Stöd ges inte till marknadsföring och information som innehåller prisinformation eller information om den nationella identiteten av produkterna.

Berättigade stödmottagare:

- Producentorganisationer, APO och TAPO[22] inom sektorn frukt-och grönt som erkänts av Jordbruksverket och som har ett av Jordbruksverket godkänt verksamhetsprogram.

Omfattning och budget

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen

Rekommenderad budget:

- 400 miljoner SEK.

Omfattning utifrån rekommenderad budgetnivå

- Tre stycken verksamhetsprogram (i Sydgrönt, Odlarlaget och Kalmars Ölands Trädgårdsprodukter).

[22] [1] APO Associations of producer organisations, på svenska sammanslutningar av PO; TAPO Transnational producer organisations, på svenska Transnationella PO

Kommentarer till stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker, marknadsföring, marknadsundersökningar och information

PO i Sverige

Stöd till producentorganisationer för frukt och grönsaker är obligatoriskt för medlemsstaterna som har producentorganisationer, PO.

Idag finns det tre erkända PO med aktiva verksamhetsprogram. För att kunna få stöd måste PO ha ett verksamhetsprogram som beskriver behoven och vad PO vill få stöd för. Programmet sträcker sig mellan 3–7 år. Varje år lämnar PO in årliga budgetplaner som specificerar årets åtgärder samt kostnaderna för det. Jordbruksverket godkänner både verksamhetsprogram och budgetplan. Stöd ges i de allra flesta fall med 50 procent av kostnaden upp till ett tak på 4,1–4,6 procent av värdet av medlemmarnas salufördа produktion, VMP, av de produkter för vilka PO är erkänd.

Förutom godkännande av verksamhetsprogram, som görs en gång per verksamhetsprogram, kommer det idag in upp till 16 ansökningar per år om alla erkända PO och APO utnyttjar rätten att ansökan om ändring två gånger per verksamhetsår. Till det kan det även inkomma någon ansökan om förskott och någon ansökan om ändring av verksamhetsprogram.

Huvudsyftet med PO-stödet är att genom att koncentrera utbudet och stärka producentledets förhandlingsposition på marknaden öka odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. PO är sålunda inte ett syfte i sig utan ett verktyg för att skapa förutsättningar för att förbättra odlarnas konkurrenskraft och lönsamhet. En ökad konkurrenskraft och lönsamhet är starkt bidragande faktorer till ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden, stärkt beredskap mot allvarliga kriser och en hållbar utveckling i hela landet. Det bidrar också till Livsmedelsstrategins målsättning att den svenska produktionen av livsmedel ska öka.

I Sverige är handeln, 30 år efter stödets tillkomst, ännu mer koncentrerad, med ett fåtal stora grossister som, var och en för sig och tillsammans, har en mycket stor marknadsandel. Genom att samordna utbudet mot de stora grossisterna stärks odlarnas förhandlingsposition. För många små och medelstora odlare är samverkan helt nödvändigt för att överhuvudtaget kunna sälja sina produkter till stora köpare då det skulle bli alltför tidskrävande och komplext att kontakta ett stort antal små leverantörer för att täcka sitt behov av produkter.

I samordningen ligger att anpassa utbudet av produkter till köparnas efterfrågan med avseende på produktutbud, kvantitet över tid samt kvalitet. För produkter som inte lagras är produktionsplanering central i PO:s verksamhet för att över tid kunna tillhandahålla produkter i efterfrågade kvantiteter. För produkter som lagras avser

planeringen när produkterna ska släppas ut på marknaden, och för äpplen inbegriper det även att ha sorter som genom olika mognadsförlopp kan täcka in olika perioder.

Ett område där samverkan stärker producenternas möjligheter att agera är genom marknadsföring, marknadsundersökningar och information. För de flesta små och medelstora odlare är det alltför kostsamt och tidskrävande att göra reklam och marknadsföra sina produkter förutom i mindre skala i anslutning till den egna odlingen eller på en begränsad lokal marknad. Här kan samverkan i en PO ha en viktig roll. Syftet med stöd till marknadsföring, marknadsundersökningar och information inom PO-stödet är att göra det möjligt att genomföra gemensam marknadsföring och marknadsundersökningar för PO:ns produkter samt informationskampanjer mot konsumenter.

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- De två åtgärder i den strategiska planen som innehöll ersättning för kommunikationsaktiviteter har lagts ihop till en åtgärd.
- Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Motivering till ändringar

De två åtgärder i den strategiska planen som innehöll ersättning för kommunikationsaktiviteter har lagts ihop till en åtgärd

Under hösten 2024 och våren 2025 genomförde Jordbruksverket tillsammans med LRF en analys av PO-stödets praktiska tillämpning i Sverige. Gruppen besökte samtliga erkända PO (3 med verksamhetsprogram och 2 utan) och 25 odlare, såväl medlemmar i PO som odlare som inte är medlemmar. Studien avslutades med en workshop där de fyra deltagarna från LRF respektive Jordbruksverket diskuterade erfarenheter. Dessa diskussioner tillsammans med de erfarenheter som gjorts gällande stödutformning och hantering sedan stödet kom in i den strategiska planen samt ändringar i utformningen av regelverket på EU nivå har lett till att vi föreslår att samla stöd med likartade syften i ett stöd.

Regler som regleras på EU-nivå har tagits bort ur texten och villkoren skrivs på en mer övergripande nivå.

Regler som finns i EU-lagstiftningen tas inte längre med i åtgärdsbeskrivningen. Villkor har skrivits på en mer övergripande nivå och för att detaljeras i nationell författning.

Erfarenheter från handläggning av stödet har också beaktats vid utformningen av förslaget.

Slutligen har sektorns behov varit utgångspunkt för förslagets utformning.

Förenklat kostnadsalternativ och stödnivå

Genom att förenklade kostnadsalternativ tas fram kan det underlätta för fler att söka. Det blir genom förenklade kostnadsalternativ mer förutsägbart för sökande vad stödbeloppet kan komma att bli. Det förväntas ge sökanden lättnader i ansökningsprocessen och minska den administrativa bördan.

Arbetet med att ta fram och beräkna förenklade kostnadsalternativ pågår. Detta är en del av ett större arbete för samtliga projektstöd.

Skalbara alternativ

Vi har utgått från att det är samma hantering med en samlad budget och omfattning för alla stöd till producentorganisationer som det är i den strategiska planen. VMP för de tre PO som hade aktivt verksamhetsprogram under 2025 uppgick till 2 230 miljoner SEK. Med ett föreslaget tak på 2 procent av VMP skulle detta innebära en total budget per år på 45 miljoner SEK. Med en uppräkning på 30 procent för att kompensera för bland annat inflationen hamnar siffran på 58 miljoner per år vilket blir 400 miljoner för sjuårsperioden. Av dessa kommer 280 miljoner att belöpa på EU och 120 miljoner SEK av detta blir svensk medfinansiering förutsatt att den föreslagna fördelningen förblir 70 procent från EU och 30 procent nationell medfinansiering.

Stöd kan ges med upp till 4,1 procent av värdet av PO:s saluförda produktion. Stödtaket kan idag höjas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det ligger också högre för åtgärder som genomförs av sammanslutningar av PO.

Enligt det förslag som lagts får medlemsstaterna sätta ett lägre stödtak än 4,1 procent.